

Aksel Rød

Fra Sørumsand til Rotterdam

Odds Ballklubbs møte med profesjonaliseringsprosessen i norsk fotball

Masteroppgave i idrettsvitenskap

Seksjon for kultur og samfunn
Norges idrettshøgskole, 2013

Til Øystein

Forord

Mitt forhold til fotball har alltid vært lidenskapelig, og jeg føler meg derfor privilegert som har kunnet skrive en masteroppgave om dette temaet. Prosessen med oppgaven har tatt to år, og med både jobb og en liten sønn ved siden av, har det bydd på sine utfordringer. Medisinen har vært knallhard disiplin, og jeg må innrømme at jeg er litt stolt av meg selv når jeg nå kan sitte med sluttproduktet i hendene. Prosessen har vært slitsom, mest fordi det har vært vanskelig å legge fra seg tankene om hvordan jeg skulle gjøre arbeidet bedre. Men mest av alt har prosessen vært morsom, lærerik og inspirerende. Det har vært utrolig interessant å få prøve seg som historiker. Når jeg nå leverer fra meg den ferdige oppgaven, står jeg i takknemlighetsgjeld til flere:

Min kjære kone, Ida, for at du er den du er, og for uvurderlig støtte gjennom prosessen.

Mine foreldre og svigerforeldre som har stilt som barnevakter når vi har hatt "skrivehelger."

Min kjære sønn, Øystein, som har gitt enorm glede og inspirasjon til pappaen sin.

Min veileder, Matti Goksøyr, som har gitt meg grundige og gode tilbakemeldinger hele veien.

Mine studiekamerater ved Norges Idrettshøgskole gjennom 5 år, for et utrolig godt sosialt og faglig miljø. En ekstra takk til Torgeir og Øyvind som også har gitt råd og tips til oppgaven.

Mine informanter som har bidratt med sine erindringer og meninger. Med dere mener jeg oppgaven har styrket sin troverdighet.

Takk til dere som har bidratt med korrekturlesing og råd til forbedring av oppgaven. Det gjelder mine kollegaer, Håkon Nordbø og Lasse J. Fredriksen, og min onkel, Kjell Skjærum.

Takk til Erik Holmberg, mangeårig formann i Odds Ballklubb, og Tom Erik Thorsen, nyhetsredaktør i Varden, som på hver sin måte har vært til hjelp i forbindelse med oppgaven.

Skien, 30.05.2013

Aksel André Rød

Sammendrag

Denne studien omhandler den norske fotballklubben Odds Ballklubb's møte med profesjonaliseringsprosessen i norsk fotball. Hensikten med studien er å belyse hva slags indre og ytre faktorer som har påvirket profesjonaliseringen av Odds Ballklubb.

Hovedproblemstillingen i denne oppgaven er dermed følgende:

- 1. Hvordan har Odds Ballklubb møtt profesjonaliseringsprosessen i norsk fotball?*

Det har vært arbeidet ut fra to underproblemstillinger:

- 1. Hvilke indre faktorer har påvirket profesjonaliseringen av Odds Ballklubb i perioden ca. 1990-2006?*
- 2. Hvilke ytre faktorer har påvirket profesjonaliseringen av Odds Ballklubb i perioden ca. 1990-2006?*

I undersøkelsen er det benyttet ulike kilder. Allerede utgitt litteratur om Odds Ballklubb, dokumenter utarbeidet av Odds Ballklubb, avisartikler hovedsakelig fra lokalavisen Varden, samt kvalitative intervjuer med muntlige kilder. Studien har belyst profesjonaliseringsprosessen i Odds Ballklubb innenfor tre hovedområder; sport, organisasjon og økonomi. Resultatene viser at Odds Ballklubb i hele perioden 1990-2006 har hatt en vilje til å utvikle seg i takt med profesjonaliseringsprosessen i norsk fotball. Gjennom en kombinasjon av indre og ytre faktorer har klubben lagt grunnlaget for å nå sin målsetning om å bli, og forbli en Tippeligaklubb.

Nøkkelord: Historie, fotball, Odds Ballklubb, Skien, Telemark, profesjonalisering, kommersialisering.

Innhold

Forord	2
Sammendrag	3
Innhold	4
1 Innledning	6
1.1 Tema.....	6
1.2 Problemstillinger.....	6
1.3 Oppgavens oppbygning.....	7
1.4 Metodiske refleksjoner	8
1.4.1 Historisk metode	8
1.4.2 Kildene	8
1.4.3 Prosessen	12
1.4.4 Etikk	14
2 Teoretisk inspirasjon	15
2.1 Begrepsavklaring	15
2.1.1 Amatør, dugnad og frivillighet	15
2.1.2 Profesjon, profesjonell og profesjonalisering	16
2.1.3 Norske fotballklubbers organisering	21
2.1.4 Kommersialisering	22
2.1.5 Fra bruksverdi til bytteverdi	23
2.1.6 Identitet	25
3 Historisk bakgrunn	27
3.1 Innledning	27
3.2 Historisk tilbakeblikk på norsk fotball og Odds Ballklubb	27
3.2.1 Den dannede fasen, frem til ca. 1920	27
3.2.2 Den folkelige fasen, ca. 1920 – ca. 1970.....	29
3.2.3 Den kommersielle fasen, ca. 1970 – i dag.....	31
3.2.4 Odds BK. i den dannede fasen: En cupgrossist blir stiftet.	36
3.2.5 Odds BK. i den folkelige perioden: Satt tilbake av tyskerne.....	41
3.2.6 Odds BK. i den kommersielle fasen: Fra "nestenlag" til opprykk og Europacup	44

4	Resultater og diskusjon.....	50
4.1	Innledning.....	50
4.2	Sport.....	50
4.2.1	Innledning.....	50
4.2.2	Klubben peker seg ut som Telemarks flaggskip.....	50
4.2.3	Prestasjonsgruppen profesjonaliseres.....	52
4.2.4	Veien mot profesjonelle arbeidskontrakter.....	53
4.2.5	Videre refleksjon.....	55
4.3	Organisasjon.....	57
4.3.1	Innledning.....	57
4.3.2	Historien som hemske.....	57
4.3.3	Visjon, målsetninger og gjennomføringskraft.....	58
4.3.4	Historien som drivkraft.....	61
4.3.5	Frivillighet.....	62
4.3.6	Utvikling av en profesjonell organisasjon.....	65
4.3.7	Grenland Fotball A/S.....	71
4.3.8	Kontinuitet og sultne ledere.....	78
4.3.9	Opprydning i systemet.....	81
4.3.10	Anlegg.....	84
4.3.11	Klubbens forhold til eksterne instanser.....	86
4.4	Økonomi.....	89
4.4.1	Innledning.....	89
4.4.2	Kostnadene.....	89
4.4.3	Inntektene.....	91
4.4.4	Videre refleksjon.....	95
4.5	Identitet.....	98
4.5.1	Innledning.....	98
4.5.2	Spillestil/formasjon.....	98
4.5.3	Lokal identitet.....	99
4.5.4	Norsk fotball - Mellom identitet og kommers.....	104
4.5.5	Videre refleksjon.....	107
5.	Oppsummering/Konklusjon.....	110
	Referanser.....	113
	Vedlegg.....	116
	Vedlegg A: Intervjuguide.....	116
	Vedlegg B: Informasjonsskriv.....	118
	Vedlegg C: Samtykkeerklæring.....	120

1. Innledning

1.1 Tema

Denne oppgaven omhandler hvordan den norske Tippeligaklubben Odds Ballklubb har møtt profesjonaliseringsprosessen i norsk fotball. Tankene går tilbake til en gang jeg var tilskuer på gamle Odds Stadion. Odd tapte med klare sifre og jeg hørte en småforbannet tilskuer bak meg: "De gjør jo ingenting rett i denne klubben!" Ser man på divisjonsforskjellen samt utviklingen i organisasjon og økonomi de siste 20 åra må de vel ha gjort en del riktig, tenkte jeg, og dermed ble denne opplevelsen spiren til en nysgjerrighet om hva som faktisk har vært grunnlaget for denne utviklingen. Sammenligner vi hvordan klubben ser ut i dag med hvordan den så ut i 1990 vil vi kunne peke på omfattende forskjeller. I denne perioden har det skjedd store endringer både generelt i norsk fotball, og ikke minst internt i Odds Ballklubb. Fotballens aktører har gått fra amatørideal til profesjonisme. Med denne oppgaven ønsker jeg å belyse profesjonaliseringsprosessen i Odd og vil peke på indre og ytre faktorer som jeg mener har bidratt til at klubben de senere årene har blitt en stabil og profesjonell Tippeligaklubb. I 1990 spilte Odd mot Sørumsand i den gang 3.divisjon, mens samme klubb i 2004 spilte Europacup og møtte Feyenoord i Rotterdam. Hva skjedde på veien?

1.2 Problemstillinger

Siden Norges Fotballforbund fra 1991 åpnet for profesjonell fotball har det skjedd en omfattende profesjonalisering av norsk fotball.¹ Jeg ønsker derfor å belyse hvordan Odds Ballklubb har utviklet seg i forhold til denne profesjonaliseringsprosessen og min hovedproblemstilling blir dermed følgende:

1. *Hvordan har Odds Ballklubb møtt profesjonaliseringsprosessen i norsk fotball i perioden ca. 1990-2006?*

Som en del av denne hovedproblemstillingen vil jeg se på hva som er grunnlaget for Odds møte med denne prosessen. På hvilken måte har klubbens eget ønske om utvikling, i tillegg til ytre forholds påvirkning, ført til en profesjonalisering av Odds Ballklubb? Jeg har dermed to underproblemstillinger som vil være med på å forklare hovedproblemstillingen:

1. *Hvilke indre faktorer har påvirket profesjonaliseringen av Odds Ballklubb i perioden ca. 1990-2006?*

¹ Goksøyr, Matti og Olstad, Finn (2002), "Fotball!", Boksenteret Erik Pettersen & Co A/S: 290-307.

2. Hvilke ytre faktorer har påvirket profesjonaliseringen av Odds Ballklubb i perioden ca. 1990-2006?

Med klubbens gjennomgående svake prestasjoner i tiårene fra nedrykket fra eliteserien i 1967 og frem til profesjonaliseringsprosessen i norsk fotball, mener jeg denne oppgaven indirekte vil svare på hva det er som har gjort at Odds Ballklubb i møte med prosessen har lyktes med å bli en stabil Tippeligaklubb.

1.3 Oppgavens oppbygning

Til nå har jeg gjort rede for oppgavens tema og problemstillinger. For på en grundigst og mest hensiktsmessig måte å besvare problemstillingene har jeg bygget opp og delt inn oppgaven etter følgende struktur:

I resten av kapittel 1 gjør jeg meg noen metodiske refleksjoner. Her redegjør jeg kort for historisk metode, samt hvilke metodiske valg jeg har tatt før og underveis i prosessen. Kapittel 2 har jeg kalt for "Teoretisk inspirasjon." Her legger jeg et teoretisk rammeverk for oppgaven hvor jeg avklarer og diskuterer noen viktige begreper. Her vil jeg blant annet ta for meg begrepene "amatør", "dugnad", "profesjonell" og "profesjonalisering" som beskriver oppgavens kjerneområder. I kapittel 3 tar jeg et tilbakeblikk på norsk fotballs historie. Her bruker jeg Matti Goksøyr og Finn Olstads bok, "Fotball", som hovedkilde og benytter meg dermed også av deres inndeling av norsk fotballs historie i tre faser, den dannede fasen, den folkelige fasen og den kommersielle fasen.² Kapitlet beskriver veien frem til profesjonell fotball i Norge. I dette kapitlet beskriver jeg også Odds Ballklubbs ærverdige historie. Dette er et viktig grunnlag når jeg senere i oppgaven skal beskrive klubbens møte med profesjonaliseringsprosessen. Jeg har på samme måte delt Odds Ballklubbs historie inn i den dannede, folkelige og kommersielle fasen. Kapittel 4 er oppgavens hoveddel. Her legger jeg frem funnene jeg har gjort og diskuterer disse. Jeg har delt inn Odds møte med profesjonaliseringsprosessen i norsk fotball i tre hovedområder: sport, organisasjon og økonomi. Under disse hovedområdene vil jeg peke på ulike faktorer jeg mener har vært med på å gjøre Odds Ballklubb mer profesjonell som fotballklubb. Til slutt vil jeg diskutere klubbens identitet og stiller spørsmålet om profesjonaliseringen har vært med på å endre denne. I dette delkapitlet går jeg også litt utenfor oppgavens tidsperiode. Avsnittet om identitet gjelder for klubben generelt og er like aktuelt i dag. I kapittel 5 gjør jeg en oppsummering/konklusjon der jeg trekker frem det viktigste jeg har diskutert i oppgaven.

² Goksøyr og Olstad 2002: 360-363.

1.4 Metodiske refleksjoner

1.4.1 Historisk metode

Metode forstås som en arbeidsmåte innenfor forskningen, og ordet betyr "veien til målet".³ Metodene innenfor forskning er svært forskjellig og ingen metode er i seg selv sikrere eller mer egnet enn andre. Knut Kjeldstadli definerer metode i historiesammenheng på denne måten: *Metode kan her foreløpig løst defineres som tanker om sammenhengen mellom historien som fortidig virkelighet og historien som viten og tanker om hvordan dette forholdet blir skapt av samspillet mellom levningene fra fortida og historikeren.*⁴ Når det gjelder samspillet mellom levningene fra fortida og historikeren, blir det i denne sammenheng samspillet mellom kildematerialet som omhandler Odds Ballklubb, og meg som historiker. Tatt i betraktning av at jeg har fulgt klubben tett siden jeg var 6-7 år, og også selv har spilt for klubben i fire år, blir det et spesielt forhold. Jeg sitter inne med en del forhåndsoppfatninger som andre historikere ikke hadde hatt. Dette er både en fordel og en ulempe. En fordel fordi jeg har kjent Odd fra innsiden, og vet dermed en del om hvordan ulike mekanismer i klubben fungerer. Denne ballasten har vært god å ha i prosessen. Det er en ulempe fordi det er vanskeligere å innta det nøytrale og objektive perspektivet, og mine tolkninger vil nødvendigvis være farget av mine forhåndsbetraktninger. Gjennom prosessen har jeg tilegnet meg ny kunnskap, og med det i mente vunnet ny innsikt og gjort nye fortolkninger. En slik fortolkende prosess blir ofte omtalt som den hermeneutiske sirkel eller spiral.⁵

Det er vanskelig å plassere historiefaget innenfor ett konkret vitenskapelig paradigme. Historiefaget er mangfoldig, variert og komplekst, og vi kan derfor stille oss bak Knut Kjeldstadli når han konkluderer med at: *"Historiefaget bør være en kryssning, en kjøter."*⁶ Dette arbeidet er likevel ganske tydelig plassert innenfor hermeneutikken. Oppgaven er en hermeneutisk tolkningsstudie hvor granskning og analyse av kilder skal skape sammenheng, mening og forståelse av hva som har skjedd i og rundt fotballklubben Odds Ballklubb.

1.4.2 Kildene

Historiske undersøkelser går ut på å studere rester eller levninger fra fortida for å forsøke å rekonstruere et bilde av hva som har skjedd. Når vi tar i bruk levninger og beretninger for å gi oss svar på spørsmål vi stiller, kaller vi dem for kilder.⁷ I et

³ Kvale, S., *Det kvalitative forskningsintervju*, Oslo: Gyldendal 2001: 114.

⁴ Kjeldstadli, K., *Fortida er ikke hva den en gang var*, Universitetsforlaget, 1999: 48.

⁵ Kjeldstadli 1999: 123-124.

⁶ Kjeldstadli 1999: 125-129.

⁷ Kjeldstadli 1999: 169.

forskningsarbeid benytter historikere kildegransking som et overordnet verktøy. Jeg vil nå legge frem og diskutere de kildene jeg har benyttet i oppgaven. Kapittel 2 og 3 bygger på allerede utgitt litteratur. I første del av kapittel 2, som omhandler norsk fotballs historie, bruker jeg hovedsakelig "Fotball", Norges Fotballforbunds jubileumbok fra 2002, skrevet av Matti Goksøyr og Finn Olstad. I tillegg supplerer jeg med annen litteratur. I andre del av kapittel 2, der vi tar et tilbakeblikk på Odds Ballklubbs rikholdige historie, gjør jeg nytte av fem bøker som er skrevet om klubben, utgitt i 1910, 1925, 1969, 1994 og 1999. Også i denne delen har jeg supplert med annen litteratur. I del 4, som er oppgavens hoveddel, vil jeg dele kildene mine inn i fire hovedkategorier:

1. Dokumenter utarbeidet av Odds Ballklubb.
2. Odds Ballklubbs opprykksbok fra 1999.
3. Avisartikler hovedsakelig fra lokalavisen Varden.
4. Muntlige kilder.

De tre førstnevnte kildene har jeg undersøkt med lupe og pinsett for å dra mest mulig interessant og relevant informasjon ut av dem. Når det gjelder kilde 1, så har jeg studert alle Odds Ballklubbs årsberetninger fra 1984 til 2011, i tillegg til strategidokumenter, utbygningsutredninger, referater fra møter og aksjonæravtale. Den store styrken ved slike dokumenter er at dette er førstehåndskilder. Det er personer som har hatt definerte roller i Odds Ballklubb som har produsert dokumentene og de er således øyenvitneskildringer. Normalt vil en historiker alltid foretrekke en førstehåndskilde.⁸ Det er likevel alltid sjanse for at kildene inneholder feil eller mangler, og det er derfor problematisk å stole blindt på kildene. Det er viktig å lese med et kritisk blikk; slik det alltid er når man arbeider med historieforskning.

Kilde 2 er boken som ble skrevet i kjølvannet av Odds opprykk til Tippeligaen i 1998. Den beskriver veien tilbake til eliteserien, og tar for seg alle sesongene i perioden 1968-1998, da Odds Ballklubb glimret med sitt fravær i vår øverste divisjon. Boken er skrevet av blant annet Eivind Blikstad, og presenterer, foruten kamper, tabeller, statistikk og annen fakta, spillere og trenere i den nevnte perioden.

Kilde 3 er Vardens arkiver. Varden er en lokalavis i Skien som ble etablert i 1874, opprinnelig som en Venstre-avis.⁹ I utgangspunktet var planen å benytte arkivene til både

⁸ Kjeldstadli 1999: 177.

⁹ Eriksen, Einar, "Skiensavisene gjennom 100 år", Utgiverens forlag, 1929: 25-26.

Varden og Telemarksavisa, men på grunn av et omfattende kildemateriale valgte jeg å begrense meg til en av dem. Ideelt sett hadde jeg brukt begge. Valget falt på Varden av flere årsaker: A) Det er den avisa som har størst opplag. B) Avisa hadde et elektronisk søkesystem som var enklere i bruk, og gikk lenger tilbake i tid. C) Avisa har fulgt Odd tett siden cupfinalen i 1906. D) Jeg kjenner nyhetsredaktøren, og fikk dermed enkel tilgang til arkivene. I boken "Det store gjennombruddet", som omhandler norsk fotballs kulturhistorie fra 1885 til 1925, diskuterer Espen Andersen forholdet mellom Odd og avisa Varden. Odd hadde en vesentlig rolle i denne perioden hva gjelder representasjon i cupfinalene. Avisa blir fremstilt som lokalpatriotisk, og som en aktør som støttet "Odderne" uansett. Varden brukte mye mer spalteplass på finalene i Norgesmesterskapet enn sine kollegaer i Christiania-avisene, og uttrykk som "våre gutter" og "oss mot dem" var ikke uvanlig å finne i referatene. Espen Andersen antyder at Vardens brede dekning av Odd i cupfinalene kan ha med å gjøre at *"í for folk i Skien ga det sannsynligvis grunnlag for stolthet at den lille byens representanter var overlegne i denne sporten."*¹⁰ Varden har nok ord på seg for fortsatt å være lokalpatriotisk og kanskje i særdeleshet når det gjelder forholdet til Odd. Avisa er også medlem av det såkalte "Telemarkslauget", som er en samling av klubbens største sponsorer.¹¹ Dette ser jeg på både som en styrke og en svakhet. Det er en styrke fordi avisa alltid har skrevet mye om Odd, utvalget av kildematerialet er dermed stort. Svakheten er at objektiviteten svekkes når en kilde har et så tett forhold til det den beskriver. Igjen er det dermed historikerens (i denne sammenhengen min egen) jobb å være kritisk når han eller hun studerer kildene.

Den siste typen kilder jeg har brukt er muntlige kilder. Dette ønsket jeg å benytte meg av fordi jeg visste at det var flere personer i Odds Ballklubb som har vært med i store deler eller til og med i hele perioden oppgaven min tar for seg. Disse ressurspersonene har vært viktig for oppgaven av særlig to årsaker: Jeg mener for det første at informantene har vært med på å *utfylle det skriftlige materialet*, da de både har supplert og korrigert kildene jeg allerede hadde. For det andre har informantene kommet *med opplysninger som ikke finnes andre steder*.¹² Med sine erindringer og meninger har oppgaven fått en dimensjon som ikke hadde vært mulig uten muntlige kilder.

Kvalitative studier baserer seg på strategiske utvalg. Det vil si at vi velger informanter som har egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategiske i forhold til problemstillingen og

¹⁰ Andersen, E., *Det store gjennombruddet. Norsk fotballs kulturhistorie 1885-1925*, Doktorgrad fra Norges Idrettshøgskole, 2007: 238.

¹¹ Odds Ballklubbs hjemmeside, <http://www.odd.no/sponsors>, hentet ut 25.05.2013.

¹² Knut Kjeldstadli ramser opp ni argumenter for muntlige kilder og *"utfylle skriftlig materiale"* og *"opplysninger som ikke finnes andre steder"* er to av de ni.

undersøkelsens teoretiske perspektiver.¹³ Jeg har valgt informanter ut fra hvem jeg tror ville gi meg mest og best informasjon. Av informantene jeg har intervjuet er det fem som har vært sentrale i Odd-systemet enten som spiller, trener, leder eller en kombinasjon av disse, i hele eller store deler av perioden. Den siste er journalist i en lokalavis som har fulgt Odd tett i hele perioden oppgaven omhandler. Begrunnelsen for å ha med journalisten er at jeg ville ha med en person som har fulgt klubben tett fra utsiden, og kan se problemstillinger fra en litt annen vinkel. Jeg mener at oppgaven med denne journalistens kritiske blikk styrker oppgavens troverdighet, særlig siden hans syn i mange tilfeller sammenfaller med de andre kildene.

En problemstilling jeg har reflektert mye rundt, både før og etter intervjuprosessen, er hvorvidt jeg skulle holde informantene anonyme eller ikke. På en side ønsker vi alltid å vite mest mulig om en kilde, jo mer vi vet om kilden jo mer vekt kan vi tillegge den. På den andre siden ønsket jeg at personene skulle være så åpne og ærlige som mulig. Dersom en informant ønsket å være kritisk skulle den få lov til det, uten å tenke på at meningene ville bli tillagt fullt navn. Jeg tilbød derfor informantene anonymitet. I ettertid kan man alltså stille spørsmålet om jeg lyktes med strategien, ingen skandaler ble i så måte avslørt. Likevel tror jeg noen av informantene satte pris på anonymiteten. Dette har vært noe jeg har tenkt mye på også etter at intervjuene var gjennomført. Burde jeg kontakte informantene for å reforhandle kontrakten? Jeg falt til slutt ned på ikke å gjøre det, da informantene kanskje ville svart annerledes dersom de visste at de ikke var anonyme. Jeg står dermed for valget jeg har gjort, selv om å offentliggjøre navnene muligens hadde gitt oppgaven min større troverdighet. En annen ting som kan tale for anonymitet er at dersom et sitat hadde stått under et fullt navn kan leser bli mer opptatt av at denne personen har sagt det, fremfor selve saken. En del kilder har jeg også navngitt med den begrunnelsen at de på en eller annen arena har stått frem i offentligheten med sine meninger, og det er dermed etter min mening ikke nødvendig å skjerme dem.

Det vil alltid være en del utfordringer knyttet til muntlige kilder. En utfordring går på de intervjuedes hukommelse. Det er ikke alltid like lett å huske alt riktig og man må derfor regne med at feilerindring kan forekomme og at den fortalte fortida kan være farget av erfaringer man har tilegnet seg i ettertid. En annen utfordring jeg vil nevne ved muntlige kilder er at en intervjusituasjon er helt spesiell. Det er liten tvil om at relasjonen som oppstår mellom forskeren og informanten påvirker svarene som gis. For eksempel kan informantene svare slik de tror forskeren vil at de skal svare. Det er derfor viktig å være bevisst og reflektere over dette under og etter intervjuet.¹⁴ I dette prosjektet har jeg også hatt en ekstra

¹³Thagaard, T., *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode*, Bergen: Fagbokforlaget, 2009: 55.

¹⁴ Kjeldstadli 1999: 195-196 og Thagaard 2010: 103-106.

utfordring, siden jeg tidligere har spilt i Odd, både på juniorlaget og A-laget. Dette gjør at jeg kjenner personer som opererer i klubben, og dette gjelder også noen av informantene.

Avslutningsvis vil jeg påpeke at det er hensiktsmessig å sammenligne ulike kilder. Hvis det er overenstemmelse mellom flere uavhengige kilder vil dette styrke troverdigheten på arbeidet.¹⁵ Slik jeg ser det er det stor samhörighet mellom mine kilder, både skriftlige og muntlige, og dette mener jeg er med på å styrke troverdigheten i mitt arbeid.

1.4.3 Prosessen

Forskningsprosjekter tar utgangspunkt i spørsmål eller temaer som forskeren er interessert i.¹⁶

Som lokal fotballinteressert Telemarking har jeg de siste årene undret meg over hva Odds Ballklubb har gjort for å bli et stabilt Tippeligalag. Uttrykket jeg overhørte på stadion: "De gjør jo ingenting rett i denne klubben!" er et typisk utsagn man kan overhøre hvis man går på Odd-kamp eller en lokal kafé i Skien. Da jeg hørte denne tilskueren, visste jeg imidlertid innerst inne at klubben har gjort mye riktig, og ønsket derfor nå å undersøke dette.

I denne perioden har norsk fotball gjennomgått en omfattende profesjonaliseringsprosess, og jeg fant dermed ut at jeg ville belyse Odds møte med denne profesjonaliseringsprosessen.

Fra å ha funnet et problemområde gikk prosessen videre til utforming av problemstilling. Problemstillingen inneholder ofte spørsmål som forskeren ønsker informasjon om.¹⁷ Det er ellers et viktig kriterium at den er tydelig nok til å gi retningslinjer for de metodiske og faglige valgene forskeren må foreta i løpet av prosjektet. Den må være tilstrekkelig avgrenset, slik at den er tilpasset blant annet prosjektets tidsmessige og økonomiske rammer. I mitt tilfelle skal en masteroppgave i utgangspunktet gjennomføres på et år, derfor måtte jeg utforme problemstilling ut fra det. Samtidig må problemstillingen være tilstrekkelig åpen, slik at prosjektet kan utforske temaer som viser seg interessante underveis. Tove Thagaard understreker også viktigheten av å arbeide med problemstillingen gjennom hele forskningsprosessen og videreutvikle den i forhold til den forståelsen forskeren tilegner seg under arbeidet med prosjektet.¹⁸ Når det gjelder min problemstilling forandret jeg den flere ganger underveis, både i form av å begrense og spesifisere den, men også i form av å få den til å favne bredere. Dette kunne jeg gjøre etter hvert som jeg tilegnet meg mer kunnskap og større forståelse for Odds Ballklubbs utvikling i perioden jeg har beskrevet. Jeg valgte å begrense oppgaven til tidsperioden 1990-2006. I 1990 startet profesjonaliseringen av norsk

¹⁵ Kjeldstadli 1999: 180.

¹⁶ Thagaard 2009: 47.

¹⁷ Thagaard 2009: 51.

¹⁸ Thagaard 2009: 51.

idrett, da Norges Idrettsforbund åpnet for profesjonisme. I 2006 kjøpte det lokale energiselskapet Skagerak arenanavnet på Odds Stadion, det viktigste valget som understøtter Odd som kommersiell aktør.

Odds Ballklubb har ikke et eget arkiv, så i arbeidet med de skriftlige kildene måtte jeg innhente årsberetninger, strategidokumenter og andre relevante dokumenter på egenhånd. Dette gav meg litt ekstra jobb, men gikk greit når jeg kom i kontakt med de rette personene. Tilgangen til arkivene til avisa Varden var enklere, men selve granskningsprosessen var en svært omfattende jobb. Oppgaven omfavner 16 år med avismateriale og de første 6-7 årene finnes ikke i elektronisk form. Samtidig har det vært spennende å dykke i gamle arkiver.

Dialogen med Odds Ballklubb må jeg innrømme har vært tungrodd. I det første møte med klubben ble jeg møtt med: "Det er ikke akkurat dette som er fokus for oss." Henvendelser på flere hold har enten gått tregt eller ikke blitt besvart. En ekstra takk rettes Erik Holmberg, som både har vist mest interesse for oppgaven og har vært til størst hjelp i prosessen.

Prosessen med de muntlige kildene var også et betydelig arbeid. Utforming av intervjuguide, gjennomføring av selve intervjuet, transkribering og analyse er tidskrevende, men også dette var en spennende prosess. Jeg kontaktet alle informantene jeg ønsket per telefon, og informerte om oppgaven og problemstillingen slik at de var forberedt. I utgangspunktet var planen å intervju flere personer, men jeg vurderte fruktbarheten av dette opp mot mengden ekstra arbeid, og falt ned på at de seks jeg har er tilstrekkelig. Det er etter min mening ingen andre som kunne belyst problemstillingen min bedre enn de seks. Da jeg utformet intervjuguiden omfattet oppgaven en større tidsperiode enn den gjør nå. Det var først meningen at oppgaven skulle gå helt til år 2011, men jeg har senere avgrenset problemstillingen til å gjelde 1990-2006. Et eksempel på et spørsmål jeg stilte var derfor: "Hvilken periode i årene fra 1990-2011 har Odd hatt størst utvikling i forhold til profesjonalisering?" Jeg mener imidlertid at dette ikke har hatt betydning for det endelige resultatet.

Det er flere måter å gjennomføre et forskningsintervju på. To av de vanligste måtene kalles *strukturerte* og *semi-strukturerte* intervjuer.¹⁹ Jeg har valgt å anvende semi-strukturerte intervjuer, et uformelt, åpent intervju, men med en utarbeidet intervjuguide slik at jeg sikret meg at jeg fikk tak i ønsket informasjon. Siden informantene har hatt ulike roller i Odds Ballklubb i perioden oppgaven tar for seg, har jeg tilpasset intervjuguiden til hver enkelt. (Vedlegg A) I samtalen før intervjuet ble informantene informert om at intervjuet ville bli tatt opp med lydopptaker. I tillegg signerte alle en samtykkeerklæring før intervjuet (Vedlegg C).

¹⁹ Kvale 2001: 76.

Betydningen av å etablere en god og tillitsfull atmosfære i intervjusituasjonen kan ikke overvurderes.²⁰ Jeg la derfor vekt på at informantene skulle føle seg trygge i intervju-situasjonen og startet dermed med en mer uformell stil på samtalen. Underveis forsøkte jeg å gripe tak i viktige temaer som dukket opp, og deretter stille oppfølgingsspørsmål. Den beste opplæringen i et forskningsintervju skjer gjennom egen praksis.²¹ På forhånd gjennomførte jeg derfor et pilotintervju med en kamerat som arbeider i en annen Tippeligaklubb. Pilot-intervjuet var mest for å forberede meg selv på intervjusituasjonen, men det hjalp meg også til å reflektere rundt spørsmål, struktur og tidsbruk. Selve intervjuene forløp uten problemer.

1.4.4 Etikk

Odd Wormnæs definerer etikk i vitenskapssammenheng som *öí betraktninger over rett og galt, godt og ondt, verdifullt og forkastelig, og over hva vi bør og ikke bør gjøre.ö*²² Det er en del overveielser man må gjøre før en kan gjennomføre og publisere et forskningsprosjekt. Ethiske prinsipper forskeren må ta hensyn til i arbeidet er ærlighet, redelighet, grundighet, objektivitet og åpenhet. Med ærlighet mener jeg her å unngå å plagiere andres arbeid, samt det ikke å fuske med resultatene. Åpenhet og objektivitet går i denne sammenhengen ut på å ikke skjule noe av det man gjør under forskningsprosessen. Forskningsarbeidet som publiseres må vise at det har gjennomgått strenge vitenskapelige prinsipper og hvilke ideer, metoder, teknikker og verktøy man har gjort nytte av.²³ Likevel er det også vesentlig å poengtere at det er viktig å være ydmyk og påpeke eventuelle svakheter ved eget arbeid og usikkerheten ved resultatene man har kommet frem til.²⁴

I mitt prosjekt har jeg så langt som mulig holdt meg til disse retningslinjene som gjelder for vitenskapelig forskning. Resultatene jeg har kommet frem til stemmer så godt det har latt seg gjøre med virkeligheten, og er ikke farget av mine, eller noen andres ønsker. Når det er tale om personer i Odds Ballklubb eller andre i norsk fotball har det vært min plikt å fremstille disse på en så objektiv og rettferdig måte som mulig, jeg har måttet vise en grunnleggende respekt for menneskeverdet.²⁵ Som en del av intervjuprosessen har jeg innhentet tillatelse fra Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD).

²⁰ Thagaard 2009: 103.

²¹ Thagaard 2009: 90.

²² Wormnæs, Odd, *Vitenskap ö enhet og mangfold*, Ad Notam Gyldendal, 1996. 79.

²³ Resnik, David B, *The ethics of science. An introduction*, Routledge, 1998: 58.

²⁴ Wormnæs 1996: 82-83.

²⁵ Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, jus og humaniora.

<http://www.etikkom.no/no/Forskningsetikk/Etiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/B-Hensyn-til-personer-5---19/>, hentet ut 02.05.13.

2. Teoretisk inspirasjon

2.1 Begrepsavklaring

2.1.1 Amatør, dugnad og frivillighet

Ordet *amatør* betyr egentlig "i en som driver sin aktivitet ut fra kjærlighet og interesse, uten hensyn til materiell gevinst."²⁶ I Norge har uttrykket blitt brukt om en som ikke tjener penger på idretten sin. I tillegg skulle man følge reglene som definerte idretten, både de som var nedfelt i det offisielle reglementet og de uskrevne, men som var grunnet på "fair play" og "sportsmanship".²⁷

Dugnad kan defineres som "frivillig og vederlagsfri innsats (av naboer, foreningsmedlemmer e.l.) for å få utført et bestemt arbeid."²⁸ Når det gjelder norske fotballklubber, er graden av frivillighet og dugnadsarbeid svært ulik. I Tippeligaklubbene er dugnadsarbeid i dag mindre dominerende enn tidligere. Kampdager er et unntak, da mange frivillige stiller opp som vakter, funksjonærer og parkeringsvakter. Et annet unntak er ifølge Bente Skogvang i krisetider da supportere og andre som bryr seg om klubbene, stiller opp og arbeider gratis eller samler inn penger for å skaffe klubben sårt tiltrengte kroner.²⁹ Et godt eksempel på dette skjedde i Odd i 2012, da klubben på grunn av økonomiske vanskeligheter "fridde" til supportere og andre som følger klubben, og ba om ekstra midler for å re-signere kontrakt med et av klubbens største talenter. Responsen på "Folkets spiller-aksjonen" var overveldende. Klubben fikk inn over 500 000 kroner, og kunne dermed signere ny kontrakt med Niklas Gunnarsson.³⁰ Dette er et eksempel på at dugnadsånden er til stedet, og at folk "trår til" når klubben trenger det som mest.

Fra begynnelsen var norsk fotball bygget på et frivillig grunnlag og alle klubbene som drev fotballvirksomhet, organisert under Norges Fotballforbund, var frivillige organisasjoner. En frivillig organisasjon er en organisasjon som har en felles visjon, og er drevet ved hjelp av medlemmenes kontingent og valgfrie og uoppfordrede dugnadsarbeid. Økonomisk vinning blir heller enn et mål, sett på som et middel på veien for å utvikle virksomheten videre. Slike organisasjoner kalles "non-profit" eller fortjenestefrie organisasjoner. Fortjenestefrie organisasjoner er startet og drevet av private aktører, de arbeider etter en formålsparagraf, har frivillige, registrerte medlemskap og vedtekter og beslutningsstrukturen er demokratisk.

²⁶ Goksøyr, M., *Historien om norsk idrett*, abstrakt forlag, 2008: 61.

²⁷ Andersen 2007: 80.

²⁸ Aschehoug og Gyldendals store norske ordbok.

²⁹ Skogvang, B., (2006), *Toppfotball. Et felt i forandring*, Oslo: Doktorgrad ved Norges idrettshøgskole: 83.

³⁰ Varden 24.08.2012, "-Kult at det er noen som eier tåa mi".

Idrettslag rundt omkring i landet blir regnet under denne kategorien.³¹ Bente Skogvang reiser spørsmålet om profesjonelle norske fotballklubber, basert på at de er medlemsorganisasjoner, i dag kan karakteriseres som frivillige organisasjoner. Dette til tross for at de har en profesjonelt organisert struktur og utbetaler lønn både til spillere og støtteapparat.³² Etter min mening er ikke dette lenger mulig. Til det har norske toppklubber blitt for avhengige av markedet, for avhengige av profesjonell fagkompetanse og for avhengig av lønnet arbeidskraft. De kan i mye større grad regnes som en markedstilpasset bedrift enn en frivillig organisasjon. Samtidig kan det være verd å ha i mente at det kan være vanskelig å overføre mekanismer direkte fra næringslivet, der hovedfokuset er å tjene penger, til idretten der det frivillige fundamentet ligger i bunn.

2.1.2 Profesjon, profesjonell og profesjonalisering.

Det som ligger til grunn for denne oppgaven, er at vi har hatt en profesjonalisering av norsk fotball de siste tiårene.³³ I forlengelsen av dette har Odd som klubb, som vi senere skal se, også vært gjennom en profesjonaliseringsprosess. Profesjonalisering er beslektet med ord som profesjon og profesjonell, men hva mener vi egentlig når vi bruker disse uttrykkene?

En *profesjon* kan defineres som *øet yrke man er fagutdannet i, noe man driver som erhverv.*³⁴ Ifølge Tomas Peterson er en profesjon noe som kommer opp, formes og etableres i den samfunnsmessige arbeidsdelingen. De som er en del av samme profesjonsgruppe i samfunnet, skiller seg fra andre med sine praktiske og teoretiske kunnskaper.³⁵ I den sammenheng taler også Torstendahl om "*kunnskapsbaserade grupper*" og Brante om "*bärare av abstrakta expertsystem*"³⁶ Eksempler på tydelige profesjoner i samfunnet er legeyrket og advokatyret, og det er enkelt å forstå at medlemmene av disse gruppene innehar kunnskap som er særegen for dem. Når det gjelder fotball, som profesjon, kan det stilles spørsmål ved om eksempelvis norske Tippeligaspillere er faglærte. Man går ikke gjennom en "fotballskole" for så å avlegge en eksamen ved skolens slutt. Samtidig går man gjennom et opplæringsløp helt fra man starter å spille fotball som 5-6 åring, og når man ser på ulike fotballakademier i utlandet, eksempelvis Ajax- eller Barcelona-akademiet, kan man etter min mening forsvare at man kaller seg faglært. For selv om fotballspillere ikke bedriver noe mannen i gata overhodet

³¹ Skogvang 2006:70-72.

³² Skogvang 2006: 73.

³³ Goksøyr og Olstad 2002: 290-307.

³⁴ Aschehoug og Gyldendals store norske ordbok.

³⁵ Peterson T., (1993), *Den svengelska modellen: svensk fotboll i omvandling under efterkrigstiden*, Lund Arkiv, 1993: 23.

³⁶ Torstendahl 1989 og Brante 1992, her i Peterson 1993: 23.

ikke kan, mener jeg at toppspillerne bedriver det på et mye høyere nivå, og vi kan derfor i større grad betegne dem som eksperter. Hellberg understreker også betydningen av at kunnskapen kommer fra vitenskapelige institusjoner.³⁷ Dette har i større grad blitt en trend i fotball de senere årene, da forbund og klubb henter kompetanse fra forskningen.³⁸ Når det gjelder trenere gjennomgår de i dag trenerkurs på flere nivåer, og fremstår dermed kanskje enda tydeligere som en gruppe faglærte.

Det er flere måter å tilnærme seg profesjonsbegrepet på. Claes Annerstedt beskriver det han omtaler som en "essensialistisk" tilnærming der man oppgir et antall kriterier for hva som kjennetegner en profesjon, og vurderer yrket opp mot disse kriteriene.³⁹ Ofte blir yrker da sammenlignet med lege- eller advokatykke for å fastslå om det er profesjonelt. Peterson henviser til Wilensky da han undersøkte profesjonaliseringsprosessen i svensk fotball og hva et yrke må inneholde for å være profesjonelt. For å være profesjonelt må et yrke ifølge Wilensky: 1. Utøves på heltid. 2. Ha utdanning på høyskole eller universitetsnivå. 3. Ha yrkesorganisasjoner – lokalt og nasjonalt, 4. Erkjennes offisielt gjennom lisenser eller sertifikat, 5. Ha en egen yrkesetikk.⁴⁰ Peterson konkluderer med at både fotballspillere og fotballtrenere tilfredsstill disse kravene.⁴¹ Etter min mening har Peterson med denne konklusjonen vært litt for rask, spesielt når det gjelder fotballspillere. I treneryrket medfører det større grad av riktighet. Her mener jeg det kun er brist på punkt 5. Hos fotballspillerne mener jeg det er brist på flere punkter i Wilenskys modell. I tillegg til at man heller ikke som spiller har noen felles yrkesetikk, trenger man verken utdanning på høyskolenivå eller å ha en lisens/sertifikat for å utøve yrket som profesjonell fotballspiller. Det eneste man trenger for å spille i Tippeligaen, er en profesjonell kontrakt med en klubb. At fotballspilleres virksomhet utøves på heltid, og at de er organiserte i yrkesorganisasjoner er riktig, men dersom man skal ta Wilenskys modell som god fisk, mener jeg at fotballspillere ikke tilfredsstill kriteriene for å være en profesjon.

Peterson hevder at man i denne "klassiske" profesjonsforskningen blant annet legger stor vekt på den etiske koden, dvs. forholdet til klienten, i fotballens tilfelle publikum. Publikums gunst skal dermed prioriteres fremfor personlig eller kommersiell profitt. Om fotballens aktører setter publikums gunst foran pokaler og penger, er jeg skeptisk til. Som vi seinere skal se, har norsk fotball gjennomgått en kommersiell og markedsorientert utvikling.

³⁷ Peterson 1993: 23.

³⁸ Goksøyr og Olstad 2002: 187.

³⁹ Annerstedt, C., *Idrottslära och idrottsämnet: utveckling, mål, kompetens - ett didaktiskt perspektiv*, Doktorgrad ved Universitetet i Göteborg, Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, 1991: 153

⁴⁰ Peterson 1993: 32.

⁴¹ Peterson 1993: 32.

Tidligere var det vanlig at en betydelig andel av en fotballklubbs inntekter kom fra billettsalg, og det å "fenge" publikum var derfor helt nødvendig. Dagens fotball baserer seg på et bredere inntektsgrunnlag og må dermed tilfredsstillere flere interesser. Peterson mener dermed at det er tvilsomt om "... publikens *"interesse"* går före personlig eller kommersiell vinning",⁴² noe det er vanskelig å være uenig i. Peterson hevder videre at det i moderne profesjonsforskning (boken er fra 1993) er en viss skepsis til en slik essensialistisk tilnærming. Han argumenterer for at ingen moderne yrkesgrupper med anspråk på profesjonell status oppviser helt sammenlignbare karakteristika, og at slik forskning dermed har gått ut på dato og har mistet sin kraft.⁴³ Jeg har likevel valgt å sette fotball inn i en slik modell. Dette er fordi jeg synes det er interessant å se at fotball fra tidligere å være en ren amatørvirksomhet med årene har oppnådd flere og flere av vilkårene for å kalle seg profesjon.

Claes Annerstedt snakker om at man er *profesjonell* når man utfører sitt arbeid med eksakthet og effektivitet, og at de profesjonelle utøver virksomheten bedre enn andre.⁴⁴ Dette passer godt for fotballspillere. Profesjonelle spillere har en høyere kvalitet i spillet enn ikke-profesjonelle. Aschehoug og Gyldendals ordbok hevder at man er profesjonell når man opptre *ōi yrkesmessig, eller har som person gjort noe til en levevei, motsatt av amatørō.*⁴⁵ Når det er tale om fotballspillere- og trenere så har de gått fra å være amatørspillere til å bli profesjonelle yrkesutøvere. I dag er det et mindretall av spillerne i Tippeligaen som ikke kan leve av idretten sin. Som fotballspiller snakker man også om det å opptre profesjonelt og ha en profesjonell holdning. Dette kunne man høre om også lenge før fotballen ble profesjonalisert, og det betød da at man spilte eller opptrådte som om man var yrkesmenn.⁴⁶

Profesjonalisering kan defineres ved at noe "...blir gjort til en profesjon"⁴⁷ Det vil si at noe som før har blitt utført i fritiden uten betaling blir gjort om til et yrke man er faglært i og tjener penger på. Bente Skogvang definerer profesjonalisering i fotball på denne måten: "*i den yrkesmessige delen ved at både fotballspillere, trenere og støtteapparat for øvrig er blitt heltidsansatte og har fotballen som levevei. Det vil i tillegg inkludere det at toppfotballen er blitt profesjonell i form av rasjonalisering og økt tilførsel av kompetanse fra andre arenaer.*"⁴⁸ Skogvang har sannsynligvis funnet inspirasjon i arbeidet til Goksøyr og Olstad da de argumenterer for mye av det samme:

⁴² Peterson 1993: 28.

⁴³ Peterson 1993: 28.

⁴⁴ Annerstedt 1991: 152-153.

⁴⁵ Aschehoug og Gyldendals store norske leksikon.

⁴⁶ Peterson 1993: 21.

⁴⁷ Aschehoug og Gyldendals store norske ordbok.

⁴⁸ Skogvang 2006: 82-83.

I år 2000 ser en også at det har foregått en tydelig utvikling i retning av en profesjonalisering av norske fotballklubber. Det betyr ikke bare at spillerne får bedre betalt og til dels godt betalt, og at pengene er kommet opp fra under bordet til over bordet – selv om det er en viktig del av det hele. Hele klubbapparatet, organisasjonen, utdanningen og skoleringen av ledere er blitt forsøkt omformet etter det en mener er mer rasjonelle resultatbringende prinsipper. Samtidig er klubbenes kapitalforvaltning forsøkt drevet etter noenlunde "sunn" forretningsmessige prinsipper.

(Goksøyr og Olstad 2002: 352)

Også Tomas Peterson snakker om profesjonalisering i fotball som en virksomhet som har gått fra å være amatørrevet til å bli en yrkesvirksomhet. Han påpeker i denne sammenheng at spillere, trenere, ledere og dommere har gått fra å drive sin virksomhet på frivillig basis – å være amatører – til å utøve sin praksis som lønnsbetalte yrkesmenn. Dette gjelder også i de sentrale organisasjoner, som for eksempel det svenske fotballforbundet (SvFF), som tilsvarende Norges Fotballforbund (NFF).⁴⁹ *"i övergången från en amatörisk (folkrörelsebaserad) till en lönearbetsbaserad (marknadsbaserad) verksamhet."*⁵⁰

Vi kan altså se en tydelig forskjell fra kameratgjengen på 1960-tallet som samlet seg for å spille etter arbeidsdagen var ferdig til dagens toppklubber som har en heltidsarbeidende stall av fotballspillere. I tillegg har man en fullt ut utviklet administrasjon og et støtteapparat som legger forholdende best mulig til rette for at spillerne skal prestere best mulig. Denne profesjonaliseringsprosessen i norsk fotball begynte å skje gradvis fra 1970- og 1980-årene:

Når norsk fotball fra og med 1970-årene i økende grad ble styrt av personer som hadde formell kompetanse, både på trener- og ledersiden, samt at klubbene etter hvert fikk en mer rasjonell organisasjon, er dette et uttrykk for profesjonalisering. Det henger nøye sammen med oppbyggingen av et byråkratisk organisasjonsapparat i Webersk (1971) forstand, som sikrer og kontrollerer beslutningers forankring i et regelverk, samt at kvalifiserte personer ivaretar sentrale funksjoner. (Hjelseth 2006: 76)

I denne perioden begynte man å satse på kunnskap og utdanning ved å tilby trenere på ulike nivåer trenerkurs, fra A til D-kurs⁵¹ (i dag UEFA A, B og C-lisens + UEFA PRO-lisens). *"For fotballens del medførte dette at en profesjonell trener dermed ble betegnelsen på en person med en viss utdanning, og ikke som før: en tidligere spiller som etter endt karriere tjente penger på sin antatte fotballkunnskap"*⁵² Som en konsekvens av denne profesjonaliseringen kan man i dag ikke være trener i en toppklubb uten sertifisert utdanning.⁵³ Når man også vet at det har blitt vanlig å ansette utdannede personer i ledelse og administrasjon, i tillegg til å

⁴⁹ Peterson 1993: 25.

⁵⁰ Peterson, T., *Leken som blev allvar: Halmstads Bollklubb mellan folkrörelse, stat och marknad*, Lund Arkiv, 1989: 15.

⁵¹ Skogvang 2006: 80.

⁵² Goksøyr og Olstad 2002: 292.

⁵³ Hjelseth, A., *Mellom børs, katedral og karneval. Norske supporterers forhandlinger om kommersialisering av fotball*, Doktorgrad fra Universitetet i Bergen, 2006: 76.

nyttiggjøre seg blant annet av fysiologer, fysioterapeuter og ernæringsfysiologer i norske fotballklubber, er det rimelig å hevde at det har skjedd en profesjonalisering av norsk fotball.

Også Tomas Peterson legger sterk vekt på kunnskap når han snakker om profesjonaliseringsprosessen som har foregått i svensk fotball fra 1960-tallet og fremover. Han hevder at kunnskapsnivået som har utviklet seg gjennom akademiske utdanningsinstitusjoner har endret fotballtrenerens rolle og funksjon. Kunnskap om spillet og spillerne har gitt treneren en mer betydningsfull posisjon og større makt i klubbene, en makt som i amatør fotballen var fordelt på flere. Peterson argumenterer videre for at svensk fotballs kobling til akademia, og da i første rekke Gymnastik- och Idrottshögskolan i Stockholm, har vært viktig i denne prosessen. Utdanning av trenere, forskning og overføring av kunnskap fra utlandet er faktorer Peterson vektlegger tungt når han forklarer profesjonaliseringsprosessen av svensk fotball.⁵⁴ I tillegg er han svært opptatt av økonomi og organisasjonsutvikling: "*Har man inte en förening som organisatoriskt och ekonomiskt kan hantera ett omfattande lönearbete blir professionalismen endast ett framtida önskemål*"⁵⁵ Slik jeg forstår Peterson mener han da at klubber som ønsket å henge med i toppen av svensk fotball på slutten av 1900-tallet måtte ta omfattende grep for å profesjonalisere seg. Uten en god økonomi og ikke minst en velutviklet organisasjon hadde man nemlig ikke sjanse til å konkurrere sportslig.

Da jeg utførte intervjuene i forbindelse med denne oppgaven, ba jeg blant annet informantene om å definere ordene profesjonell og profesjonalisering. Når det gjelder ordet profesjonell, svarte fem av seks at det er når man utøver noe som et yrke.⁵⁶ "*Det er i min verden en som får lön för det han utför, en som er ansatt.*"⁵⁷ I tillegg ble det også påpekt at en profesjonell kan være en som utfører noe på et høyt nivå. "*Jeg tenker på en som er dedikert og en som jobber med kvalitet over tid.*"⁵⁸ Da jeg spurte hva som kjennetegner en fotballspiller som er profesjonell fikk jeg til svar at det er en som har en refleksjon over hva det vil si å være en 24-timersutøver og lever etter det.⁵⁹ En fotballklubb som er profesjonell kan ifølge en av mine informanter defineres på denne måten: "*Det er en klubb som har ansatte folk som er skolerte og som ofte er bedre rent sportslig i forhold til en amatørklubb/breddeklubb*"⁶⁰ Da jeg ba informantene om å definere ordet profesjonalisering,

⁵⁴ Peterson 1993: 258-263.

⁵⁵ Peterson 1993: 259.

⁵⁶ Informant A, C, D, E og F.

⁵⁷ Informant D.

⁵⁸ Informant A.

⁵⁹ Informant A og E.

⁶⁰ Informant D.

svarte flere av dem at det er å utvikle seg videre. "*Profesjonalisering er å ta et nytt steg ut fra det nivået du allerede er.*"⁶¹

2.1.3 Norske fotballklubbers organisering

Alle norske fotballklubber har en organisasjonsstruktur lik frivillige foreninger, der det er medlemmene over 15 år som demokratisk styrer klubben. Styret leder den daglige driften, men har ulike utvalg, komitéer og ledere under seg, som fordeler arbeidsoppgavene. I motsatt ende er aksjeselskaper under kontroll av aksjeeierne, som i prinsippet kan være heleid av en aksjonær. Slike selskaper er kommersielle, noe som gjør at økonomisk overskudd er et hovedmål. Som en del av profesjonaliseringsprosessen på 1990-tallet gjorde behovet for mer kapital seg gjeldende i norsk fotball, og i andre land som Danmark og England har man løst dette ved å organisere klubbene som aksjeselskap. Dette bryter imidlertid med norsk lov. I tillegg er det bare klubbene som har rett til medlemskap i Norges Idrettsforbund og Norges Fotballforbund. Kun klubbene har dermed lov til å delta i serie- og cupspill, hvor inntektsgrunnlaget i norsk fotball ligger i form av media, publikum og reklame. Dette åpnet på 1990-tallet opp for den såkalte dualmodellen, som er et samarbeid mellom fotballklubbene og aksjeselskaper. Klubbene fikk da anledning til å åpne opp for aksjeselskaper ved siden av seg selv. I en slik modell er klubben og aksjeselskapet to selvstendige juridiske enheter, som seg i mellom avtaler retningslinjene for deres samarbeid.

Med dualmodellen er kommersialiseringen av klubbvirksomheten avhengig av at klubbene **frivillig** gjennom avtaler overfører rettigheter til aksjeselskapet. Slike avtaleforhold mellom klubb og selskap er nå etablert i de fleste klubbene. Både Fotballforbundet og Norges Idrettsforbund (NIF) skal godkjenne disse avtalene. Avtalene kan ikke overføre rettigheter eller innflytelse over klubbens **sportslige** virksomhet til selskapet. (Gammelsæter og Ohr 2002: 143)

Lysten etter sportslig fremgang gjorde at klubbene, med aksjeselskapenes opprettelse, først og fremst ønsket en mer solid økonomisk plattform. Men selskapenes inntreden bidro nok også med å tilføre kunnskap og kompetanse på det administrative planet. Likevel beholdt man klubbenes kompetanse og deres kultur som er grunnet på frivillighet. Med et slikt kompromiss mellom forening og forretning mener man at klubbenes medlemmer kan hindre at klubben kommer i pengesterke investorers hender og styre klubbene i en retning medlemmene ikke ønsker. I tillegg gir den mulighet til å nyttiggjøre seg av det beste fra de to modellene. Blant eliteseriekubbene har Rosenborg og Sogndal vært blant unntakene som ikke er organisert i dualmodellen, og disse unntakene mener Gammelsæter og Ohr viser at profesjonaliseringen

⁶¹ Informant A, B, E og F.

av norsk fotball ikke har vært avhengig av denne måten å organisere seg på. Mange kritiserer også en slik løsning. De mener den har gått ut på dato og ønsker at næringslivets selskapsmodell er fremtiden i norsk fotball.⁶²

2.1.4 Kommersialisering

Kommersiell kan defineres som "*forretningsmessig*"⁶³ De siste 20 årene har det skjedd en *kommersialisering* av norsk fotball.⁶⁴ Fotball er blitt idrettens største kommersielle aktør.⁶⁵ Den fotballinteresserte professor i samfunnsendring Hallgeir Gammelsæter definerer kommersialisering på denne måten:

Kommersialisering har vi... når fotballen har gått fra en situasjon der idrettens eiere – som historisk har vært idrettslagenes medlemmer – har akseptert tap eller mangel på utbytte, til en situasjon der det står eierinteresser bak som krever at fotballen gir dem overskudd på deres investeringer. (Gammelsæter i Hanstad m.fl. 2011: 278)

Tomas Peterson hevdet for litt over 20 år siden at fotballen har gått fra å være en fritidsaktivitet utøvet og organisert av ubetalt arbeidskraft i folkebevegelsens form, til å bli en del av det kapitalistiske markedet.⁶⁶ Med fasiten i hånd, er det liten tvil om at denne spådommen slo til, og at toppfotballen har gjennomgått en prosess som gjør at den i dag er styrt av markedskrefter og penger. Sponsorene er blitt viktige medspillere. De formidler et budskap der fotballinteressen blir et virkemiddel til å markedsføre andre produkter.⁶⁷ Fra 1990-årene begynte sponsorene, til forskjell fra i den tidlige kommersielle fasen, å betrakte seg selv som samarbeidspartnere; de ville ha profilering igjen for investerte kroner.⁶⁸

Fram mot 1970-tallet var norske fotballklubber basert på tilskuer- og medlemsinntekter. På 1970 og 80 tallet var det først og fremst én kilde som fungerte som et økonomisk grunnlag for en kommersiell idrettslig virksomhet: sponsorpenger.⁶⁹ Etter kommersialiseringen av norsk fotball har også medialavtaler spilt en betydelig rolle. Norsk fotball har dermed i følge Matti Goksøyr og Finn Olstad fått i både pose og sekk:

For den norske fotballen ble 1990-årene en gullalder, sportslig og økonomisk. Fotballen var kommet til paradiset uten å vite det selv. Posisjonen der en kunne spille og vinne på to hester samtidig, har satt norsk og internasjonal fotball i en historisk posisjon. En fikk både sponsorinntekter og TV-inntekter. (Goksøyr og Olstad 2002: 355)

⁶² Gammelsæter H. og Ohr F., *Kampen uten ball*, Oslo: Abstrakt forlag, 2002: 142-150.

⁶³ Aschehoug og Gyldendals store norske ordbok.

⁶⁴ Goksøyr og Olstad 2002: 345-357.

⁶⁵ Taalesen i Idrotts historisk symposium 2005: 77.

⁶⁶ Peterson 1989: 15

⁶⁷ Taalesen i Idrotts historisk symposium 2005: 77.

⁶⁸ Goksøyr og Olstad 2002: 355.

⁶⁹ Helland i Idrotts historisk symposium 2005: 70.

Ifølge Norges fotballforbund har ikke denne kommersialiseringen vært et mål i seg selv: *Den har vært et middel for å skaffe inntekter til norsk fotball. Inntektene skulle så brukes i arbeidet for å utvikle norsk fotball*⁷⁰ Uansett er det udiskutabelt at denne kommersialiseringen, har påvirket norsk fotball i stor grad fra 1990 og frem til i dag.

2.1.5 Fra bruksverdi til bytteverdi

Før norsk fotball ble profesjonalisert, var den basert på folkebevegelsesprinsipper, noe som altså gjorde at det var det ikke-økonomiske engasjementet som rådde. Det var ingen som var involverte i norsk fotball som deltok for å tjene penger, verken av spillere, trenere eller andre rundt klubbene. Vi kan si at norsk fotball før profesjonaliseringen var en ikke-markedsorientert økonomisk virksomhet, noe som kan defineres som bruksverdiproduksjon.⁷¹ *Bruksverdi* "...är det värde som den har i egenskap av att vara användbar"⁷² Man kan altså si at et produkt har en verdi for en eller flere personer, uten at man oppnår økonomisk vinning. En fotballkamp har en bruksverdi for dem som deltar ute på banen (produsentene) og for dem som ser på, altså publikum (konsumentene). Amatørfotballen passer godt inn i denne definisjonen, da produktet hadde verdi i seg selv uten at noen hadde til hensikt å tjene penger på det. Andre motivasjonskrefter enn den økonomiske sto i fokus for den tidens spillere og trenere, for eksempel egenverdi ved fotballspillet, kjendistilværelsen eller hjelp til å skaffe seg jobb. Det kan derfor være rimelig å hevde at amatør fotballen i større grad var til for publikums gunst i form av et estetisk, visuelt og identitetskapende aspekt, som ikke direkte var relatert til resultatet av kampen. I tillegg var nok amatør fotballen i større grad opptatt av de gamle engelske prinsippene om "fair play" og "gentlemansagreement" der respekten overfor motspiller og spillet ofte kom foran resultatet: "...viktigare än att vinna är att kämpa väl"⁷³ Når det gjelder klubbens inntekter var de basert på "selvforsyning". Det vil blant annet si at klubbene fikk inntekter av antall publikum som kom på kampene, noe som selvsagt ble påvirket av hvordan klubben gjorde det sportslig, og da ikke minst hva slags divisjon man befant seg i.⁷⁴ Det var derfor viktig "å vinne" publikum, med fin og leken fotball, slik at flest mulig kom igjen neste gang.

⁷⁰ Goksøy og Olstad 2002: 355.

⁷¹ Peterson 1989: 19.

⁷² Wikipedia. [http://sv.wikipedia.org/wiki/V%C3%A4rde_\(ekonomi\)](http://sv.wikipedia.org/wiki/V%C3%A4rde_(ekonomi)), hentet ut 28.04.13.

⁷³ Peterson 1989: 19.

⁷⁴ Peterson 1989: 18-20.

Bytteverdi (omsetningsverdi) er "...det värde som den har i egenskap av att kunna bytas (säljas) mot andra varor eller pengar."⁷⁵ Etter at norsk fotball har blitt profesjonalisert (og kommersialisert) har folkebevegelsens betydning blitt svekket. Dagens fotballklubber er i mindre grad avhengig av frivillighet og dugnad enn før profesjonaliseringen. Kommersielle interesser har overtatt en betydelig del av klubbens virksomhet. Pengene til profesjonell fotball kommer ikke først og fremst fra billettinntekter og dugnadsarbeid, men fra sponsorer og medierettigheter.⁷⁶ Dette har igjen gjort at man ikke i like stor grad er avhengig av inntektene fra publikum. I tillegg blir det arbeidet som tidligere ble utført på frivillig basis i dag utført av klubbansatte lønnsarbeidere, som i de fleste tilfeller er utdannet til å utføre et slikt arbeid. Gammelsæter og Ohr hevder at vi har fått *...klubber som til forveksling ligner bedrifter*,⁷⁷ noe som også blir bekreftet gjennom at driften i klubbene i hovedsak er organisert i samarbeid med et AS eller ASA.⁷⁸ Et slikt selskap har i utgangspunktet profittmaksimering som sin største målsetning: "*För klubben gäller att varje poäng man spelar om är omräknad i ekonomiska termer*"⁷⁹

Norsk fotball gjennomgikk en gullalder både sportslig og økonomisk på 1990-tallet. Rosenborg gjorde det glimrende i Europa, og Norges landslag hevdet seg internasjonalt. Økonomisk var det også et voldsomt oppsving, og omsetningen hos Tippeligaklubbene økte fra 150 til 450 millioner fra 1993 til 1998.⁸⁰

Når det gjelder spillerne er deres intensjon og motivasjon for fotballspillet i dag delvis endret fra tiden før profesjonaliseringen. Tiden da spillerne kun spilte for egenverdi og kameratskap er forbi, og man hører ofte spillere uttale at "Jeg er privilegert som kan leve av å drive med det jeg liker aller best." Det er nok liten tvil om at den gode økonomien i fotballen er en medvirkende årsak til at mange velger bort utdanning og i stedet satser på en fotballkarriere: "*Hovudmotivet för spelaren ó förutom att få ägna sig åt det han är intresserad av ó är ekonomiskt*".⁸¹ Med dette som bakgrunn er det en del forutsetninger som endres i forholdet mellom spiller og klubb. Når spillerne har blitt å regne som arbeidstakere og klubbene betaler ut økonomisk kompensasjon for det arbeidet de gjør, kan det med en gang settes mye strengere krav til spillerne som en konsekvens av at de nå er yrkesmenn med en

⁷⁵ Wikipedia. [http://sv.wikipedia.org/wiki/V%C3%A4rde_\(ekonomi\)](http://sv.wikipedia.org/wiki/V%C3%A4rde_(ekonomi)), hentet ut 28.04.13.

⁷⁶ Helland, i Idrotthistoriskt symposium 2005: 66.

⁷⁷ Gammelsæter og Ohr 2002: 196

⁷⁸ Goksøy og Olstad 2002: 352.

⁷⁹ Peterson 1989: 21.

⁸⁰ Goksøy og Olstad 2002: 355

⁸¹ Peterson 1989: 22.

profesjonell yrkesidentitet og yrkesstolthet.⁸² Dette vil si at fotballspillere, som andre arbeidstakere, skal være til arbeidsgiverens disposisjon. Det er eksempelvis ikke greit å droppe en trening eller kamp (arbeidsdag) med mindre man har en god grunn som klubben godkjenner. Som motsats til dette stiller spillerne også høye krav tilbake til klubben der blant annet dyktige trenere, gode treningsfasiliteter og god medisinsk kompetanse er en forutsetning for det profesjonelle arbeidsforholdet mellom klubb og spiller.

2.1.6 Identitet

Identitet kan defineres som *"personlighet, den man er, selvoppfatning"*.⁸³ Å ha en uttrykt identitet vil dermed si at man som person eller organisasjon står for noe, man oppfatter seg selv eller blir oppfattet på en spesiell måte. Å ha en personlighet, eller å være den man er, kan i fotballsammenheng også si at laget ønsker å uttrykke seg på en spesiell måte på banen. Det norske landslaget under Egil "Drillo" Olsen har for eksempel en utpreget måte å spille på med sin gjennombruddhissige stil. Det samme har klubblaget Barcelona med sin karakteristiske ballbesittende spillestil. Måten disse lagene spiller fotball på, gir laget en egen identitet. Atter andre sverger til en bestemt formasjon. Dette blir ofte begrunnet med behovet for kontinuitet og at spillerne skal ha noe kjent og tydelig å forholde seg til. Eksempelvis spilte Rosenborg 4-3-3 i flere år, og i en periode var det styrevedtak i klubben på at laget skulle spille 4-3-3.⁸⁴

Når det gjelder fotball som identitet, forklarer Gammelsæter og Ohr at: *"Det som kjennetegner den klassiske fotballtilhengeren er nemlig en fenomenal `merke` lojalitet til klubben, mer på tross av enn på grunn av klubbens sportslige og administrative styrker og svakheter."*⁸⁵ En fotballsupporter som føler identitet med en klubb, føler altså sterk tilknytning til klubben. Han eller hun bryr seg oppriktig om hvordan det går med klubben i sitt hjerte og støtter laget uansett hvilken divisjon eller posisjon på tabellen den måtte inneha. Hallgeir Gammelsæter og Frode Ohr understreker at uansett hvor uenig, sint eller oppgitt man er over forhold som skjer i klubben står man fortsatt med rak rygg og støtter klubben. Spillere, trenere og ledere kommer og går, man støtter klubben uansett. Å skifte klubb er et ikke-tema.⁸⁶

Gammelsæter og Ohr skiller mellom to viktige hovedelementer for hvorfor publikum kommer, eller ikke kommer, på fotballkamper; *opplevelsen* på kampene og *identifikasjonen* med klubbene. Med opplevelsen mener de den opplevelsen publikum får ved å se kampen, og

⁸² Peterson 1989: 23.

⁸³ Aschehoug og Gyldendals store norske ordbok.

⁸⁴ www.dagbladet.no, 21.09.2006, "RBK-styret vedtok fast ellever og 4-3-3", hentet ut 29.04.2013.

⁸⁵ Gammelsæter og Ohr 2002: 175.

⁸⁶ Gammelsæter og Ohr 2002: 175-176.

det som skjer rundt kampen. Gode, dramatiske kamper på en flott arena med musikk, pauseunderholdning og storskjermshow er faktorer som spiller inn for å gi publikum en positiv opplevelse. Publikum i den underholdningssøkende gruppen kommer til stadion for å bli underholdt. Det er liten tvil om at underholdningsverdien spiller inn på antallet tilskuere som kommer på kampene. Gode resultater, godt spill og gode arrangementer bidrar til at underholdningsverdien på kampene stiger, noe som fører til at folk kommer på kamp. Det var også dette elementet Norsk Toppfotball satset på da de satte i gang tiltak for å tiltrekke seg tilskuere i 2002 og i årene fremover. Målet var å doble antall tilskuere før 2005 og selge fotball som produkt til så mange som mulig for en så høy pengesum som mulig,⁸⁷ Gammelsæter og Ohr reiser likevel spørsmålet om opplevelsen på kamp er avgjørende i seg selv. Er det ved å øke underholdningsverdien på kampene at man tiltrekker seg de store mengdene tilskuere på kamp? Hvorfor hadde for eksempel Aalesund i 2011 nesten 4000 flere tilskuere i snitt enn det Odd hadde når AaFK kommer fra en mindre by, og i tillegg var middelhavsfarere, mens Odd kjempet om sølvmedalje i siste serierunde? Det er her vi kommer inn på identifikasjonen med klubbene. *"Identifikasjonen med klubben er for mange både livsvarig og uavhengig av tid og rom(í)For de trofaste tilskuerne representerer klubben en viktig del av deres egen individuelle og særlig sosiale identitet. Klubben symboliserer noe viktig for dem."*⁸⁸ Disse identitetsbåndene mellom lidenskapelige supportere og klubben er uslittelige og overlever både lave forventninger til godt spill, nedrykk og inkompetent lederskap. De støtter klubben sin uansett.

Tilhørighet er også et ord som brukes i samme ordelag som identitet. Man kan føle tilhørighet til et land, en landsdel, en by eller en fotballklubb. I Norge har nettopp geografi en avgjørende betydning for om man identifiserer seg med en klubb. Start er laget på Sørlandet, og hele Trøndelag støtter Rosenborg i tykt og tynt. Det er ikke til å komme forbi at innbyggerne i en by eller et tettsted føler større identitet til en lokal spiller fremfor en utlending som kun har et profesjonelt forhold til klubben: *"Lokale spillere, trenere og ledere representerer nærmest per definisjon den lokale identiteten"*⁸⁹ Det at man en periode benyttet seg av svært få lokale spillere i Tippeligaklubbene kan også ha vært med på å svekke folks identitetsfølelse. En periode, da økonomien i norsk fotball var på det beste, ble dyre utlendinger prioritert foran lokale talenter.

⁸⁷ Gammelsæter og Ohr 2002: 163 og 165.

⁸⁸ Gammelsæter og Ohr 2002: 166.

⁸⁹ Gammelsæter og Ohr 2002: 184.

3. Historisk bakgrunn

3.1 Innledning

I Norge var det lenge en oppfatning om at tynt befolkningsgrunnlag og lange avstander gjorde at man aldri ville kunne få til en profesjonalisering av norsk fotball. Spillerne måtte tjene penger andre steder, og man mente at spillet måtte være amatørbasert og foregå i spillernes fritid med interessen som drivkraft. De siste 20 årene er det likevel åpenbart at fotballen har blitt profesjonalisert. "Alt" ved toppfotballen har blitt mer profesjonelt, og det er denne endringen jeg ønsker å beskrive ved hjelp av en konkret klubb; Odds Ballklubb. Som en del av oppgavens kontekst vil jeg i det følgende ta for meg norsk fotballs historie, og på den måten se på fotballens utvikling fra amatørideal til profesjonisme. Etter det følger Odds Ballklubbs historie som et slags bakgrunnsteppe til kapittel 4.

3.2 Historisk tilbakeblikk på norsk fotball og Odds Ballklubb

3.2.1 Den dannede fasen, frem til ca. 1920.

England kalles for fotballens hjemland, og engelskmennene sang da også "Football`s coming home" da de arrangerte EM i 1996. I Storbritannia begynte skoleelever så smått å spille fotball allerede på 1700-tallet, og det engelske fotballforbundet (FA) ble stiftet i 1863.⁹⁰ Fotballspillet kom litt senere til Norge, sannsynligvis i 1880-årene. Hvem som var først ute med å innføre spillet i Norge er usikkert, men at roten ligger hos engelskmennene virker åpenbart, da alle fortellingene om innføringen av fotball i Norge har en forbindelse til England.⁹¹ Idrettspioneren Johan Blytt kunne blant annet fortelle at han i 1883 eller 1884 innførte fotballspillet i sitt buekorps, og at de spilte etter engelske regler. I 1885 ble Kristiania Footballclub dannet, den første norske fotballklubben, og året etter kom også Spring. Dette førte den 16. mai 1887 til den første fotballkampen spilt mellom to norske klubber. I Bergen ble "Fodboldklubben" stiftet, men denne overlevde bare en kortere periode, noe som var symptomatisk for denne perioden. Starten av den "dannede fasen" kan vi derfor beskrive som en: *"i fase med ivrig, men ustabil og sporadisk fotballspill"*⁹²

Selv om fotballspillet i starten skapte stor entusiasme og spredte seg raskt utover i landet, gikk det en stund før det ble den *"sommeridræt for hvermand"*⁹³ som Olaf Ingstad så fint dømte det i sine første leveår. Fotball ble sett på som en ny og interessant idrett som hadde

⁹⁰ Goksøy og Olstad 2002: 30.

⁹¹ Goksøy og Olstad 2002: 26.

⁹² Goksøy og Olstad 2002: 28.

⁹³ Goksøy og Olstad 2002: 28.

egenskaper andre idretter ikke hadde. For det første var det en aktivitet man ikke hadde noe lignende av fra før. Å spille fotball var billig. Alt man trengte, var en ball eller noe som kunne brukes som en ball. I tillegg var det en sosial idrett som kunne samle folk sammen både fra samme sosiale klasse og mennesker fra ulike sosiale lag som vanligvis ikke hadde noe med hverandre å gjøre. Det skulle likevel vise seg at fotball de første årene i Norge, spesielt i hovedstaden, ble en idrett dominert av de øvre sosiale lag i folket. Lyn og Akademisk Fotboldklub var de fremtredende klubbene i Christiania, og hadde nesten utelukkende akademikere og rikmannssønner på laget. Det, i tillegg til at det enda tok lang tid før kvinner fikk delta på fotballbanen, gjorde at uttrykket "en sommeridræt for hvermand" ikke kunne sies å være helt representativt.

At spillet ikke slo ut i full blomst i hele folket umiddelbart, hadde nok å gjøre med at man ikke var vant til denne typen idrett. At man for eksempel skulle spille sammen med andre i et lagspill, var noe uvanlig og ukjent. Ukjent var også idretter som tillater så mye kroppskontakt, og at fotball gir rom for dette var noe som gikk på tvers av de aksepterte idealer om stil og riktig kroppsholdning i idretten. Før fotballen fikk ordentlig fotfeste i Norge, måtte den dermed overvinne fordommer og tradisjoner i den norske idretten.⁹⁴

For at en idrett skal fungere, er det viktig at man har et overordnet organ som bestemmer hvordan ting skal se ut og fungere. *"Etableringen av en rasjonell, byråkratisk organisasjon for å påse at vedtatte regler ble overholdt og at konkurranser ble avholdt på en skikkelig måte, er viktige kriterier for utviklingen av den moderne sporten."*⁹⁵ Et par spede forsøk på organisering ble gjort på 1890-tallet, men man lyktes ikke før i 1902. Det var Idrætsforeningen Lyn som da gikk i front for å få til en overordnet styring av norsk fotball. Det var kun klubbene Lyn, Spring og Grane som stilte på møtet, men de stiftet 30. april 1902 det som da ble kalt Norsk Fodboldforbund. Deres visjon var å skaffe seg tilslutning fra alle landets fotballklubber.⁹⁶ Interessen for fotball steg utover på 1900-tallet, og publikumstallene økte kraftig. I 1910 var det 2000 tilskuere på vestkantoppgjøret mellom Lyn og Mercantile, og nesten 5000 på cupfinalen mellom Lyn og Odd samme år. I 1913 var det 6000 til stede på cupfinalen mellom Odd og Mercantile. I 1916 ble det satt kraftig rekord da 17-18 000 tilskuere bivånet landskampen mellom Norge og Sverige på Frogner stadion.⁹⁷

Medlemstallene i Norges Fotballforbund steg i denne perioden nesten med like stor fart og gikk fra 3000 i 1910 til 30 700 i 1922. Organiseringen i forbundet gikk også riktig vei.

⁹⁴ Skogvang 2006: 34.

⁹⁵ Goksøy og Olstad 2002: 39.

⁹⁶ Goksøy og Olstad 2002: 42.

⁹⁷ Goksøy og Olstad 2002: 13.

I 1912 fikk man sin første fast ansatte. Dette var Gunnar Andersen som i tillegg til å spille for Lyn og landslaget fikk deltidsjobb som forretningsfører, noe som tilsvarte ca. 12 timers arbeidsuke. Helt mot slutten av "den dannede perioden" kunne man ane det første virkelige skrittet mot opprettelse av en profesjonell administrasjon i Norges Fotballforbund. I 1918 erstattet nemlig fotballentusiasten og "altnuligmannen" P. Chr. Andersen navnebror Gunnar, og hadde da sekretær, kasserer og arrangørarbeid som sine hovedbeskjeftigelser.⁹⁸ Fotballenes utvikling i Norge fortsatte inn i den "folkelige fasen".

3.2.2. Den folkelige fasen, ca. 1920 – ca. 1970.

Som vi har sett, var fotballspillet i startfasen en aktivitet i hovedsak utført av de rike og deres sønner. Dette kom til å forandre seg kraftig i den folkelige fasen. I denne perioden ble fotball en idrett for "hvermand". At fotball nå var en sport for alle, betød at den inkluderte alle sosiale lag. Både rikmannssønner og sønner av arbeiderfamilier fylte nå fritiden med det som en gang i fremtiden skulle bli verdens største idrett. Da arbeidsledigheten steg på 1930-tallet, økte fotballaktiviteten betraktelig, og overalt kunne man se små og store spillere som moret seg med fotball.⁹⁹ Selv om fotballen ble for alle i denne perioden, var ikke det ensbetydende med at de ulike sosiale lagene spilte sammen med hverandre. Noen steder i landet var det ikke noe problem. Spillere fra arbeiderklassen spilte for borgerskapslagene og omvendt. Andre steder ønsket man ikke å slippe til spillere fra andre sosiale lag. Et eksempel på det er Lyn fra Oslo som ekskluderte spillere fra arbeiderklassen. Dette gjorde de for eksempel ved å sette opp medlemskontingenten eller ved å la styret i klubben avgjøre hvilke spillere de tok inn og ikke. I de klubbene som hadde en blandet medlemsskare, var det også et tydelig klasseskille. Arbeiderklassespillerne kunne blant annet risikere at spillerne fra borgerskapet unnlot å hilse hvis de traff hverandre utenfor trening eller kamp.¹⁰⁰

I den folkelige fasen var spørsmålet om amatøridealet et stort stridsspørsmål som dominerte norsk fotball. Amatøridealet vil si at man driver idrett uten å få noen form for kompensasjon, og mange kjempet for at dette skulle fortsette å være realiteten. Motparten ytret imidlertid et ønske om at man kunne få dekket utgifter man hadde i forbindelse med trening og kamp. Spesielt arbeiderklassen kjempet for dette da de hadde betalt per time. På fotballtinget i 1922 ble det bestemt at man kunne få dekket tapt arbeidsfortjeneste på kamper

⁹⁸ Goksøyr og Olstad 2002: 16.

⁹⁹ Goksøyr og Olstad 2002: 43.

¹⁰⁰ Goksøyr og Olstad 2002: 45.

av "*í spesiell idrettslig eller nasjonal betydning*"¹⁰¹ Eksempler på slike kamper kunne være landskamper eller de siste rundene i Norgesmesterskapet. Foran en kamp mot England i 1937 fortalte Norges landslagskaptein at de norske spillerne mottok ca. 10 kroner hver i tapt arbeidsfortjeneste. Han understreket imidlertid at alle de norske fotballspillerne var i fullt arbeid kvelden før kampen.¹⁰² Til tross for dette fortsatte skepsisen til profesjonalisering av norsk fotball, og da det i 1954 kom inn forslag til fotballtinget om at man måtte få betalt for å trene et lag reagerte fotballpresident Reidar Dahl slik:

Den dag vi faller på kne for at det skal gis erstatning i penger for at en spiller er med og trener sine kamerater, den dag da idrettsgleden, klubbånden og kameratskapet skal virke som et materielt gode i kampen om lumpne pengestykker, den dag da idretten mister sitt idèinnhold og blir et middel til økonomisk vinning, den dag er ikke sporten verd en sur sild. (Goksøyr og Olstad 2002: 292.)

Holdningene mot profesjonell fotball var faktisk så sterke i denne perioden at spillere som spilte profesjonelt i utlandet, ble nektet spill på Norges landslag. Dette gjaldt også spillere som tidligere hadde spilt utenlands. Eksempelvis fikk ikke Arne Kotte landskamper før i 1961 da han hadde et kort utenlandsopphold i Italia i 1956. Først i 1969 fikk spillere som hadde spilt profesjonell fotball i utlandet, anledning til å spille med det norske flagget på brystet.¹⁰³ I 1965 ble det anledning til å gi spillerne 600 kroner i året, men dette skulle være en gjenstand av verdi, ikke penger. Den tidligere norske landslagskeeperen, Kjell Kaspersen, hadde ingen tro på at norsk fotball noen gang skulle kunne profesjonaliseres: "*Jeg anser nemlig profesjonell fotball i Norge som ren utopi. Vi er for få her i landet til å fylle tribunene kamp etter kamp. Midler måtte komme utenfra for å holde det hele gående. Hvorfra?*"¹⁰⁴ Heller ikke driblekunstneren, og Bergens store fotballsønn, Roald "Kniksen" Jensen, hadde noen utpreget tro på at det i fremtiden skulle spilles profesjonell fotball på norske baner. "*Vi får ikke profesjonell fotball i Norge før de får på månen.*"¹⁰⁵

I tiden før 1940 var Norges Fotballforbund fast bestemt på at idrett og politikk måtte holdes tydelig fra hverandre. De var dermed motstandere av at de to norske idrettsforbundene, AIF og Landsforbundet, skulle slås sammen til en sterkere organisasjon. Da tyskerne i 1940 okkuperte Norge, fikk imidlertid pipa en annen lyd. Nå var det om å gjøre å samle alle krefter sammen slik at man unngikk at norsk idrett endte opp i nazistenes hender. Fotballforbundet, med Asbjørn Halvorsen som fremste pådriver, gikk nå i front for motstandskampen, og forbundets kontorer ble blant annet brukt som base for dette arbeidet. Krigen førte dermed til

¹⁰¹ Goksøyr og Olstad 2002: 47.

¹⁰² Goksøyr og Olstad 2002: 290.

¹⁰³ Hjelseth 2006: 76

¹⁰⁴ Kaspersen Kjell, *I skuddet*, Cappelens forlag A/S 1968: 117.

¹⁰⁵ Børte og Jensen, *Fotball for alle penga*, H.Aschehoug & Co, 1972: 80.

en samling av norsk idrett.¹⁰⁶ Da freden kom til Norge, var folket sulteforet på fotball, og interessen var kolossal. Det ble spilt omkamp i cupfinalen dette året, og både begge disse og Norges møte med Danmark høsten 1945 fylte Ullevål stadion til randen. Det kom smått utrolige 160 000 søknader om billett til kampen mot danskene, noe som gjorde at man satte opp en b-kamp på Bislett på samme tidspunkt. Selv om begge stadionene var fulle, var det fortsatt tusenvis som skuffet måtte innse at de ikke fikk se fotball denne dagen.¹⁰⁷

Medlemstallet i Norges Fotballforbund steg jevnt og trutt også inn i den folkelige fasen, og mot slutten av 1930-tallet var medlemstallet ca. 51 000. Tallet fortsatte å øke og i 1972 talte man 300 000 medlemmer. I 1936 fikk Asbjørn Halvorsen jobben som sekretær, en posisjon som senere skulle døpes om til generalsekretær. Halvorsen hadde bred erfaring som spiller både i Norge og Tyskland og var tidligere kaptein på det norske landslaget. Han var også leder for det berømte bronselaget fra 1936. Rollen som generalsekretær gjorde han til en sterk posisjon i fotballforbundet, noe som har preget denne stillingen helt frem til i dag. NFF etablerte midt på 1930-tallet, i tillegg til sekretær/generalsekretærstillingen, også en bred administrasjon. I 1939 hadde generalsekretær Halvorsen fem lønnede ansatte under seg i administrasjonen. Etter krigen var dette tallet økt til 14 ansatte. Den sterke generalsekretæren ble nå et tydelig særpreget for Norges Fotballforbund, og personligheter som nevnte Asbjørn Halvorsen og Nicolai "Nikken" Johansen hadde mye makt i fotball-Norge. Det er også rimelig å hevde at på grunn av høye medlemstall og store ressurser ble Norges Fotballforbund den mektigste aktøren i idretts-Norge i denne perioden, og gjorde stort sett som de ville.¹⁰⁸

3.2.3. Den kommersielle fasen, ca. 1970 – i dag:

I den kommersielle fasen, som startet i 1970-årene, fortsatte fotball å vokse, og antall lag økte fra ca. 6000 i 1975 til ca. 23 000 i 2004.¹⁰⁹

Fortsatt pågikk diskusjonen om fotball skulle drives som amatøriddrett, eller om man skulle åpne opp for profesjonalisering. Sterke profiler kjempet for å beholde amatøridealet for idretten de elsket. Asbjørn Halvorsen var krystallklar: "*Vi skal drive vår fotball på amatørmessig grunnlag, frembringe spillere som ikke bare er dyktige på banen, men også skjøtter sine plikter som gode samfunnsborgere*"¹¹⁰ Likevel, selv en stor profil som generalsekretær Halvorsen hadde ikke nok å stå i mot med i denne sammenheng. Utviklingen

¹⁰⁶ Goksøyr og Olstad 2002: 56-57.

¹⁰⁷ Skogvang 2006: 39.

¹⁰⁸ Goksøyr og Olstad 2002: 14-20.

¹⁰⁹ Skogvang 2006: 41.

¹¹⁰ Goksøyr og Olstad 2002: 292.

var ikke til å stoppe. Da det helt på slutten av 60-tallet ble åpnet for å gi kompensasjon for å være trener i egen klubb, valgte flere av de gode spillerne å være spillende trener i lavere divisjoner, fremfor å spille i de største klubbene. Dette ble sett på som et problem, og fikk fart på diskusjonen om å åpne opp for profesjonell idrett og fotball. Andre argumenter for denne lovliggjøringen var sportslig utvikling, samt å få bukt med den svarte økonomien "alle" visste rådet i fotball-Norge. Argumentene mot profesjonell fotball gikk blant annet på at klubbenes økonomiske situasjon ikke gav grunnlag for det, samt at det kunne "...hindre ungdom i å ta en tjenlig utdannelse."¹¹¹ I 1984 åpnet Norges Fotballforbund for de såkalte non-amatørkontraktene. Dette vil si at det var lov å tjene penger på å spille fotball, men hovedinntekten måtte være fra en annen arbeidsgiver enn fotballklubben. Dette ses på som en formalisering av de svarte pengene som hadde foregått i flere år allerede.¹¹² Videre gjennom 70 og 80-årene ble det ikke bare en økt grad av profesjonalisering i form av at spillere og trenere kunne motta lønn for å spille fotball, man fikk også en økt bevissthet på å nyttiggjøre seg av kunnskap, utdanning og en rasjonell organisasjon. I praksis vil dette blant annet si at Norges Fotballforbund startet utdanning av trenere gjennom sine trenerkurs. I dagens fotball finner vi stadig flere utdannede trenere som har teoretisk kunnskap og akademia som bakgrunn. Denne tendensen startet på 70- og 80-tallet med Egil "Drillo" Olsen som det fremste eksemplet, og har siden eskalert.¹¹³

En utfordring klubbene møtte på i begynnelsen av denne perioden, var at spillerne brukte mye av tiden og energien sin på jobb, og av den grunn ikke klarte å yte maksimalt på trening og i kamper. Trykket for å gi spillerne kompensasjon for å spille fotball økte på 1970-tallet. Det var ikke mye penger det var snakk om på denne tiden, men: "*Til tross for at det var langt fra frislipp for penger, marked og kommersielle krefter på denne tida, og forbundet understreket dets sosiale ansvar framfor utvikling mot profesjonalisering, ble motstanden mot marked og pengemakt redusert i denne perioden*"¹¹⁴

I 1990 åpnet Norges Idrettsforbund for profesjonell idrett i Norge, og Norges Fotballforbund ville tidlig være med på dansen. I starten nøyet forbundet seg med å plukke ut fire klubber, Rosenborg, Lillestrøm, Tromsø og Molde, som fikk tildelt en halv million kroner for å kjøpe fri spillere til trening. NFF etablerte også et samarbeid med Toppidrettssenteret for disse klubbene.¹¹⁵ I 1991 gav Norges Fotballforbund tillatelse for profesjonell fotball, med

¹¹¹ Goksøyr og Olstad 2002: 294.

¹¹² Hjelseth 2006: 77.

¹¹³ Goksøyr og Olstad: 2002: 187.

¹¹⁴ Skogvang 2006: 40.

¹¹⁵ Goksøyr og Olstad 2002: 297. + Hjelseth 2006: 77.

virkning fra 1992. For å sikre en profesjonalisering av klubbene innførte NFF i 1993 et eget "profflisensreglement" for toppserieklubbene på herresiden. Dette førte til at profesjonell fotball ble en forutsetning for å spille fotball på høyeste nivå. Denne lisensordningen har ført til at de økonomisk-administrative sidene ved klubbenes drift er blitt mer ryddige.¹¹⁶ I 1996 ble det samme reglementet innført på nivå to for herrer, og i Toppserien for kvinner. For å delta i de to øverste divisjonene på herresiden og den øverste divisjonen på kvinnesiden måtte dermed klubbene søke om lisens foran hver sesong. Dersom den økonomiske styringen viste seg ikke å være tilfredsstillende, ble klubbene ekstra fulgt opp, og måtte rapportere til NFF hver måned til ting igjen var under kontroll. I 2004 ble det innført et enda strengere reglement, UEFAs klubbisens, som også skal kvalitetssikre standardene innenfor områdene infrastruktur, lov/reglement, personell/administrasjon, sport og økonomi.¹¹⁷

Det er liten tvil om at fotballspilleren har utviklet seg til å bli noe helt annet i løpet av den kommersielle fasen. En norsk fotballspiller i 1970 var fortsatt en amatør som spilte for å ha det gøy ved siden av en fulltidsjobb. På 2000-tallet har mange fått fotball som levevei og har ingen annen jobb ved siden av. I tillegg til å ha godt betalt i klubbene, tjener de beste spillerne også penger på å ha private avtaler med sponsorer. Spillerne har i denne perioden utviklet seg til å bli et investeringsobjekt som er gjenstand for kjøp og salg som om de var varer på et marked. En faktor som i aller høyeste grad har påvirket dette er *Bosman-dommen* som ble vedtatt i EU-domstolen i Luxemburg 15. desember 1995. Bosman-dommen går ut på at spilleren selv står fritt til å velge ny arbeidsgiver innen EU/EØS-området når kontrakten med klubben har gått ut. Bosman-dommen er begrunnet i Roma-traktatens prinsipper om fri flyt av arbeidskraft innen EU, noe som bekrefter at fotball nå blir betegnet som et yrke på lik linje med andre yrker.¹¹⁸ Bente Skogvang peker på at denne regelen har ført til økt spilleromsetning blant klubbene og større grad av individualisme hos spillerne. I tillegg har den ført til mindre grad av klubblojalitet hos spillerne da mange utnytter situasjonen for å tjene mest mulig penger og velger den arbeidsgiveren som betaler best.¹¹⁹

Den "kommersielle fasen" er en treffende beskrivelse på perioden norsk fotball har vært gjennom fra 1970-årene og frem til i dag. Per Ravn Omdal sa blant annet følgende på fotballtinget i Molde 5. mars 2004: "*i Slutten av 80-tallet og 90-årene ga profesjonell fotball, investorer, sponsorer, medieinntekter, spillersalg til utlandet og en pengeopptatthet som av og*

¹¹⁶ Goksøyr og Olstad 2002: 297. + Hjelseth 2006: 77.

¹¹⁷ Skogvang 2006: 84.

¹¹⁸ Gammelsæter og Ohr 2002: 29.

¹¹⁹ Skogvang 2006: 87.

*til tok oppmerksomheten bort fra sport og utdanning til overgangsbetøyn og multiplikatorer"*¹²⁰

Denne tendensen fortsatte ut over 2000-tallet. Investorer har blitt mer og mer vanlig i norsk og internasjonal fotball. Kjell Inge Røkke er et eksempel på en "rik onkel" i norsk fotball, hvor Røkke har investert millioner av kroner i Molde FK i mange år. Klubben måtte imidlertid vente helt til 2011-sesongen før de sportslig fikk betalt i form av et seriegull. Administrativt har dette gjort at deler av innflytelsen i klubbene har blitt overført til investorene.¹²¹ En annen ting som har blitt mer vanlig de siste årene, er at eksterne investorer bidrar til enkeltspillerkjøp, et eksempel på dette er Hardballgruppen som har bidratt med midler til spillerkjøp til Brann.¹²² I 2012 ble også Odd-ball startet med samme formål,¹²³ og i 2013 investerte den ferske Lotto-millionæren Yngvar Borgersen 2,5 millioner kroner i Odd-talentet Fredrik Semb Berge.¹²⁴

Når det er tale om sponsor- og reklamepenger, er det egentlig et gammelt fenomen. I 1919 inngikk Sportsklubben Brann en avtale med Bergen Agentur og Commission om at annonsører kunne kjøpe reklameplass rundt gjerdet på Stadion for én krone per kvadratmeter.¹²⁵ På 1930-tallet reklamerte landslagskeeper Henry "Tippen" Johansen for både eget fotballmerke, sko og sigarettmerket Nicominus. *"Jeg tipper det blir cigarett for idrettsfolket"*¹²⁶ Sponsorer og reklame ble imidlertid mer utbredt i norsk fotball fra 1970-årene. I Norges Fotballforbunds årbok fra 1973 står det om at DnC sponset en smågutteturnering dette året, og i årene som fulgte, ble reklame på drakter og i kampprogrammer helt vanlig. Sponsorene på denne tiden forventet heller ikke noen videre motytelser i bytte mot deres økonomiske bidrag. Dette ble mer vanlig fra 1990-årene da sponsorene begynte å ha økonomiske hensikter med sponsingen og krevde dermed markedsføring og større innflytelse i klubbene de sponset. Som en konsekvens av dette har medlemmene blitt skjøvet mer til side og fått mindre innflytelse i klubbene.¹²⁷

Året 1990 ble en milepæl i norsk fotball. Forbundet trengte sårt tiltrengte sponsorkroner og valgte å selge navnet på eliteserien for herrer. Norsk Tipping ble hovedsponsor, og 1.divisjon ble nå hetende Tippeligaen. Dette er også ligaens navn i dag. I 2005 gjorde forbundet en liknende avtale med Adecco, noe som førte til at nivå to for herrer

¹²⁰ Skogvang 2006: 83.

¹²¹ Goksøyr og Olstad 2002: 356.

¹²² Branns hjemmeside: <http://www.brann.no/klubben/investorer/> hentet ut 16.11.11.

¹²³ Varden 11.06.2012, "Oddball Invest kjøper Odd-spillere"

¹²⁴ Varden 28.05.2013, "Lottomillionæren kjøper Semb"

¹²⁵ Goksøyr og Olstad 2002: 345.

¹²⁶ Goksøyr og Olstad 2002: 345.

¹²⁷ Skogvang 2006: 90.

fra det året har blitt kalt "Adecco-ligaen".¹²⁸ En form for sponsing som har blitt populær for klubbene de siste årene, er salg av stadionnavn. Nybygde arenaer i Norge har fått navn etter sponsorer, mot en betydelig økonomisk gjenytelse. Eksempler på dette er Color Line Stadion i Ålesund, Sør Arena i Kristiansand og Skagerak Arena i Skien (Odd). En norsk Tippeligaklubb uten sponsorer er i dag helt utenkelig og det er rimelig å stille seg bak Goksøyr og Olstad som mener at: *"i en sponsor er blitt en nødvendighet for fotballklubber"*¹²⁹

En vesentlig faktor som spiller inn i det som er blitt kalt "den kommersielle fasen", er media, og dens betydning har i denne perioden hatt en formidabel utvikling. Fotball og media har i den kommersielle fasen fått et avhengighetsforhold der de tjener godt på hverandre. Fra fotballens side trenger de media for å vise frem produktet sitt og tjener i tillegg gode penger på salg av rettigheter osv. Media tjener penger på fotball fordi det er etterspurt i markedet, og fordi det er en god arena for sponsorer å synliggjøre seg selv. *"Media formidlet fotball til publikum og sørget dermed for å styrke både fotballen og sitt eget økonomiske grunnlag. Dette utviklet seg til en gjensidig avhengighet ó en symbiose ó som er blitt mer og mer synlig de siste årene"*¹³⁰

På begynnelsen av 1970-tallet begynte Norges Fotballforbund etter hvert å ligne mer og mer på en profesjonell organisasjon med sin måte å organisere og drive på. Formann Eldar Hansen oppnevnte komitéstruktur i alle forbundets ledd. Denne utbedringen gjaldt også administrasjonen der Hansens ledelse gjorde at man delte inn forbundet i ulike avdelinger. Dette gjorde at Norges Fotballforbund ved denne periodens slutt hadde en toppfotball-avdeling, en breddeavdeling, en markedsavdeling, en økonomiavdeling og en stabsavdeling. En annen viktig del av denne utviklingen var profesjonaliseringen av kretsene rundt om i landet. Fra å ha folk som drev dette arbeidet på frivillig basis, hadde man midt på 1980-tallet en profesjonell stab som lokalt arbeidet for å øke fotballens oppslutning og aktivitet. Det er dermed rimelig å hevde at NFF anno 1986 med sin nye struktur og profesjonalitet skilte seg ganske betraktelig fra den frivillige organisasjonen forbundet var på midten av 1970-tallet.¹³¹

Norges Fotballforbund har altså tatt store steg i form av profesjonalitet i den kommersielle fasen. NFF har blitt en organisasjon som strukturelt ligner et storkonsern. Budsjettmessig har det også vært en jevn stigning. I 1985 hadde de et budsjett på 70 millioner i 1985, mens de hadde 256 millioner i år 2000. I 1995 meldte de seg inn i Næringslivets

¹²⁸ Skogvang 2006: 92.

¹²⁹ Goksøyr og Olstad 2002: 347.

¹³⁰ Goksøyr og Olstad 2002: 334

¹³¹ Goksøyr og Olstad 2002: 25.

Hovedorganisasjon (NHO) der også andre norske bedrifter er organisert.¹³² På motsatt side ble NISO startet for å bevare spillernes interesser, og det er et tydelig tegn på at norske fotballspillere ble profesjonelt ansatte med fagforeningsmedlemskap og personlig næringsdrivende.¹³³

3.2.4. Odds BK. i den dannede fasen: En cupgrossist blir stiftet.

For Odds Ballklubbs supportere høres det kanskje litt merkelig ut at det er en skitur som er grunnlaget for fotballklubben i deres hjerter.¹³⁴ Det var nemlig en mild vårdag i mars 1885 at det var en gjeng idrettsglade unggutter som begav seg ut på den nokså harde turen fra Skien til Slemdal (dagens Siljan). Den ivrige guttegjengingen besto av Carl C. Pedersen, Olaf Kraghnæs, Hans Olsen og Hjalmar Johansen (polfareren), og de hadde tatt turen til Slemdal for å hoppe på ski, her var nemlig bakkene lange og bratte nok. Hele ettermiddagen ble brukt til dette formålet, og da en utslitt gjeng hadde kommet omtrent halvveis på hjemturen, fant de behov for å ta seg en halvtimes pause ved Heivannet på grensen mellom Slemdal og Skien. Mens velfortjent næring ble fortært, gikk praten om løst og fast, og man kom blant annet inn på en diskusjon om ulike idretter. Og det var da Olaf Kraghnæs "*...foreslog at vi skulde gaa i gang med dannelsen av en forening, som skulde omfatte enhver slags idræt*"¹³⁵ Hele gjengen tente på idéen og Carl C. Pedersen fikk oppgaven med å ta den videre til andre venner og kjente hjemme i Skien. I starten gikk det litt trått med å få folk med på tanken, men da vennegjengens beste idrettsmann Ragnvald Blakstad var med på laget, gikk alt mye lettere. Carl C. Pedersen innkalte så til møte hjemme hos handelsfullmektig Abrahamsen den 29. mars 1885, der 11 ivrige idrettsmenn møtte opp og stiftet idrettsforeningen Odd.

Hvordan fikk egentlig Odd sitt navn? Alle 11 hadde hvert sitt navneforslag, og diskusjonen gikk høyt og lenge. Forslaget om navnet Odd kom fra Ragnvald Blakstad, som mente at man skulle kalle foreningen opp etter den store oldnorske idrettsmannen "Orvar Odd", som var beskrevet i Victor Rydbergs roman "Seierssverdet." Etter en overbevisende appell fra Blakstad, og litt videre diskusjon, falt møtets deltagere ned på Odd som navn. Når det gjelder foreningens merke, falt valget på en pil. Dette er en del av Odds Ballklubbs klubbemblem den dag i dag, og skal symbolisere at klubben alltid vil opp og frem.¹³⁶

¹³² Goksøy og Olstad 2002: 25.

¹³³ Goksøy og Olstad 2002: 304-305.

¹³⁴ Lie, T., (1910), *Idrettsforeningen Odd 1885-1910. Festskrift*, Erik St. Nilssens Forlag, 1910: 10-13.

¹³⁵ Lie 1910: 11.

¹³⁶ Henriksen 1925: 3.

25 år etter stiftelsen, da grunnleggerne av foreningen var spredd over hele verden, var følelsene for Odd fortsatt sterke: "*Vi føler os som "Odder" like varmt interesserte som i våre ungdomsdage. "Odd" leve!*"¹³⁷

Det var altså ikke fotball som preget de første årene i Odds historie. Idrettsforeningen Odd skulle drive med all slags idrett, og foruten skiidrett var turn noe som tidlig kom til å prege den. Når det gjelder fotballavdelingen i Odd, ble denne forsøkt stiftet i 1887. Driften av fotballklubben sto imidlertid litt på stedet hvil i starten, men ble frisket opp i 1893. I 1894 ble det opprettet en avdeling for fotball etter forslag fra Ludvig Forvald, som fikk navnet "Odds Ballklubb": "*Paa «Odd»s generalforsamling den 31te mars 1894 blev derefter «Odd's Ballklub» besluttet oprettet som underavdeling av idrætsforeningen.*"¹³⁸ Enda var det imidlertid små problemer som førte til at klubben først ble re-organisert 8. mai 1900 med Ludvig Forvald som formann, deretter i 1904. Ballklubben ble drevet på sedvanlig vis - den hadde hvert år en generalforsamling hvor formann og styremedlemmer ble valgt, samt saker ble diskutert og beslutninger tatt.¹³⁹

I 1900 ble det arrangert en kamp mot Norges beste lag på den tiden; Christiania-klubben Grane. Den endte i et 0-2 tap for "Odderne," men nå hadde altså ballen begynt å rulle for alvor. Deltagelsen i fotball fra år 1900 var god.¹⁴⁰ Odd viste tidlig at de var et cup-lag.

Odds Ballklubb har hatt en viss forkjærlighet for Norgesmesterskapsværdigheten. Allerede fra begynnelsen av var disse mesterskaper omfattet med en glødende interesse av guttene, og der var et samhold og en seiersvilje som var enestående og som siden har præget de senere lag.

(Henriksen 1925: 21)

I 1902 spilte Odds Ballklubb på nytt mot Grane, og igjen ble det 0-2 tap. Denne kampen ble i ettertid erklært som den første finalen i Norgesmesterskapet (cupen).¹⁴¹ I 1904 meldte klubben seg inn i "Norsk Fotballforbund," og det samme året arrangerte Odd Norgesmesterskapet og inviterte landets kjente fotballklubber. I tillegg til vertsklubben deltok lagene Fredrikstad fotballklub, Porsgrunds fotballklub og Idun fra Larvik. Mesterskapet endte med hjemmeseier, og Odd sikret seg med det den andre andelen i vandrepokalen. Året etter var mesterskapsforutsetningene noe annerledes. Odd måtte da først bli kretsmester i den nystartede kretsen "Vestfold Fotballkreds." Det ble de, og fikk dermed spille om Norgesmesterskapet senere samme år. En helg i september beseiret Odd både Eidsvolds ballklub og Akademisk Ballklub og hadde dermed sikret seg Norsk Fotballforbunds første

¹³⁷ Carl C. Pedersen i Lie 1910: 13.

¹³⁸ Lie 1910: 129.

¹³⁹ Lie 1910: 131-138.

¹⁴⁰ Lie 1910: 129-130.

¹⁴¹ Goksøy 2008: 60.

vandrepokalen til odel og eie.¹⁴² Odd vant cupen alle årene fra 1903-1906. I samme periode tapte faktisk klubben ikke en eneste fotballkamp, og slapp kun inn ett mål. Etter finalen i 1906 fikk hver av spillerne en spesiell hilsen fra Kong Haakon, som takket for deres "...*interessante spill.*"¹⁴³ Til tross for gode skussmål fra Kongen, ble Odd sterkt kritisert for sitt spill. Bredo Henriksen, en fremtredende utøver og leder i klubbens historie, hevdet at følgende ble sagt og skrevet om Odd: "*Der var bare fart og kraft, forsvarstaktikk, lange pasninger, slumpetreff og held i broket blanning. Det eneste de hadde forstand på, var å vinne, og det har de merkelig nok forstått i mange år.*"¹⁴⁴ Henriksen mente imidlertid at denne kritikken var urettferdig, og hevdet at spillerne ikke brydde seg om den og sto fast på deres måte å spille på.¹⁴⁵ Odd-stilen ble klubbens varemerke, og kom som et begrep i årene 1915 til 1926. Denne måten å spille på ble sett på som effektiv, men lite estetisk, da Odd prioriterte resultatet fremfor å gjøre inntrykk på publikum.¹⁴⁶ Stilen var "*i preget av to vesentlige faktorer, fysisk styrke og longpasning(i)men også et vel gjennomtenkt og effektivt spilleopplegg.*"¹⁴⁷ Odd-stilen var det motsatte av Brann-stilen som gikk ut å spille korte pasninger, og "brodere" seg mellom motstandernes spillere. Denne stilen var i følge tidligere landslagskaptein Jørgen Juve "*i nærmere bestemt den norske representant for skottenes short-passingsspill.*"¹⁴⁸ I 1910 engasjerte Odds Ballklubb engelskmannen Arthur Murray som trener, og fulgte opp med Mr. Hayes i 1912 og Mr. Witley i 1915, også de engelske.¹⁴⁹ Dette kan være med på å forklare Oddernes måte å spille på da den harde og direkte stilen hadde sitt opphav i England. Dette i motsetning til Brann-stilen som har røtter i Skottland.¹⁵⁰ En annen forklaring var at stilen sprang ut av seg selv, fordi spillertypene på laget oppfylte kravene.¹⁵¹

Odd forsøkte også i løpet av årene tidlig på 1900-tallet å innlemme andre Skiensklubber i foreningen, da de mente at man ville stå sterkere dersom flere samarbeidet. Dette førte imidlertid ikke frem.¹⁵² Tapet mot Larviks Turn og Idrætsforening i 1906 ble innledningen på en periode preget av mindre pokaler - blant annet tapte klubben tre finaler på rad mot Lyn fra Oslo i årene 1908-1910. I finalen i 1909 var Odd for øvrig så misfornøyd med kampens dommer at de nektet å spille videre. Kampen kom ikke i gang igjen før en ny

¹⁴² Lie 1910: 133-134.

¹⁴³ Johannessen K.E. m.fl., *I sort og hvitt, Odds Ballklubb 100 år: 31.3. 1994.* [Skien]: Klubben, 1994: 15.

¹⁴⁴ Henriksen 1925: 22.

¹⁴⁵ Henriksen 1925: 22.

¹⁴⁶ Goksøyr og Olstad 2002: 230.

¹⁴⁷ Johannessen K.E. m.fl., (1969), *I svart og hvitt, Odds Ballklubb 75 år.* [Skien]: Klubben, 1969: 15 og 22.

¹⁴⁸ Juve, J., *Alt om fotball*, Oslo: Johan Grundt Tanum, 1934: 23-25.

¹⁴⁹ Henriksen B., *Idrætsforeningen ODD 1885-1925*, 1925: 23-24.+ Johannessen m.fl. 1994: 56.

¹⁵⁰ Goksøyr og Olstad 2002: 229.

¹⁵¹ Johannessen 1969: 15.

¹⁵² Lie 1910: 133.

dommer var på plass, men Odd tapte likevel kampen 3-4. *"En uheldig dommers forkjerte avgjørelser kan ha ledet til dette resultat."*¹⁵³ Espen Andersen diskuterer denne hendelsen i sin doktorgrad om norsk fotballs kulturhistorie og understreker at hovedstadsavisene kritiserte Odds oppførsel sterkt. Skiensavisen Varden, derimot, mente at oppførselen var rimelig.¹⁵⁴

I 1913 skulle det spilles en landskamp mot Sverige, men overraskende nok var det ingen Odd-spillere som fikk plass på laget, noe som ble heftig kritisert. Landslaget hadde rett før avreise nemlig tapt 1-6 for det engelske klubblaget Dartfort, et lag Odd hadde slått 2-1 samme år. Et landslag uten "Oddere" ble slått gule og blå i Stockholm og fikk med seg et 0-9 tap i bagasjen tilbake til Norge. Odd vant cup-gull dette året, og da det 14 dager etter denne triumfen skulle arrangeres en returkamp mot svenskene, var det plutselig sju Odd-spillere med på laget. Denne kampen endte 1-1, Per Scou scoret på straffespark, og "Odderne" viste med det seg tilliten verdig.¹⁵⁵

I 1919 fikk Odds Ballklubb i oppdrag å danne "Telemark Fotballkreds" noe den gjennomførte, og klubben feiret dette med et nytt gull i Norgesmesterskapet samme år. *"Odds fighting spirit og «Gå-på» spill sørget for at mesterskapet nok en gang gikk til Skien"*¹⁵⁶ Dette ble fulgt opp med nye seiere i finalene i 1922 og 1924. Hvor mye cupen betød for "Odderne", viste seg i finalen i 1921 da flere satt i garderoben og gråt etter 0-1 nederlaget for Frigg. Spillerne var bekymret for hva de hjemme ville si, og *"Enkelte måtte hjelpes som småbarn med påklædningen"*¹⁵⁷ Det er tydelig at cuplaget Odd tok et nederlag i Norgesmesterskapet tungt! Som vi har sett, har klubben sterke tradisjoner i cupen og spesielt gjelder det i den dannede fasen fra 1885 til 1925. I denne perioden endte de opp med 13 finaler, der ni endte med seier og fire med tap.¹⁵⁸

Odds Ballklubbs hjemby, Skien, ble den første byen i Norge der fotball slo virkelig gjennom. "Alle" i byen var interessert i spillet og ingen steder herjet "fotballdilla" som i Ibsens fødeby: *"...den var som feber og svarte kopper og bredte seg fryktelig"*¹⁵⁹ Da "Odderne" hadde sikret sin niende kongepokal i 1924, hadde en stor folkemengde samlet seg utenfor jernbanestasjonen for å ta i mot sine helter. Alle de fremmøtte sang av full hals: *"Æ! ó Æ! ó Odderane vandt!"*¹⁶⁰

¹⁵³ Lie 1910: 138.

¹⁵⁴ Andersen 2007: 243-244.

¹⁵⁵ Johannessen m.fl. 1994: 22-23.

¹⁵⁶ Johannessen m.fl. 1994: 61.

¹⁵⁷ Henriksen 1925: 22.

¹⁵⁸ Henriksen 1925: 22.

¹⁵⁹ Goksøyr og Olstad 2002: 117.

¹⁶⁰ Goksøyr og Olstad 2002: 117.

Av Odds spillere i denne perioden vil jeg trekke fram Einar "Jeja" Gundersen. Arbeidersønnen gjorde stor suksess i en borgerskapsklubb, og er en av tidenes spillere i den hvite drakta. Jeja var den fremste norske fotballhelten omkring 1920, og med sine 26 mål på 33 landskamper er han fortsatt landslagets mest effektive spiller med et scoringssnitt på 0,79, milevis foran spillere som Ole Gunnar Solskjær (0,34), Tore André Flo (0,30) og John Carew (0,26). Han blir beskrevet som en spiller som var ekstraordinær i hodespillet og hadde god innsats, kraft og evnen til å skyte fort og direkte.¹⁶¹ Jeja ble folkets mann og var med på å viske ut klasseforskjellene i norsk fotball. Odd var en klubb med en tydelig borgerlig forankring, men der ønsket om sportslig suksess åpnet for spillere fra alle samfunnslag.¹⁶² At Jeja var en god og spesiell spiller, er hevet over enhver tvil. Hans gode prestasjoner på banen førte blant annet til at han var en av landets første som spilte utenlands. På begynnelsen av 1920-tallet fikk Einar tilbud om å spille en vinter for den franske klubben Footballclub de Cette. Det ble sørget for arbeid til ham på en emballasjefabrikk, så det var derfor ikke snakk om profesjonisme. Jeja slo til og gjorde braksuksess med blant annet sju mål i debuten. Etter oppholdet i Frankrike fikk han tilbud om å spille profesjonelt i England, men takket nei. "*Jeja hadde ikke et øyeblikk tenkt å bli profesjonell. For ham var fotball en herlig lek som han drev for sin fornøyleses skyld og slik har det alltid vært*"¹⁶³ I ettertid har Jeja innrømmet at tiden i Frankrike gjorde at han kanskje må kunne kalles Norges første profesjonelle fotballspiller: "*Jeja la merke til at lønningsposen hans nok var adskillig mere innholdsrik enn de andre arbeidernes.*"¹⁶⁴ Einar Jeja Gundersen ble også tidlig brukt i reklameannonser. I Bredo Henriksens bok fra 1925 stilte Gundersen opp og reklamerte for fotballsko for Skiensfjordens skofabrikk.¹⁶⁵ Han var også frontfigur for sitt eget skomerke, "Jeja-skoen", som ble laget av Herkules skofabrikk i Skien. Også det kortlivede sigarettmerket Virginia bar navnet Jeja, og inni hver pakke var det et bilde av ham selv.¹⁶⁶ Verken sko eller sigaretter tjente Jeja penger på, han var fast bestemt på å holde på amatøridealet. Likevel er det rimelig å hevde at kanskje tidenes Odd-spiller var en sped start på en form for profesjonalisering og kommersialisering av norsk fotball.

Av fremtredende ledere i Odds Ballklubb i denne perioden må nevnes Ludvig Forvald. Forvald var både initiativtaker og første formann i klubben fra 1894 til 1901, og senere i 1909

¹⁶¹ Goksøyr og Olstad 2002: 223.

¹⁶² Goksøyr og Olstad 2002: 43-45.

¹⁶³ Haraldsen, G., *Jeja : hodespiller nr. 1*, Oslo: Aschehoug, 1958: 82-83.

¹⁶⁴ Haraldsen 1958: 74.

¹⁶⁵ Henriksen 1925: 31.

¹⁶⁶ Aune, T. og Schau, A., *Vi er best i verden*, Gyldendal Forlag, 2010: 40-41.

og 1910. Han spilte også "half-back" på laget i storkampen mot Grane i 1900.¹⁶⁷ I 1906 skrev stifteren til og med landets første lærebok i fotball som inneholdt lover og regler, samt en inngående skildring av fotballspillet.¹⁶⁸ Ludvig Forvald ble symbolet på odderen som jaget på, alltid beredt for nye krafttak, og den første i norsk fotball til å hente en britisk trener. Han opplevde en rivende utvikling og så klubben vokse seg stor og sterk med en ukuelig evne til å vinne heder og ære på fotballbanen. "*Ludvig Forvalds innsats kan best symboliseres med Odd-pilen: Opp og frem*"¹⁶⁹ Da Odds Ballklubb feiret sitt 100-årsjubileum i 1994, æret ledelsen klubblegenden ved å legge ned en krans på graven hans. "*En pioner i norsk fotball(i) Vi er ham takk skyldig, og det er naturlig å minne ham på en dag som denne.*"¹⁷⁰

Etter at Odds Ballklubb de første årene spilte på Gråtenmoen (noen km. unna Falkum der Odd holder til i dag) og på den såkalte "Sportsplassen" ved turnhallen begynte man å drømme om å få sin egen gressbane – et stadion til fotball. "*Å skaffe egen bane var et mål for svært mange norske klubber. De rikeste og heldigste klarte å realisere det. Det å eie egen bane bar et tegn på velstand, og delvis et signal om klubbens sosiale bakgrunn.*"¹⁷¹ I 1915 ble det oppnevnt en komité som skulle realisere denne drømmen for Odds Ballklubb. Komitéen samlet inn penger og hadde i løpet av vinteren fått inn 20 000 kroner som skulle brukes til ny fotballstadion. Klubben hadde sett seg ut en tomt man ønsket seg, men det oppsto problemer med grunneier om kjøp av denne tomten. Godseier Paulsen nektet å selge med mindre Odd kjøpte hele den 50 mål store tomten. Klubben trengte bare 20 mål og hadde heller ikke råd til mer. Da var det plutselig et av medlemmene i komitéen, hr. grosserer Josef Stålhane, som dro til og kjøpte hele tomten med egne midler. Og ved hjelp av et voldsomt arbeid på flere fronter greide ledere, aktive og passive medlemmer å ferdigstille det vakre anlegget "Odds stadion" på Falkum i 1923. Åpningen av stadionet foregikk St. Hansaften og ble sett på som en merkedag i Odds historie. "*Indvielseshøitidelighetene forløp paa smukkeste maate.*"¹⁷²

3.2.5 Odds BK. i den folkelige fasen: Satt tilbake av tyskerne

Den folkelige fasen ble preget av at fotball ble en sport for alle og fotballkamper ble fulgt med en enorm interesse. Dette beviser også de over 10 000 betalende tilskuerne som så Odd-Fredrikstad i 5.rundekampen i 1938. Dette tallet er langt høyere enn tilskuersnittet Odd har i dagens Tippeliga. Sportslig sett ble imidlertid ikke den folkelige fasen noe å skryte av

¹⁶⁷ Lie 1910: 130.

¹⁶⁸ Johannessen m.fl. 1969: 12.

¹⁶⁹ Johannessen 1969: 12-13. + Varden 01.04.1994, "Odd æret stifteren".

¹⁷⁰ Varden 01.04.94, "Odd æret stifteren", uttalelse fra Odd-formann Erik Holmberg.

¹⁷¹ Goksøyr og Olstad 2002: 285.

¹⁷² Henriksen 1925: 68-72.

for Odds Ballklubb. Det største høydepunktet var cupfinalen i 1931 da Odd beseiret bruntrøyene fra Mjøndalen med 3-1. Foran 14 000 tilskuere i Larvik kunne man se "Oddernes" fart og temperament, og de beviste nok en gang at "Odd er Odd" når det kommer til spillestil.¹⁷³ I 1937 fikk Mjøndalen sin finalerevansje, da de beseiret de sorte og hvite med 4-2. Resten av 30-årene ble ikke så suksessrike som Skiensfolket håpet på, og stort sett var det Fredrikstad Fotballklubb som ble Odds overmann i disse årene, da man måtte gi tapt for østfoldingene både i 1930, 1935, 1936 og 1938.¹⁷⁴

På 1930-tallet reklamerte Odd for det tyrkiske sigarettmerket Cromwell. I sigarettpakkene lå det samlebilder av alle Norgesmesterne i fotball fra 1902-1904,¹⁷⁵ og dette må, sammen med Jeja Gundersens reklamestunts, ses på som en tidlig form for kommersialisering av klubben.

Den 9. april 1940 ble Norge okkupert av tyskerne, og friheten var revet bort fra nordmenn i vårt eget land. Krigen gikk hardt utover Odd. Den vakre Odds Stadion falt fullstendig under nazistenes kontroll, og ble brukt til ridning og annen trening for tyske soldater. På Sportsplassen reiste man spisebrakker og garasjebygg, og turnhallen brukte man til å innlosjere et par tyske bataljoner. "*I sannhet, Odd var også okkupert*"¹⁷⁶ Etter fem tunge år startet det voldsomme arbeidet det var å gjenoppbygge klubben. Nazistene hadde ødelagt både bane og klubbhus, og alt av utstyr var borte. Gleden over å være fri overskygget imidlertid skuffelsen over materielle ting som var ødelagt, og venner av klubben gikk på med stor optimisme og pågangsmot i gjenreisningsarbeidet. Mange nye medlemmer strømmet til, og søndag 29. september 1946 ble Odds stadion gjenåpnet med flagg og musikk og med i underkant av 6000 tilskuere på tribunen.¹⁷⁷

Sportslig sett var det en tøff tid for mange lag etter krigen, så også for Odds Ballklubb. I årene rett etter frigjøringen slet de sorte og hvite fra Skien skikkelig. Det hadde vært store utskiftninger i laget og det var ikke lenger noe homogent lag. Faren for at Odd skulle rakne og havne langt ute i kulda i norsk fotball, var absolutt reell da klubben måtte tåle tap etter tap i flere år. Blant annet greide man ikke å kvalifisere seg for det nye seriesystemet "Hovedserien" som startet opp i 1948 med to nasjonale avdelinger. I 1950 var imidlertid Odd igjen tilbake i toppen av norsk fotball. Da kvalifiserte de seg for toppserien etter seiere i kvalifiseringskampene mot Larvik Turn, Geithus, Kristiansund og Kvikk fra Drammen. I

¹⁷³ Johannessen m.fl. 1969: 66-67.

¹⁷⁴ Johannessen m.fl. 1994: 68

¹⁷⁵ Varden 30.03.1994 "*Husker tobakksreklamen godt*"

¹⁷⁶ Oredalen K. og Johannessen K.E., *Idrætsforeningen Odd 90 år, 1885-1975*. [Skien]: Foreningen 1975: 59.

¹⁷⁷ Johannessen m.fl. 1969: 78.

debutåret i toppserien gikk Odd direkte til topps i sin avdeling, noe som var starten på et godt tiår. Klubben hevdet seg godt i Hovedserien på 1950-tallet og var blant annet i to seriefinaler mot den andre avdelingsvinneren. Odd tapte imidlertid begge disse for Fredrikstad.

Den 2. oktober 1955 skjedde det noe uvanlig i Odds Ballklubb. Odd-troppen tok nemlig fly til Bergen da de skulle spille seriekamp mot Brann.¹⁷⁸ Dette sparte klubben for mye reisetid og kan sies å være et frampek på profesjonaliseringen av klubben som skjedde drøye 30 år senere. I cupen var det mye "nesten" i 50-årene, og man måtte vente til 1960 før man nådde en ny cupfinale. Da stod Rosenborg på motsatt banehalvdel på Ullevål stadion. Dette var et spesielt møte, for da Rosenborg ble stiftet i 1917, var det nemlig Odd som var klubbens store forbilde. Det som senere ble hetende Rosenborg, tok først navnet Odd, og klubben fra Skien er også grunnen til at trønderne spiller i sort og hvitt.¹⁷⁹ Første oppgjør endte med ekstraomganger, men ingen seierherre, og en ny kamp måtte til for å skille lagene. Dramatikk og spenning preget også det andre oppgjøret, men her måtte Odd strekke våpen, og tapte 2-3 også det etter ekstraomganger.¹⁸⁰ For cuplaget Odd, som ikke hadde vunnet Norgesmesterskapet siden 1931, var dette selvsagt en stor skuffelse.

1960-årene ble vanskelige for Odds Ballklubb. Etter at Norges Fotballforbund gjorde om seriesystemet i 1961, ble toppserien i norsk fotball kuttet ned til en avdeling med ti lag. Etter at klubben falt utenfor toppserien, hadde Odd noen varierende år, og spilte både i 1. divisjon (toppserien) og 2. divisjon. I 1967 hadde klubben sin siste sesong på øverste nivå på over 30 år.¹⁸¹ I 1969 hadde man også et år i 3. divisjon, men kom seg raskt opp i 2. divisjon igjen. Dette skulle imidlertid bli så langt man kom, frem til opprykket i 1998.

Av profiler Odd fostret i den folkelige fasen er utvalget begrenset, men to av dem er til gjengjeld svært meritterte. Nils Eriksen og Rolf Holmberg var en del av "Bronselaget" fra OL i Berlin i 1936, den fremste prestasjonen et norsk lag har gjort i et internasjonalt mesterskap noensinne.¹⁸² Geir Karlsen må også nevnes i denne sammenhengen. Keeperen, som opprinnelig kom fra Skiensklubben Skidar, debuterte for Odd i 1966, og spilte der i tre sesonger før han gikk til Rosenborg og senere til Dunfermline i Skottland. "Dovregubben" understreket at han ikke ble rik av å spille på de britiske øyer: "*Vi tjente en vanlig norsk månedslønn.*"¹⁸³ I 1968 fikk han sin A-landslagsdebut borte mot Guatemala.¹⁸⁴

¹⁷⁸ Johannessen m.fl. 1969: 82.

¹⁷⁹ Rosenborgs hjemmeside, "*Fra Odd til Nordens stolthet.*" <http://www.rbk.no/rbk-history/article/1c3quz17pepoj1wwy15pjt4jpr/title/fra-odd-til-nordens-stolthet>, hentet ut 29.04.2013.

¹⁸⁰ Johannessen m.fl. 1994: 82-83.

¹⁸¹ Blikstad E. m.fl., *Veien tilbake ó Odd 1968-1998*, Telemarksavisa, 1999.

¹⁸² Johannessen m.fl. 1994: 72-73.. + Goksøyr og Olstad 2002: 243-247.

¹⁸³ Blikstad m.fl. 1999: 14.

Når det gjelder ledere som satte sitt preg på Odds Ballklubb i den folkelige fasen, kan nevnes Øyvind Stensrud. Han var mangeårig ordfører i Skien, glødende odder og satt som formann i 14 år fra 1920 til 1934.¹⁸⁵ Få har levd opp til slagordet "Alt for Odd" som Øyvind Stensrud. *"Det var sus over hans innsats."*¹⁸⁶

I 1965 sto det klart flomlys på treningsbanen, noe som muliggjorde trening hele året, også etter at mørket hadde lagt seg på kvelden. I 1968 utvidet klubben Odds Stadion på nytt og fikk bygget nye tribuner. I 1974/75 pusset man også opp klubbhuset, så Odds fasiliteter lå noen hakk foran klubbens sportslige meritter mot slutten av den "folkelige fasen." Det var optimisme som preget Odds Ballklubb ved utgangen av denne perioden. Anleggene var altså på plass, nå manglet det bare å gjenskape de gode resultatene man hadde hatt tidligere. *"Her har man et deilig stadion og hva som bedre er, et utnyttet areal som gir rike fremtidsperspektiver(i)Med fast vilje og solid planlegging møter vi de nye år: det skal bli et Odd ó igjen"*¹⁸⁷

3.2.6 Odds BK. i den kommersielle fasen: Fra "nestenlag" til opprykk og Europacup.

Hvis de sportslige resultatene var varierende for Odd i den folkelige fasen, har de i aller høyeste grad også vært det i den kommersielle fasen. Klubben befant seg i lavere divisjoner fra 1970-tallet og fram til opprykksesongen i 1998. Flere ganger på 1970-tallet var opprykket fra 2. divisjon til 1. divisjon nært, men klubben feilet alltid i avgjørende kamper. Både i 1975, 1976 og 1977 spilte man for eksempel kvalifisering for opprykk til øverste divisjon, men tapte det til henholdsvis Vard Haugesund, Bodø/Glimt og Steinkjer. Forventningene til laget var ved flere anledninger store, men etter å ha vært nære noen ganger, og feilet, ble laget raskt døpt til "nestenlaget." I cupen overrasket klubben et par ganger og spilte seg blant annet til en imponerende semifinale i 1976. I Bergen ble imidlertid Brann for sterke, og Odd måtte reise tilbake til Skien med 0-3 i bagasjen. Telemarkslaget hadde imidlertid imponert bergenserne og fikk trampeklapp av det fanatiske hjemmepublikummet. Bare en gang tidligere hadde dette skjedd, og det var da Brann fikk en fotballeksjon av storlaget Queens Park Rangers fra England.¹⁸⁸ Hele 70-tallet levde Odd en anonym tilværelse på nest øverste nivå i norsk fotball.

Med tradisjonene i minne må man også kunne kalle 80-tallet for sportslig magre år for Odds Ballklubb. Det som skulle være Telemarks flaggskip spilte stort sett på nivå to og tre og

¹⁸⁴ Blikstad m.fl. 1999: 14.

¹⁸⁵ Johannesen m.fl. 1969: 28.

¹⁸⁶ Johannesen m.fl. 1969: 29.

¹⁸⁷ Oredalen og Johannesen 1975: 78.

¹⁸⁸ Blikstad m.fl. 1999: 89-99.

befant seg med det i "den norske fotballens bakgård". I jubileumsåret 1984 hersket det stor optimisme i klubben etter lagets parademarsj gjennom 3.divisjon året før. Sesongen sto imidlertid ikke til forventningene. Det ble et tungt år da klubben rykket ned igjen til 3.divisjon (nivå 3). Dette førte til at trener Lennart "Liston" Søderberg tok sin hatt og gikk i pausen i bortekampen mot Sogndal. Etter sesongen etterlyste klubben at man aldri før hadde hatt mer bruk for en helprofesjonell trener enn akkurat nå.¹⁸⁹ Selv om 90-årsjubileumet ble en sportslig nedtur med nedrykk i serien, fantes det lysglimt. Cupen ble en opptur dette året, men en meget opplagt Erik Thorstvedt i Viking-målet gjorde sitt til å sikre omkamp i semifinalen, en kamp Odd tapte 0-5 i Stavanger. I tillegg fikk Odd sin første landslagsspiller på 15 år da Ulf Moen fikk sin debut mot Danmark i Idrætsparken. Nevnte Moen var for øvrig også den første spilleren i Odds historie som mottok "godtgjørelse som ble meddelt byens kemner", eller i andre termer: en form for lønn.¹⁹⁰

Året 1985 gav ikke det opprykket man hadde satt seg mål om. Det mest positive var klubbens seier i Norgesmesterskapet for junior. Det mest dramatiske skjedde imidlertid på årsmøtet etter sesongen. Det var heftige diskusjoner både når det gjaldt spillerkontrakter, trenerkontrakt og valg av styreverv. Situasjonen ble betegnet som et sted mellom skandale og komedie.¹⁹¹ Sett i ettertid kan dette året virke som det tidspunktet da Odd var på sitt absolutte bunnivå som fotballklubb. Laget befant seg i 3.divisjon, og det kan se ut som om medlemmene i klubben hadde problemer med å trekke i samme retning.

I 1987 ledet Odds Ballklubb 2.divisjonstabellen halvveis i sesongen, men en dårlig høst gjorde at man endte midt på tabellen. I 1988 ble det igjen en stor nedtur, og klubben endte sist i 2.divisjon. På nytt datt altså den gamle storklubben fra Skien ut av det norske fotballkartet, og ned i den mørke 3. divisjonen. Den sportslige ydmykelsen var komplett dette året da det ble cup-exit for det lokale 4-divisjonslaget Gulset. I løpet av sesongen oppsto det igjen store samarbeidsproblemer i Odd. Denne gang mellom klubbens ledelse og den svenske treneren Christer Bjørnemyr. Bjørnemyr ble løst fra kontrakten sommeren 1988, noe som ifølge klubben var helt uunngåelig.¹⁹²

I 1989 gjorde økende økonomiske problemer det vanskelig å satse hardt sportslig. Klubben ble en middelhavsfarer i 3. divisjon. I tillegg var publikumstillene svakere enn på mange år. Styret i klubben var ikke fornøyd med tingenes tilstand i denne perioden, men de påpekte at problemene stakk dypere enn bare på det sportslige planet. Klubben satte derfor

¹⁸⁹ Årsberetning Odds Ballklubb 1984.

¹⁹⁰ Blikstad m.fl. 1999: 90.

¹⁹¹ Blikstad m.fl. 1999: 93 + Årsberetning Odds Ballklubb 1986.

¹⁹² Årsberetning Odds Ballklubb 1988.

ned en plankomité som dette året har arbeidet med en modell for å utbedre organisasjonen. Denne modellen ble nedfelt i et strategidokument, som hadde som hovedmål å: "*Arbeide planmessig mot permanent norsk 1.divisjonsstandard.*"¹⁹³

Heller ikke 1990 ble noe suksessår for Odd. Klubben mistet tre etablerte spillere før sesongen og hadde fortsatt ikke mulighet til å hente noe særlig forsterkninger.¹⁹⁴ Laget hadde som vanlig store forventninger på seg, men våknet dette året litt for ofte opp til overskrifter som "*DFI gav Odd noe å tygge på*" og "*Flaut Odd*",¹⁹⁵ Laget endte som nummer fire i 3. divisjon, langt unna opprykks plass. Kanskje enda mer dramatisk for klubben var det at publikumstallene fortsatte å falle, og nådde et bunnivå med 150 betalende i lokaloppgjøret mot Urædd og 46 betalende mot Ullern. Dette var bunnrekord på Odds Stadion som vanligvis hadde hatt godt publikumstykke.¹⁹⁶ Dette medførte et meget stort inntektstap, samtidig som det gjorde klubbens arbeid ut mot aktuelle samarbeidspartnere vanskeligere. Det var tydelig tunge dager på Falkum. Den dårlige økonomien fikk også konsekvenser innad i klubben dette året. Inntektssvikten førte til kutt i administrasjonen i form av at den heltidsansatte markedsjefen måtte ned i halv stilling i 6 måneder.¹⁹⁷ Sommeren 1990 uttrykte Telemarksavisa bekymring for situasjonen i Odd. Avisen kritiserte ledelsen i klubben, og meldte om at det var en generell misnøye i store deler av fotballavdelingen når det gjaldt den jobben årets Odd-styre hadde gjort. "*Stemningen på Falkum er ikke bra, og det ulmer virkelig hos en synkende fotballstolthet*"¹⁹⁸ I tillegg kom det fram at en liten gruppe personer hadde sendt et brev til Odds styre der man oppfordret til å ta skikkelig sats og legge en del penger på bordet for å hente veletablerte lokale spillere som Tor Arne Sannerholt og Erik Pedersen.¹⁹⁹

I 1991 skiftet den øverste divisjonen i norsk fotball navn til Tippeligaen. Odd så på dette som en gylden mulighet til å ta steget opp en divisjon, til det som da ble hetende 1.divisjon. Klubben satset relativt hardt økonomisk for å oppnå dette målet, blant annet ved å hente to forsterkninger halvveis i sesongen selv om dette ikke lå innenfor budsjettet. Det så bra ut halvveis. Men da høstsesongen startet med to strake tap, med en målforskjell på til sammen 0-11, gjorde det sitt til at skeptikerne fikk vann på mølla. "Odderne" klarte imidlertid å samle seg og avgjorde opprykket i siste serierunde mot Grei foran nesten 3000 tilskuere. Igjen hadde Odd tatt steget opp i den nest øverste divisjonen, men atter en gang skulle

¹⁹³ Strategidokument Odds Ballklubb 1989.

¹⁹⁴ Varden 28.04.90 "*Åpningskampene gir oss en pekepinn*"

¹⁹⁵ Varden 30.04.90 "*DFI gav Odd noe å tygge på*" og Varden 01.10.90 "*Flaut Odd*"

¹⁹⁶ Blikstad m.fl. 1999: 113.

¹⁹⁷ Varden 09.08.1990, "*Markedsjefen permitteres!*"

¹⁹⁸ Telemarksavisa 07.08.1990, "*Det ulmer på Falkum*"

¹⁹⁹ Telemarksavisa 07.08.1990, "*Det ulmer på Falkum*"

oppholdet bli kortest mulig. Påfølgende år rykket laget igjen ned til 2. divisjon. Den optimismen som hadde rådet i Skiensklubben dette året, fikk seg nok et slag i ansiktet.

Til tross for ambisjoner om en snarlig retur, ble ikke 1993-sesongen slik klubben så for seg. I cupen ble det, som alt for mange ganger før i denne perioden, stopp i 3.runde. Som man skjønner var 80-årene og begynnelsen av 90-årene preget av både opp- og nedturer for Odds Ballklubb. Mangelen på stabilitet både på det sportslige og administrative planet var tydelig. De sportslige resultatene taler for seg selv, og et selvkritisk klubbstyre påpeker et stort forbedringspotensial:

Våre styremøter har fremdeles preg av detaljdiskusjoner slik at effektiviteten og fremtidsplanleggingen blir lidende. Klubben har en stor utfordring i å få organisasjonen inklusive utvalgene til å fungere bedre. (...) Problemet i år som tidligere er rovdrift på enkeltmedlemmer slik at man går trøtt og takker nei til videre jobbing. Dersom ikke nye medlemmer stiller sin arbeidskraft til disposisjon vil Odds BK forbli med sin organisasjon i lavere divisjoner. Da vil neppe heller A-laget komme høyere i divisjonssystemet. (Årsberetning Odds BK 1993)

Røstene var mange og samstemte i merkeåret 1994: Noe måtte skje! Odd skulle feire 100-årsjubileum dette året, og man håpet at denne sesongen skulle bli et vendepunkt for den gamle fotballstorheten fra Skien. 1994 var året da Odd gjorde grep når det gjaldt signering av nye spillere, ny trener og en generell holdningsendring i klubben. Trener Lars Borgar Waage gikk til oppgaven med både optimisme og disiplin: *"Det må da for pokker gå an å få til toppfotball i Telemark også, og det bør være en målsetning, men vi må fremfor alt vite hva som kreves. Bare gjennom hardt samarbeid kan vi klare det."*²⁰⁰ Denne omveltningen skal jeg belyse grundigere i kapittel 4. Jubileumssesongen 1994 endte i jubel, også sportslig.²⁰¹ Opprykket ble sikret tidlig på høsten, og Odd vant til slutt tabellen med hele ni poeng ned til nærmeste utfordrer. I cupen gikk det også bedre enn på mange år, og klubben spilte seg helt fram til en kvartfinale der Moss ble for sterke foran 7000 tilskuere på nye Odds Stadion. *"Jubileumssesongen sett under ett, vil gå over i historien som én av de bedre de siste årene."*²⁰² Også på anleggssiden ble 1994 et merkeår for Odds Ballklubb. Klubbens nye storstue Odds Stadion sto klar, i følge daværende formann i A/S Odd Stadion, Børre Baardseth, regnet for å være en av Norges flotteste og mest moderne fotballstadioner.²⁰³

I 1995 var de sorte og hvite igjen tilbake på landets nest øverste nivå. Sportslig sett ble det en 4.plass, noe som var mer enn godkjent i comebacksesongen i 1. divisjon. Året etter ble resultatmessig enda bedre med en andreplass. Den direkte opprykksplassen tapte klubben på

²⁰⁰ Varden 18.01.94, *"-Vi må styrke troverdigheten"*

²⁰¹ Varden 22.09.94, *"Slipp jubelen løs! ó for nå er Odd i 1.divisjon"*

²⁰² Årsberetning Odds Ballklubb 1994.

²⁰³ Johannessen m.fl. 1994: 119.

målforskjell til Lyn, men de påfølgende kvalifiseringskampene mot Sogndal endte med 1-5-tap sammenlagt. Så nærme toppdivisjonen hadde ikke Odd vært på 30 år.²⁰⁴ Det er likevel på det organisasjonsmessige planet at 1995 og 1996 skulle bli skikkelige merkeår for Odds Ballklubb og fotballen i Grenland. Paraplyorganisasjonen Grenland Fotball A/S så dagens lys og skulle bli en viktig faktor for Odds Ballklubbs vei tilbake til toppfotballen. Dette kommer jeg også tilbake til i kapittel 4.

Året 1997 ble på mange måter en sportslig mellomsesong for Odd. Etter å ha tatt positive steg de siste 3-4 årene, ble 2.plassen i 1996 fulgt opp av en 4.plass dette året. Odd gjorde imidlertid en viktig signering dette året. Arne Sandstø ble hentet inn, en holdningssterk bergenser med både Tippeliga- og utenlandserfaring, som skulle vise seg å bli en viktig bidragsyter både som spiller og trener de ti neste årene.

Sesongen 1998 ble en milepæl i Odds moderne historie. Odd rykket opp til Tippeligaen og med det var 30 års ørkenvandring i lavere divisjoner over. Før sesongforberedelsene startet, gjorde klubben et viktig valg da man for første gang på mange år hentet inn en trener ansatt på heltid. Den unge og ambisiøse Tom Nordlie ble gitt en toårskontrakt og gav en ny tro og glød i spillergruppa: *"Det ble en ny giv og gutta gikk til verket med skumle hensikter om at i år var året da Skien igjen skulle få et lag i vår fornemste serie."*²⁰⁵ På spillersiden gjorde Odd også dette året en viktig signering da Morten Fevang, en av klubbens viktigste støttespillere i moderne tid, ble hentet fra Runar. Odd viste tidlig at de mente alvor i 98-sesongen, og flere lag ble regelrett knust på veien mot ligatriumf. Opprykket ble sikret fem kamper før slutt da Raufoss ble slått 4-0 på nye Odds Stadion. Da endelig status skulle gjøres opp, var Odd hele 11 poeng foran Skeid, som var nærmeste utfordrer.²⁰⁶

Målsetningen før debutsesongen i Tippeligaen var soleklar: å holde seg i Tippeligaen. Etablerte toppseriespillere som Christian Flindt Bjerg og Sami Mahlio ble signert, i tillegg til ungguttene Espen Hoff og Anders Rambekk. Midt i sesongen hentet man også hjem den tidligere Odd-stjerna, Erik Pedersen, fra proffspill i Skottland. Debutsesongen i Tippeligaen gikk over all forventning. Odd endte opp med en 7.plass, samt kvartfinale i cupen der Brann ble for sterke.

Millenniumsåret 2000 skulle bli nok et jubelår for Odd. Cup-grossisten fra Skien vant Norgemesterskapet etter å ha slått Viking 2-1 i finalen etter ekstraomganger.

²⁰⁴ Årsberetning Odds Ballklubb 1996.

²⁰⁵ Årsberetning Odds Ballklubb 1998.

²⁰⁶ Blikstad m.fl. 1999: 145.

Odds Ballklubb klarte det igjen. Hele 69 år skulle det gå før klubben på ny kunne titulere seg Norgesmester i fotball. Mange hadde avskrevet klubben med 11 Norgesmesterskap. Andre trodde det bare var et spørsmål om tid før rekorden skulle bli slått. Men Odds Ballklubb svarte på tiltale. Dusinet ble nådd den 29. oktober 2000 på Ullevål Stadion. (Årsberetning Odds Ballklubb 2000)

Arne Sandstø hadde ledet Odd til cup-gull i sin første sesong som trener, og i serien ble det en 8.plass. Klubben var nå etablert i Tippeligaen, og så mot sin første sesong i Europacupen.

Tippeligasesongene fra 2001-2003 ble ganske like for Odd. Klubben stabiliserte seg på et godt nivå og endte to ganger på 6. plass og en gang på 4. plass. I 2001 var det duket for spill i Europacupen. Motstanderen i 1. runde var svenske Helsingborg, men selv om patriotiske røster hevdet at Odd fortjente avansement, var E-cup eventyret over nesten før det var begynt. I 2002 spilte "Odderne" seg frem til nok en cupfinale, den andre på tre år, men denne gangen ble Vålerenga for sterke, og det ble tap 0-1.

I 2004 ventet et av Odds Ballklubbs største høydepunkter gjennom historien. På bakgrunn av 4. plassen året før, sto en ny deltagelse i Europacupen for døren. Etter mye dramatik avgjorde Odd kvalifiseringskampene mot litauiske Ekranas på overtid, og var igjen klar for 1.runde. Her ventet selveste Feyenoord fra Rotterdam:

Feyenoord ble en opplevelse. Skulle vi klart videre avansement, måtte vi hatt bedre uttelling på sjansene på hjemmebane. I Nederland var nok mange preget av stemningen på Feyenoords stadion, og vi hadde vel aldri nær en realistisk sjanse til avansement. Men følelsen av å være blant de store var absolutt til stede. (Årsberetning Odds Ballklubb 2004)

Etter at Odd tapte 0-1 på hjemmebane viste nederlenderne storhet i returkampen og vant 4-1.²⁰⁷ I seriespillet endte Odd dette året på en litt skuffende 8.plass. Dette skulle imidlertid bli den beste sesongen klubbens juniorlag hadde hatt på mange år. 19 år etter siste Norgesmesterskap hentet Odds unggutter hjem en ny triumf.

Sesongene 2005 og 2006 ble en sportslig nedtur for Odds Ballklubb. I 2005 lå klubben i lange perioder under nedrykksstreken, men greide ved å hente noen viktige forsterkninger i løpet av sommeren å snu trenden. Blant annet viste signeringen av Tommy Svindal Larsen, tidligere lokal stjerne og "Guds gave til fotballen",²⁰⁸ seg å være viktig. Den tidligere Bundesligakapteinen var med å bidra til at de sorte og hvite ble høstlaget dette året og endte opp på 9.plass. I 2006 gikk det sportslig enda tyngre, og man ble reddet av seier i kvalifiseringsspill mot 1.divisjonslaget Bryne.

²⁰⁷ En tilleggsopplysning i denne sammenheng er at forfatteren av denne oppgaven i dette året hadde sin "glanstid" som fotballspiller og var med i spillertroppen som reiste nedover til Rotterdam. Det skulle likevel vise seg at begrensningen på antall spillere til kamp i UEFA-cupen gjorde at det ikke var plass til alle spillerne i selve kamptroppen. Dette gjorde sitt til at undertegnede ikke satt på benken, men på en stol ved siden av. ☺

²⁰⁸ Tommy Svindal Larsen ble døpt "Guds gave til fotballen" av Dagbladet 8.juli 1991, da han storspilte i en kamp for Start mot Viking.

4. Resultater og diskusjon

4.1 Innledning

"Idrett er marginalt." (Informant B)

Da jeg var ute og utførte intervjuene til denne oppgaven, pekte en av informantene på noe vesentlig. Idrett er marginalt. Idretten, og spesielt toppidretten, er beinhard, og det skiller ofte minimalt fra suksess til fiasko, fra glede til skuffelse. De idrettsinteresserte som er gamle nok, husker Juha Mieto tape gullet på 15 kilometeren i Lake Placid-OL i 1980 med en hundredel. Én hundredel på 15 kilometer! I fotball kan stang inn/stang ut eller en tvilsom dommeravgjørelse avgjøre forskjellen på seier og tap, avansement eller ikke avansement, opprykk eller nedrykk. Det man kanskje ikke reflekterer like mye over, er ringvirkningene marginer og tilfeldigheter kan få for klubben når det gjelder grunnlag for videre satsning. Poenget mitt med dette er at i en slik oppgave som denne skal man være forsiktig med å være for kategorisk når det gjelder å forklare hvorfor ting har utviklet seg som de har. Jeg tror likevel ikke at Odd sin suksess har vært tilfeldig. Klubben har tatt sjumilssteg når det kommer til profesjonalitet. Det skal vi se i det følgende.

4.2 Sport

4.2.1 Innledning

"Sportslig lever vi i en helt annen verden" (Informant A)

Den sportslige siden av Odds Ballklubb i 1990 sammenlignet med i 2006 er som natt og dag. Det mest åpenbare er divisjonsforskjellen. I 1990 spilte Odd på tredje øverste nivå, det som den gang var 3.divisjon, mens laget nå har blitt en stabil Tippeligaklubb. På slutten av 80- og begynnelsen av 90-tallet fremsto klubben som et "jojo-lag" som gikk opp og ned mellom nivå to og tre. Den største forskjellen ligger nok likevel i de daglige rammefaktorene til det sportslige apparatet. Hverdagen til spillere og trenere er totalt forandret. Klubben har gått fra å være en sportslig amatørvirksomhet til å bli sportslig profesjonell. Hva har skjedd?

4.2.2 Klubben peker seg ut som Telemarks flaggskip

"At Odd ble klart bedre enn Pors gav en gnist til å profesjonalisere seg ekstra" (Informant A)

Da Odd i 1990 lå i 3.divisjon, var det i visshet om at nabo og erkerival Pors lå i divisjonen over. For en klubb med så stolte tradisjoner som Odd, var det vanskelig å leve med.

At lillebror fra Porsgrunn var bedre, var det ingen i Skien som ville erkjenne, men realiteten var at de blå var like gode og også bedre enkelte sesonger på 80- og 90-tallet. I 1990 ble Pors av Varden betegnet som "flaggskipet" i Telemarksfotballen,²⁰⁹ og før sesongstart samme år ble en Pors-seier i treningskampen mot Odd beskrevet som: *"Som det bør være"*²¹⁰

Rivaliseringen gjorde også sitt til at man hadde utarbeidet en avtale som sa at spillere ikke kunne gå mellom klubbene så lenge Odd og Pors befant seg i samme divisjon.²¹¹ I 1992 var Odd og Pors på samme nivå, da begge klubbene spilte i 2.divisjon. I 1993 endte Odd foran Pors på tabellen, men det skilte kun tre plasser. I 1994 skjedde det imidlertid noe vesentlig på overgangssfronten. Klubbene avskaffet avtalen om at ikke spillere kunne utveksles: *"Den avtalen er herved begravet"*²¹² Dette førte til at to av de beste Pors-spillerne, Knut Helge Hagen og Bent Tommy Larsen, meldte overgang til Odd. Det samme gjorde lagets tidligere trener, Lars Borgar Waage. I tillegg hentet klubben hjem Erik Pedersen og tidligere landslagsspiller Einar Rossbach fra Tippeligaklubbene Viking og Lyn. Rossbach vraket gamleklubben Pors, fordi han mente Odd hadde det største potensiale. *"Valget var vanskelig(í)Følelsene ligger fortsatt igjen på Vestsiden, men i øyeblikket tror jeg det er lenger frem for Pors enn for Odd."*²¹³ Tar vi også med signeringen av scoringsmaskinen Ole Halvor Kolstad fra Skarphedin, førte det til at alle de beste telemarkingene nå var samlet i Odd. Alle disse spillerne var gode signeringer for Odd og gjorde sitt til at klubben sikret opprykket til 1. divisjon i 1994. Én kamp peker seg ut som ekstra interessant dette året. I fjerde serierunde, på norsk fotballs nasjonaldag 16. mai, skulle Odd møte Pors i Porsgrunn. De sorte og hvite fra Skien hadde fått en dårlig start på sesongen med bare tre poeng på tre kamper og cupavansement med et nødscrik etter seier i straffesparkkonkurranse mot den lokale Telemarksklubben Snøgg.²¹⁴ Odd og Pors møttes også til treningskamp før sesongstart, da med seier til de blå fra Porsgrunn.²¹⁵ Alt lå til rette for en jevn og spennende kamp, men den ble jevnere i resultatprotokollen enn det som var tilfellet ute på banen. Odd var spillemessig totalt overlegne, og dro i land en 3-2 seier. *"Det var egentlig svært få av de 2000 på Vestsiden som kunne protestert om det hadde endt 5-1 eller 6-2 til Odd."*²¹⁶ Var det seier i denne kampen som gav Odd tilbake troa på målsetningen om opprykk? Var denne kampen vendepunktet som tippet den interne rivaliseringen i Odds favør? Odd cruiset i alle fall

²⁰⁹ Varden 29.09.90 *"Forventningene som ikke ble innfridd"*

²¹⁰ Varden 23.04.90 *"Som det bør være"*

²¹¹ Varden 04.02.94 *"Odd/Pors på god vei mot enighet"* + Informant E.

²¹² Varden 04.02.94 *"Odd/Pors på god vei mot enighet"*, uttalelse fra tidligere Odd-formann Erik Holmberg.

²¹³ Varden 22.03.94, *"Einar svarte JA til Odd"* uttalelse fra tidligere Odd-spiller Einar Rossbach.

²¹⁴ Blikstad m.fl. 1999: 131-132.

²¹⁵ Varden 18.04.94, *"Pors lengst i forberedelsene"*

²¹⁶ Varden 18.05.94 *"Odd var best i alt"*

gjennom resten av sesongen, sikret et etterlengtet comeback til 1.divisjon, og ristet med det av seg den plagsomme rivalen fra Porsgrunn. 1994 var året da Odd fikk samlet kreftene til et felles løft og på nytt ble klubben for hele Telemark.

4.2.3 Prestasjonsgruppen profesjonaliseres

"Lars Borgar Waage og Tom Nordlie var vesentlige faktorer for at Odd kom til Tippeligaen."
(Informant C)

I årene før 1994 hadde Odd flere ulike trenerløsninger. Både norske og utenlandske kandidater ble forsøkt uten at det gav noen suksess. I 1994 kom Lars Borgar Waage til roret på Falkum, noe som i ettertid skulle vise seg å være en riktig og smart ansettelse. Odd rykket opp på direkten, og veldig mange av personene som var i og rundt klubben i disse årene, trekker frem Waage som en viktig del av Odds sportslige utvikling. Hans tydelighet, seriøsitet og fokus på treningskultur blir spesielt fremhevet.²¹⁷ Tidligere Odd-spiller Ronny Deila har uttalt følgende: *"Den største forandringen i Odd skjedde da Lars Borgar Waage kom før 1994-sesongen. Han fikk orden på holdninger og han fikk til fullt trykk på treningene. Det var med Lars Borgar den virkelige veien mot Tippeligaen begynte."*²¹⁸ Før Lars Borgar Waage kom til klubben, hadde spillergruppa i Odd et "rufsete" rykte. Det ble snakket om en utbredt festkultur og en gruppe spillere med dårlige holdninger.²¹⁹ Fra 1994 tok Waage et oppgjør med denne dårlige kulturen. Den nye treneren innførte seks ukentlige treninger, og startet prosessen med å kjøpe fri spillere på dagtid, noe han mente var positivt for familielivet: *"Ved å legge forholdene til rette sosialt sett er det mulig å øke konsentrasjonen og bidra til bedre kvalitet på treningene, som igjen gir økt kvalitet i spillet."*²²⁰ I disse årene gjorde klubben flere smarte signeringer, blant annet Erik Holtan, Bård Borgersen, Arne Sandstø, Jan Frode Nornes og Morten Fevang. I tillegg kom Alexander Aas og Frode Johnsen opp fra egen juniorstall. Dette bidro til at klubben fikk en spillergruppe som var dedikert, opprettholdt de gode holdningene og hele tiden ønsket å bli bedre. I disse årene ble det skapt og videreutviklet mange spillere som spilte i Tippeligaen i mange sesonger etterpå, både i Odd og i andre klubber. *"Jeg tror at de gutta som var med å få Odd opp i Tippeligaen på slutten av 90-tallet har vært veldig viktig for klubben"*²²¹ I denne perioden la klubben åpenbart et veldig godt

²¹⁷ Blikstad m.fl. 1999: s. 126, 134 og 142, uttalelser fra de tidligere Odd-spillerne Tor Arne Sannerholt, Ronny Deila og Arne Sandstø. + Informant A, C, D og E

²¹⁸ Blikstad m.fl. 1999: 134.

²¹⁹ Varden 18.01.1994 *"Vi må styrke troverdigheten."* + Varden 08.05.1998 *"Han er sterk i troen."*

²²⁰ Varden 08.12.95, *"Satser på dagtrening"*, uttalelse fra tidligere Odd-trener Lars Borgar Waage.

²²¹ Informant E.

sportslig grunnlag. Lars Borgar Waage tok Odd så langt han klarte, og det rakk til kvalifisering til Tippeligaen i 1996. I 1998 kom det imidlertid en ny trener inn portene på Falkum. En ung Tom Nordlie ble ansatt på fulltid for to sesonger, og hans faglige kunnskaper var udiskutable. Nordlie pratet uavbrutt om forsvarsorganisering, overganger og spill i lengderetningen, og tilførte nok mye fotballfaglig kunnskap inn i Odd-troppen.²²² Dette i kombinasjon med at han også gav treningskultur og gode holdninger høy prioritet, var det som skulle til for å ta steget opp i vår øverste divisjon: *"Tom Nordlie hadde den X-faktoren som gjorde at vi kom opp. Han hadde en grundigere utarbeidet spillestil"*²²³

4.2.4 Veien mot profesjonelle arbeidskontrakter

"Hvis vi skulle være med i toppfotballen, så måtte vi signere profesjonelle kontrakter med spillerne." (Informant D)

Som vi har sett åpnet Norges Idrettsforbund i 1990 for at idrettsutøvere kunne leve profesjonelt av idretten sin. Året etter tillot dermed NFF at deres utøvere kunne tjene penger på å spille fotball. I Odd var spillerne på denne tiden amatører som spilte fotball for moro skyld. Allerede i 1984 signerte klubben sin første spiller på non-amatør kontrakt. Før dette hadde også Ulf Moen fått en form for skattepliktig godtgjørelse.²²⁴ Det var nok også andre spillere som mottok former for kompensasjon, men ingen kunne leve av kun å spille fotball.

I 1990 var vi en spillergruppe som stort sett besto av telemarkinger som egentlig ikke hadde noe særlig betalt. Det var noen som kanskje hadde noe kjøregodtgjørelse, telefonavtaler eller noe annet som ikke var så synlig, men alle hadde jobb ved siden av. Vi trente morgenøker i perioder, og da trente vi fra halv 7 til 8 om morgenen. Da trente folk, gikk på jobb og trente etterpå, så var det kvelden. Det var slitsomt, men det var den måten det ble drevet på. (Informant E)

En vesentlig del av profesjonaliseringa av den sportslige siden av klubben gikk på å arrangere ekstra treninger for å heve kvaliteten på spillerne og laget. Allerede i 1988 forsøkte klubben med morgentreninger 06.45 før spillerne dro på jobb. Dette var imidlertid ingen umiddelbar suksess da klubben rykket ned til 3.divisjon dette året.²²⁵ I de påfølgende årene jobbet man også med å kjøpe fri spillere fra jobb.²²⁶ I forkant av 1997-sesongen understreket Odd-formann, Erik Holmberg, at ingen ble rike av å spille i Odd, men at de best betalte i klubben denne sesongen ville motta 150 000 kroner i grunnlønn, i tillegg til refusjon av reiseutgifter

²²² Blikstad m.fl. 1999: 147.

²²³ Informant E.

²²⁴ Blikstad m.fl. 1999: 90.

²²⁵ Blikstad m.fl. 1999: 107.

²²⁶ Informant C + F.

og bonuser for tabellplassering og prestasjoner.²²⁷ Da Odd i denne perioden begynte å signere kontrakter med gode lønninger var det starten på en prosess som virkelig profesjonaliserte den sportslige siden av klubben. Spillerne gikk fra å spille fotball så og si gratis, til å tjene til dels gode penger på det. Da klubben rykket opp i 1998, hadde klubben et lønnsbudsjett på nesten 4,9 millioner kroner. Selv om dette inkluderte utgifter til reise og diett, var det en kraftig økning fra 190 000 kroner på posten som inkluderte lønn og sosiale utgifter i 1990.²²⁸ Flere av spillerne hadde nok fortsatt deltidsjobber eller studier ved siden av, men det at spillerne fikk betalt nok til å frigjøre tid på dagtid, gjorde at laget i opprykksesongen 1998 trente 10 økter i uka.²²⁹ At spillerne med årene i større grad har fått muligheten til å bli yrkesutøvere har gitt dem mulighet til å ha fullt fokus på det å bli bedre fotballspillere. *"Spillerne har blitt mer profesjonelle, og kan kun være opptatt av å bli bedre til å spille fotball."*²³⁰ Fra klubbens side har det også gitt fordeler fordi man kan stille mye høyere krav til spillerne når de er kontraktsbundet og mottar lønn for det arbeidet de gjør. *"Utviklingen på Odd de siste fem-ti årene har nok vært enorme, men nå som vi får betalt for dette kan ledelsen kreve mer av oss."*²³¹ Motsatt kunne spillerne nå også sette tøffere krav tilbake til klubben.²³²

Foran 1998-sesongen valgte Odd å ansette en trener på fulltid.²³³ Klubben preparerte seg i denne perioden for toppfotballen, og mente dette var et grep som var nødvendig for å ta det siste steget opp i Tippeligaen.

Da var det en utvikling som var naturlig i norsk fotball, å bruke mer ressurser på trenersiden. Og skulle du utvikle deg og hevde deg videre så måtte du ha heltidsansatt trener. Det var en tung bær det selvfølgelig. Økonomisk var det noe helt annet enn å ha en som var ansatt i Porsgrunn kommune på dagen og jobbet på Odd på ettermiddagen slik som Lars Borgar gjorde, men det var sånn det var. (Informant D)

Å ha en trener på fulltid gjør at man øker forutsetningene for at laget skal utvikle seg videre. Det at treneren har mer tid til rådighet, gjør at han har anledning til å bruke mer tid på planlegging og oppfølging av hver enkelt. I tillegg kan han i mye større grad oppdatere seg faglig, og med det heve kvaliteten på seg selv og laget.

²²⁷ Varden 21.12.1996, *"-Ingen blir rike av å spille i Odd"*

²²⁸ Årsberetningene Odds Ballklubb 1990 og 1998.

²²⁹ Blikstad m.fl. 1999: 147.

²³⁰ Informant E.

²³¹ Blikstad m.fl. 1999: 146, uttalelse fra tidligere Odd-spiller Alexander Aas.

²³² Informant D.

²³³ Årsberetning Odds Ballklubb 1997.

4.2.5 Videre refleksjon

Da en av mine informanter skulle forklare hvordan profesjonaliseringen av norsk fotball har påvirket spillere og trenere i Odd, svarte han følgende: "*Det har gitt forutsetninger for økt kvalitet.*"²³⁴ Her føler jeg han treffer spikeren på hodet. Jeg mener det er dette som er hele forklaringen på hvorfor det har skjedd en profesjonalisering av norsk fotball,²³⁵ og dermed også av Odd. Det har hele tiden vært et ønske om å bli bedre, om å heve kvaliteten på fotballen som blir prestert. Den sportslige målsetningen i Odd har helt siden klubben rykket ned fra toppserien i 1967 vært å komme tilbake til eliten. Derfor har man også gjort tiltak for å forsøke å heve kvaliteten. Hvorfor innførte man morgentreninger kvart på 7 om morgenen i 1988? Jo, det var for at man mente at det ville gjøre spillerne bedre, og at det igjen ville heve kvaliteten på laget. Hvorfor begynte man å kjøpe spillerne fri fra jobb på starten av 90-tallet? Det var for at spillerne da fikk anledning til å arbeide mindre og trene mer, og dermed få mer overskudd til å bli enda bedre. "*Profesjonaliseringa av klubben startet da vi kjøpte fri spillere for å trene mer*"²³⁶ Og hvorfor startet man en prosess der spillere og trenere ble heltidsansatte på slutten av 90-tallet? Åpenbart var det fordi spillere og trenere ikke skulle behøve å tenke på en annen jobb og dermed ha alle forutsetninger for å utvikle laget videre. En heltidsansatt spiller har mulighet til å leve i tråd med retningslinjene for en 24-timersutøver, noe som betyr at man bruker alle døgnets timer på å bli en bedre fotballspiller. Dette inkluderer å spise, drikke, trene og hvile riktig. Fra klubbens side handler det altså om å legge til rette for god kvalitet, slik at spillerne har forutsetninger til å prestere best mulig i kamp. Her mener jeg klubben har vært dyktig. Den har tatt konsekvensen av de sportslige målsetningene den har satt seg, og gjort sitt ytterste for at spillergruppa har hatt mulighet til å profesjonisere seg mot en ønsket standard.

I tillegg kan det virke som om klubben fra 1994 og fremover har vært dyktig til å hente de rette typene både på trener- og spillerfronten. På 80- og begynnelsen av 90-tallet var det, slik jeg ser det, en del rot på trenersiden. Det var en vanskelig og litt useriøs spillergruppe, og ingen av trenerne klarte å oppnå noen særlig suksess. Som vi har sett, ble Lars Borgar Waage en umiddelbar suksess, og da klubben skulle ansette etterfølgeren, Tom Nordlie, ble det gjort nøye kartlegging av styrker og svakheter hos den nye treneren.²³⁷ Med fasiten i hånden er det derfor rimelig å hevde at klubben har hentet de rette trenerne til rett tid. Det samme gjelder signeringer av spillere i denne perioden. Ser man tilbake, er det også

²³⁴ Informant A.

²³⁵ Goksøyr og Olstad 2002: 307.

²³⁶ Informant F.

²³⁷ Informant C.

spillere som ikke har slått til, men jeg mener Odd, spesielt i perioden 1994-2000, gjorde mange gode spillersigneringer som var med på å profesjonalisere klubbens spillergruppe.

En ting jeg ikke kommer utenom når jeg skal forsøke å forklare Odds Ballklubb's profesjonaliseringsprosess, er at klubben hadde sportslig suksess. Det at man tok nye steg og nådde målsetningene sine sportslig med to opprykk, gav sannsynligvis en ekstra entusiasme og økte lysten til å satse enda hardere. Å komme opp til et nytt nivå gjorde at Odd måtte heve kvaliteten ytterligere for å utvikle seg videre, noe som var tydelig da man valgte å ansette en heltidsansatt trener da klubben var i 1.divisjon i 1997. Ledelsen tok da konsekvensen av at man hadde etablert seg i divisjonen og hadde et ønske om igjen å spille i eliteserien. Da Odds Ballklubb på nytt greide målet i 1998, og rykket opp til Tippeligaen, gav det en ny "boost" i forhold til profesjonalisering. Anlegg og treningsfasiliteter var områder klubben ønsket å utvikle, og som også forbundet la ned krav om skulle utbedres. I tillegg ønsket man å forbedre talentutviklingsarbeidet.²³⁸ *"Profesjonaliseringa skjøt fart etter opprykket til Tippeligaen"*²³⁹

²³⁸ Årsberetningene Odds Ballklubb 1999 og 2000.

²³⁹ Informant A, D og F.

4.3 Organisasjon

4.3.1 Innledning

"Hva er nå situasjonen? Hva er ønsket situasjon? Hvordan komme til ønsket situasjon?"
(Berg 1991: 93)

I 1991 gav Morten Emil Berg, som har forfattet flere bøker om organisasjonsutvikling og coaching, ut en bok om klubb utvikling. Her gir han en "oppskrift" på hvordan et idrettslag kan bli enda bedre. Berg skriver om betingelser som må være på plass for å lykkes med en slik klubb utviklingsprosess. Han fremhever i den sammenheng blant annet det å ha en god forståelse av hva klubbens nåværende situasjon er (sette diagnose), å ha et mål og ha en klar plan på hvordan klubben skal nå målet. I tillegg må klubben ha et eierforhold til prosessen, en god ledelse og bruke ressurspersoner. Berg understreker også viktigheten av at de som arbeider med utviklingen av klubben, på et tidlig tidspunkt i prosessen, må kunne se resultater av arbeidet sitt.²⁴⁰ I denne delen skal jeg se på utviklingsprosessen organisasjonen i Odds Ballklubb har vært gjennom i perioden 1990-2006. Hvilke indre og ytre faktorer har ført til at også organisasjonen har gått fra 2.divisjons- til Tippeliganivå?

4.3.2 Historien som hemsko

*"Det første jeg ble vist da jeg kom hit var alle kongepokalene."*²⁴¹

Odds Ballklubb er den mestvinnende klubben i landet regnet i antall Norgesmesterskap. I dag har cupgrossisten hele 12 pokaler i premieskapet, noe som gjør at klubben har en stolt fortid. Dette skulle man vanligvis tro var en god ballast å ha med seg for å utvikle klubben videre, men det har nok ikke alltid vært tilfelle. Da Odd befant seg utenfor det norske fotballkartet på 70-, 80- og 90-tallet var mange av klubbens tidligere spillere fortsatt på Falkum og hadde meninger om det meste. "Eksperthaugen" ble faktisk et begrep i Odd, og disse "ekspertene", som mente alt var så mye bedre før, har nok vært med på å drepe lysten hos mang en lovende spiller.²⁴² "Vi fikk en spiller fra Urædd, husker jeg, han orket ikke mer. Han fikk så jækla mye kjeft av de som sto oppe på eksperthaugen"²⁴³ Den tidligere Odd-treneren, Tom Nordlie, uttalte følgende før comebacksesongen i Tippeligaen:

²⁴⁰ Berg, M.E, *Klubb utvikling: et godt idrettslag blir enda bedre*, Norges Idrettsforbund; Oslo: Universitetsforlaget, 1991: 123-127.

²⁴¹ Blikstad m.fl. 1999: 147, uttalelse fra tidligere Odd-trener Tom Nordlie.

²⁴² Blikstad m.fl. 1999: 155.

²⁴³ Informant C.

Jeg kommer utenfra, og bryr meg lite om Odds historie. Klubbens tidligere suksess er en begrensning for utviklingen av Odd. Alle "verdensmesterne" i Odd blåser jeg i. Det første jeg ble vist da jeg kom hit var alle kongepokalene. Det er mange "Du skal ikke komme her og komme her-mennesker i klubben. (Blikstad m.fl. 1999: 147.)

Både trenere og spillere fikk altså oppleve hvordan det var å komme til en klubb med en gyllen fortid. I tillegg til de gamle heltene hadde man også en publikumsinteresse på høyde med topplagene, og en lokalpresse som omtalte klubben som om den skulle være klar for Europacupen hvert eneste år. Dette minnet hele tiden nykommere i klubben på hvor Odd egentlig hørte hjemme.²⁴⁴ Skulle klubben komme videre, var det åpenbart at man måtte slutte å sole seg i glansen av kongepokalene, og bruke ballasten klubben bar på til noe positivt.

4.3.3 Visjon, målsetninger og gjennomføringskraft

"Profesjonaliseringa av Odd startet da klubben skjønnte at den måtte se framover og ikke bakover" (Informant B)

Med den historien Odds Ballklubb innehar, er det naturlig at klubben har hatt en visjon om å være en toppklubb i Norge. Flere lignende utsagn som *"i for at klubben kan nærme seg gamle høyder" ó og bli der"*²⁴⁵ viser at Odd alltid har hatt målsetning om å være en del av den norske toppfotballfamilien. Det har heller aldri manglet på planer for å nå denne visjonen. *"Det har alltid vært mange overhoder i Odd."*²⁴⁶ Forklaringen på hvorfor klubben aldri greide å ta steget opp til toppfotballen før på andre del av 1990-tallet, er helt sikkert sammensatt, men det kan virke som om en av de største hindringene har vært mangel på gjennomføringskraft av de oppsatte målsetninger og planer. Et godt eksempel på det er mangelen på oppfølgingen av strategidokumentet klubben fremla i mars 1989. I dette dokumentet ble det satt ned komitéer som skulle omorganisere de viktigste funksjonene i klubben. Det ble satt opp sosiale, administrative og sportslige målsetninger, der blant annet en konkret sportslig målsetning var spill i landets øverste divisjon i 1993. *"De mål som settes skal inspirere til høy, planmessig aktivitet, godt administrativt arbeid og gode sportslige resultater."*²⁴⁷ I ettertid viste det seg at klubben ikke fulgte dette godt nok opp:

²⁴⁴ Blikstad m.fl. 1999: 155.

²⁴⁵ Årsberetning Odds Ballklubb 1990.

²⁴⁶ Informant E.

²⁴⁷ Strategidokument Odds Ballklubb 1989.

Styret hadde som ambisjon å utvikle organisasjonen videre, slik at den kan bli mer slagkraftig. Dette er et nødvendig fundament ved siden av sportslig satsing for at klubben kan nærme seg "gamle høyder" – og bli der. Således innkalte vi alle tillitsvalgte til et møte i januar, hvor vi behandlet klubbens sterke og svake sider samt beskrev hva vi måtte satse på for å bli bedre. Dette arbeidet er ikke videreført i forhold til intensjonene. Årsaken er først og fremst at styremedlemmene kontinuerlig har arbeidet med ad-hoc oppgaver og dermed verken har hatt tid eller overskudd til å tenke framover på organisasjonssiden. (Årsberetning Odds BK 1990.)

Jeg tror ikke det er mangel på lyst eller evne som har gjort at Odds Ballklubb i mange år mislyktes med å utvikle klubben slik man hadde ambisjoner om. Kanskje har det vært en holdning i Odd om at i en klubb med en sånn gullkantet historie går ting litt av seg selv? Den sportslige målsetningen om toppseriespill i 1993 ble i alle fall ikke oppfylt, og i det nye strategidokumentet presentert i 1994 ble dette understreket også fra klubben selv: *"Mye godt arbeid er utført tidligere ó lite har blitt fulgt opp"*²⁴⁸ Så kan man spørre seg: Hva var grunnen til at ting ikke ble fulgt godt nok opp? *"Sett i ettertid var det ikke realistisk at vi skulle oppfylle målene i det første strategidokumentet. Den gangen trengte vi mer lærdom om driften av en toppklubb."*²⁴⁹ Markedssjef dette året, Ivar Holand, hadde en idé om hvorfor Odd ikke hadde lyktes slik de ønsket:

Ledere og organisasjonen i Odds Ballklubb har ikke vært flinke nok til å skjønne hvor viktig det er å ha et godt støtteapparat rundt spillerne. Jeg som ansatt må naturligvis ta min del av kritikken(...)Da jeg startet som markedssjef i 1987, trodde jeg at vi gikk rett til himmels ved å kjøpe noen spillere. Dette var en naiv holdning, og jeg innser i ettertid manglende profesjonalitet. Nå håper jeg at vi har lært og tar andre beslutninger for å nå målet vårt.

(Ivar Holand i Jubileumsavis Odds BK 1994)

Slik jeg ser det, var 1994 en nøkkelsesong for Odds Ballklubb. Klubben feiret 100-årsjubileum dette året, men viktigere; det kan se ut som om det var et vendepunkt både sportslig og holdningsmessig. *"Jeg ser imidlertid en helt annen verden nå enn for syv år siden. Odd-familien har vært gjennom en nødvendig holdningsendring."*²⁵⁰ Denne gangen kan det se ut som at klubben virkelig mente alvor. Vinteren 1994 satte Odd i gang et prosjekt man kalte "Team 99", der det ble referert til "Det nye Odd". Dette inkluderte et dokument der man evaluerte de siste årenes arbeid i klubben og pekte på hvorfor Odd ikke har kommet videre som klubb. I tillegg pratet man om byens og klubbens uforløste potensial, klubbens utgangspunkt i 1994 og at man i arbeidet videre måtte få alle til å spille på samme lag for å oppnå klubbens målsetning. Forretningsidéen med dette prosjektet var å: *"Arbeide for å utvikle klubben til en eliteklubb i Telemark og Norge, både organisatorisk, økonomisk,*

²⁴⁸ Strategidokument Odds Ballklubb 1993/94, "Team 99"

²⁴⁹ Informant D.

²⁵⁰ Jubileumsavis Odds Ballklubb 100 år i 1994, "-Vi må alle ta selvkritikk i Odd", uttalelse fra tidligere markedssjef i Odd, Ivar Holand.

sportslig og på anlegg-siden.", mens en felles målsetning ble: *"I fellesskap sørge for at ODD spiller i eliteserien i 1999."*²⁵¹ Igjen lagde klubben en sportslig utviklingstrapp der man satte opprykk til 1.divisjon som mål i 1994, en gradvis tilpasning til 1.divisjon og opprykk til Tippeligaen i 1998. Gjennom planer med konkret strukturering og arbeidsfordeling både innenfor økonomi/marked, sportslig, organisasjon og anlegg skulle en ny kurs stakes ut.²⁵² De nye styremedlemmene av året, Torbjørn Haglund og Ole Bjørn Lie, kom inn med klare tanker om hva som skulle til for å utvikle klubben videre. *"Hele organisasjonen Odds Ballklubb må utvikles. Målsetningene må forankres blant spillere og ledere. Skal vi nå toppen, må vi ta konsekvensene. Disse kan også være ubehagelige."*²⁵³ På et motivasjonsmøte i januar 1994 manet nykomlingene nettopp om å ta konsekvensene av målene man setter seg. *"Haglund og Lie lanserte strukturerte tanker og ideer festet til papiret, og som forhåpentligvis skal gi en ny giv på Falkum(í) Alle må tro på det. (í)Husk dette er fellesskapet som skal sørge for at Odd spiller elite i 1999"*²⁵⁴ På ledersiden ønsket man seg dyktige folk som var villige til å legge ned mange timer for klubben. Odds formann, Erik Holmberg, var i jubileumsåret krystallklar på hva slags typer han ønsket seg: *"Vi skal håndplukke folk til sentrale oppgaver i klubben. Mannskapet skal ha genuin interesse for klubben, være villig til å ofre fritiden og ikke ha eget markeringsbehov som motiv for å lede Odd-fotballen mot toppen."*²⁵⁵

De nye "stjernespillerne", Erik Pedersen og Einar Rossbach, ble hentet inn på motivasjonsmøtet for å dele av sine erfaringer. Pedersen oppfordret blant annet til å sette krav til hverandre, både spillere, trenere og ledere: *"Vi har bare bruk for de som er seriøse på og utenfor banen"*²⁵⁶ Rossbach manet om hardt arbeid: *"Jeg vet ikke om alle vet hvor mye som egentlig skal til(í)Veien frem er utrolig lang og det kreves beinhard jobbing"*²⁵⁷ Det skal sies at både Pedersen og Rossbach kun var i Odd i en sesong, begge forsvant til proff-spill etter at opprykket til 1.divisjon var sikret. Jeg mener likevel at klubben ved å hente disse spillerne tilbake før 94-sesongen styrket troverdigheten i det nye prosjektet og viste at de denne gangen mente alvor med satsingen. I tillegg tror jeg de var så store personligheter og hadde så mye erfaring at de var med på å tilføre spillergruppa både trenings- og vinnerkultur i tråd med

²⁵¹ Strategidokumenter Odds Ballklubb 1994, "Team 99"

²⁵² Strategidokumenter Odds Ballklubb 1994, "Team 99"

²⁵³ Jubileumsavis Odds Ballklubb 100 år i 1994, "Organisasjonen må utvikles", uttalelse fra styremedlemmene i Odds Ballklubb i 1994, Torbjørn Haglund og Ole Bjørn Lie.

²⁵⁴ Varden 18.01.1994. "Torbjørn peker ut ny Odd kurs"

²⁵⁵ Jubileumsavis Odds BK 100 år i 1994, "-Ledere skal håndplukkes", uttalelse fra Odd-formann, E. Holmberg.

²⁵⁶ Varden 18.01.1994, "Må tore å sette krav"

²⁵⁷ Varden 18.01.1994, "Bare Odd kan bli et elitelag"

klubbens ambisjon om en "ny fotballkultur" i "det nye Odd".²⁵⁸ *"Erik Pedersen er tilbake, og han er som en magnet på spillere som vil noe."*²⁵⁹

I innledningsavsnittet til dette kapitlet nevnte jeg Morten Emil Berg og hans bok om klubb utvikling. Han understreker viktigheten av å kartlegge nå-situasjonen i klubben, sette seg et mål og planlegge hvordan klubben skal nå målet sitt. Med det nye prosjektet, Team 99, mener jeg Odd her var dyktige. Klubben innså egne styrker og svakheter og kartla hvilke muligheter klubben hadde og hvilke grep som skulle til for å nå målsetningen om Tippeligaspill.

Dette er viktig. Vi gjorde hele den lekse der. Hvor står vi? Hvilke muligheter har vi? Hvilken betydning har vi for nærområdet vårt? Hvor stort er det området? Hvor mye økonomi kan vi få ut av det området? Hva kan vi selge? (Informant C)

4.3.4 Historien som drivkraft

"Vi visste at Odd hadde et navn, hadde hele Telemark som nedslagsfelt, var en attraktiv klubb og kunne få økonomiske muskler. Det lå store muligheter her." (Informant C)

Odds Ballklubb har en stolt historie. Som vi har sett, har ikke det alltid vært positivt for å utvikle klubben videre. Det kan likevel se ut som at fortiden lå som et positivt fundament den gangen klubben igjen virkelig bestemte seg for å satse mot Tippeligaen. I jubileumsåret 1994 ble det ytret: *"Vi er i år 100 år gamle. La oss ta med alle positive elementer fra vår rikholdige historie med og starte optimistisk med nye mål."*²⁶⁰ Odd innehadde på denne tiden 11 cupmesterskap og hadde gjennom dem opparbeidet seg et navn og en posisjon i norsk fotball, men kanskje viktigere; i lokalmiljøet, som er ganske enestående. President i Norges Fotballforbund i 1994, Odd Flattum, mente Skiensklubben hadde gode forutsetninger for å lykkes. *"Odd-pilen peker optimistisk oppover, og med de tradisjoner Odd har i norsk fotball, er utgangspunktet for sportslig suksess det aller beste."*²⁶¹ Ser man isolert på resultatene på 80- og 90-tallet, var det ikke gitt at det var Odd som skulle bli den ledende klubben i Telemark. Spesielt Pors var like gode, til tider også bedre. Likevel bodde det på grunn av historien i klubben et uforløst potensial i Odd. Både publikum, media og sponsorer har alltid brydd seg mest om Odd, og man ventet egentlig bare på at potensialet skulle bli utløst. Da Einar Rossbach signerte for klubben i 1994, var han tydelig på at Odd hadde

²⁵⁸ Strategidokument 1994: "Team 99"

²⁵⁹ Johannessen m.fl.1994: 123, uttalelse fra tidligere formann i Odd, Erik Holmberg.

²⁶⁰ Evaluering av dag 2, motivasjonsmøte Odds Ballklubb 16.01.1994, "Team 99"

²⁶¹ Jubileumsavis Odds Ballklubb 100 år i 1994, "Utgangspunktet det aller beste", uttalelse fra daværende president i Norges Fotballforbund Odd Flattum.

toppklubbpotensiale, og at det var grunnen til at han engasjerte seg på Falkum: *"Bare Odd kan bli et elitelag(í)Klubben har en historie, og den skal man ikke glemme."*²⁶² Også Ronny Deila, Odd-spiller på store deler av 90-tallet og begynnelsen av 2000-tallet, gir klubbens tidligere meritter mye av æren for hvorfor den tok steget tilbake blant de beste i landet. *"Jeg merket allerede da jeg kom hit, at jeg kom til en klubb med tradisjoner. Historien har nok vært en vesentlig ballast for at vi er der vi er."*²⁶³ For meg kan det virke som at Odd fra 1994, istedenfor å skule bakover rettet blikket fremover. Man tok et oppgjør med egen selvoppfatning. *"Det har skjedd en holdningsendring i Odd. Vi har innsett at vi trenger hjelp for å komme videre."*²⁶⁴ Klubben tok i 1994 ny sats, og skjønnte at det ikke lenger nyttet å sole seg i glansen av gamle prestasjoner, men at hardt arbeid er veien til suksess. Varden berømmet denne selvinnsikten og mente dette kunne være nøkkelen til toppfotballdøra. *"Denne erkjennelsen er helt vesentlig og kan være et skikkelig vendepunkt"*²⁶⁵ Med fasiten i hånden har dette vært nødvendig på veien mot Tippeligaspill. I ryggen har Odd hatt god hjelp av et fundament bygget på en stolt historie og et enerådende merkevarenavn i sitt eget område. Fra at deres egen historie virket som en hemsko, greide man å skape en entusiasme som gjorde at cupmesterskapene nå ble en drivkraft til å utvikle klubben videre både på og utenfor banen.

4.3.5 Frivillighet

"De frivillige er ryggraden i Odds suksess. De skal ha den aller største delen av æren."

(Informant F)

I 1990 var Odds Ballklubb en dugnadsforening, og var milevis unna dagens profesjonelle drift. Klubben hadde én heltidsansatt som hadde ulike oppgaver, men han var for det meste tilknyttet marked. Resten av arbeidet var stort sett basert på ulønnet arbeid fra de tillitsvalgte og andre ildsjeler. I sin årsberetning fra 1991 meddeler klubbens styre følgende:

Det er mange å takke for innsatsen i år. Det nedlegges mange årsverk med frivillig innsats for at klubben skal drives som den gjør – og vi vet at det som gjør at mange bruker mye tid på dette er et inderlig ønske om fremgang for Odds Ballklubb. (Årsberetning Odds BK 1991)

Det er nok ingen overdrivelse å hevde at uten de frivilliges innsats hadde Odd fortsatt befunnet seg i lavere divisjoner.

²⁶² Varden 18.01.1994 *"Bare Odd kan bli et elitelag"*

²⁶³ Blikstad m.fl. 1999: 134.

²⁶⁴ Jubileumsavis Odds Ballklubb 100 år i 1994, *"-Ledere må håndplukkes!"*, uttalelse fra tidligere Odd-formann, Erik Holmberg.

²⁶⁵ Jubileumsavis Odds Ballklubb 100 år i 1994, *"-Ledere må håndplukkes!"*.

Det frivillige arbeidet har en veldig stor del av æren. Og så er det ofte sånn at man sier at det har vært viktig, men vi mener virkelig at det har vært viktig. Dette fordi at uten ildsjelene og den frivilligheten som foregår så hadde man aldri hatt toppen. Det går blant annet på banemannen som i 1992 satt på en åpen traktor og sloddet grusbanen i 25 minusgrader, og hadde selvfølgelig dobbel, tredobbel og firedobbel lungebetennelse, men han satt på traktoren likevel. Grasrotpersonene er helt unike. Disse personene blir aldri priset nok. Du kommer aldri utenom en slik ekstrem frivillighet, fordi det ikke er mulig å la alle være profesjonelle. Det bidraget de gjør er helt fantastisk. (Informant A)

I starten av perioden denne oppgaven tar for seg bidro de frivillige på mange ulike fronter. Som breddeforeninger flest arrangerte klubben bingo og loppemarkeder, i tillegg til å selge lodd, kunst, brettspill og julekalendere.²⁶⁶ Alt dette for å samle inn penger til driften. En del av disse tiltakene finnes knapt lenger i dagens toppklubber, da profitten sannsynligvis er for liten til at det er noe poeng. Gjennom hele perioden har det vært personer som daglig har stått på for at Odds Ballklubb skal utvikle seg som fotballklubb. Det være seg enten som banemann, trener for yngre lag, sjåfør, oppmann eller i andre funksjoner. I boka "Odd i våre hjerter" presenteres et titalls personer som på hver sin måte har funnet en spesiell plass til Odd i sitt hjerte. En av disse er Stein Eric Tønning som gjennom en mannsalder på frivillig basis har bidratt for Odd i ulike roller. *"For han skal all innsats for laget være frivillig, og med god grunn stoler han ikke på at alt er i orden før han har sjekket det selv."*²⁶⁷ Et spesielt viktig bidrag fra de frivillige har vært utført på kampdager. Til alle hjemmekamper trenger klubben blant annet parkerings- og sikkerhetsvakter, billettselgere og folk til å stå i kioskene. Etter at Odd spilte seg opp i Tippeligaen, stilles det også strengere krav til arrangementene, og mange flere frivillige har måttet verves. *"Det er mange som legger ned mye arbeid på frivillig basis. (í)Vi engasjerer stort sett en stab på 150-200 personer til eliteseriekamper."*²⁶⁸ Et annet viktig bidrag fra det frivillige korpset i Odds Ballklubb har vært å stille opp på dugnadsarbeid. Personer som har hatt et bankende Odd-hjerte har meldt seg til tjeneste med spade, hammer og malerkost når det har vært behov for det. Stadionbyggingen i 1994 er et veldig godt eksempel. Folk møtte opp i hopetall, og det sies at hele den nye tribunen var bygget på dugnad. *"Det er en enorm entusiasme og velvillighet til å gjøre noe i denne klubben, og det merket vi spesielt godt da vi skulle pusse opp klubbhuset og bygge stadion den første gangen"*²⁶⁹ Også da Odd bygget arenaen som sto ferdig i 2008, var dugnadsånden godt til stede.²⁷⁰

²⁶⁶ Årsberetning Odds Ballklubb 1990.

²⁶⁷ Riis, Tom og Tveit Tore, *Odd i våre hjerter*, Thure Trykk AS, 2012: 90.

²⁶⁸ Varden 11.07.2000, *"Odd-suksess også utenfor banen"* Uttalelse fra arrangementsansvarlig i Odd, Leif Otto Brekka.

²⁶⁹ Informant A.

²⁷⁰ Telemarksavisa 18.11.2006, *"Stordugnad på stadion i helga."*

Vanligvis tenker man kanskje ikke på de tillitsvalgte som frivillige, men i Odd har dette i all hovedsak vært tilfelle. Blant annet har klubbens mest profilerte leder og lengstsittende formann, Erik Holmberg, i alle år arbeidet ulønnet, og med det investert masse tid og krefter for å utvikle Odd som fotballklubb og organisasjon.²⁷¹ Dette gjelder da også personer som har sittet i ulike komitéer og utvalg, som før profesjonaliseringen av klubben måtte ta seg av mye av den daglige driften av klubben.²⁷²

Dersom Odds Ballklubb ikke hadde hatt et apparat som jobbet gratis time etter time for klubben, ville veldig mange av arbeidsoppgavene ligget brakke. Og hadde ikke disse oppgavene blitt utført, ville Odd garantert fortsatt vært i fotballens mørke bakgård. På tross av et lavt medlemstall i klubben, har antallet som har bidratt vært høyt.

Odds største styrke i den perioden boka omtaler,²⁷³ er alle de som ikke forsvinner fra stadion etter at fotballstøvlene er lagt på hylla. Noen tar et tak med neste generasjon spillere. Noen står i portene på kampdager. Noen stiller på bingo og noen går inn i styre eller administrasjon. De aller fleste møter opp på kampdagene. (Blikstad m.fl. 1999: 155)

Min påstand er at dersom Odd ikke hadde hatt et velvillig og entusiastisk frivillig apparat i bunn, ville klubben i dag ikke vært på Tippeliganivå verken sportslig eller administrativt. Klubben hadde sannsynligvis ikke vært profesjonell. Her ligger det et paradoks. Etter min mening har frivilligheten tvunget fram profesjonaliseringen i Odd. Hadde ikke de frivillige i alle disse årene drevet klubben basert på ulønnet arbeidskraft, hadde heller ikke de sportslige resultatene i form av opprykk og Tippeligaspill kommet. Da hadde sannsynligvis heller aldri behovet for profesjonalisering av organisasjonen gjort seg gjeldende. Det er dermed rimelig å hevde at frivilligheten har vært en forutsetning for profesjonaliseringen av klubben.

Det som kanskje er den største forskjellen på frivilligheten før og etter profesjonaliseringen av klubben er organiseringen av arbeidet. Etter profesjonaliseringen er det den ansatte staben som har overtatt ansvaret for å innhente og fordele arbeidskraften. Tidligere var det de frivillige som måtte gå i bresjen for å sette i gang dugnader og liknende, men dette er satt mye mer i system i dag.²⁷⁴

Spørsmålet som til slutt dukker opp i hodet mitt er: Har Odd vært like avhengig av frivillighet og ulønnet arbeid etter profesjonaliseringen av klubben? Etter min mening; mest sannsynlig ja. På noen områder hadde det helt sikkert gått helt fint uten de frivillige. Markedsavdelingen i klubben er ikke lenger avhengig av at medlemmene samler inn penger i

²⁷¹ Johannessen m.fl. 1994: 122-123 + Blikstad m.fl. 1999: 99 + Informant A, B, C, D og E.

²⁷² Informant A og D.

²⁷³ Boka omtaler perioden fra Odds nedrykk til opprykk, altså 1968-1998.

²⁷⁴ Informant A.

form av bingo eller loppemarked. Ei heller er man avhengig av at en banemann eller oppmann jobber gratis. Likevel vil jeg påstå at dersom klubben hadde mistet alle sine frivillige og måtte begynne å betale for all arbeidskraft, ville klubben brukket ryggen økonomisk og igjen forsvunnet nedover i divisjonssystemet. Klubben har også flere ganger etterlyst flere frivillige, spesielt i forbindelse med arrangering av kamper.²⁷⁵ Det er også ønske at klubben har en så liten administrasjon som mulig og heller legger mer penger i hovedproduktet, nemlig sport.²⁷⁶ Det frivillige apparatet i Odd er kanskje ikke like lett å få øye på som før profesjonaliseringen av klubben, men min påstand er at også i en toppfotballklubb må dugnadsånden ligge i bunn.

4.3.6 Utvikling av en profesjonell organisasjon

*"Jeg tror organisasjonen, å bygge den sten for sten, har vært avgjørende."*²⁷⁷

På slutten av 80- og begynnelsen av 90-tallet hadde Odds Ballklubb en liten, og lite utviklet, organisasjon. Klubben hadde kun en heltidsansatt som startet i sin jobb i 1987. Man hadde også en sekretær på deltid, men denne stillingen måtte legges ned i 1988 på grunn av svak økonomi. Dette gav klubbens heltidsansatte og styremedlemmer betydelig flere arbeidsoppgaver.²⁷⁸ Det at Odd hadde en ansatt på fulltid allerede i 1987 er et tidlig tegn på en form for profesjonalisering. *"Det første tegnet på profesjonalisering i Odd var da vi begynte å ansette folk."*²⁷⁹ En ting man nok kan diskutere i forhold til profesjonalitet er innholdet i denne stillingen. Primært var denne stillingen forbeholdt markedsoppgaver, men på grunn av at man hadde kun en ansatt fikk vedkommende flere oppgaver enn det som egentlig var forespeilet.²⁸⁰ Ivar Holand skulle i utgangspunktet være tilknyttet markedsarbeid, men endte opp med å bli en "altnuligmann." *"Han sørget for medlemskontingenten, julekalenderen og flyttet bruskasser like mye som han var ute og samlet nye sponsorer."*²⁸¹ Da markedssjefens oppgaver beveget seg bort fra markedsoppgaver og over på andre områder bidro dette sannsynligvis til at dette arbeidet ikke ble utført med så høy kvalitet som det kunne blitt dersom han kunne konsentrert seg fullt og helt om det som var hovedoppgavene hans. I 1990 var Holand, i tillegg til å være markedssjef, faktisk også assistenttrener på A-laget, noe som utgjorde 1/3 av hans stilling.²⁸² Dette kan tyde på mangel på definerte arbeidsoppgaver innen

²⁷⁵ Varden 12.12.2009, "Kom og gjør en jobb for Odd" og Varden 01.03.2010, "Etterlyser frivillige"

²⁷⁶ Informant D.

²⁷⁷ Informant D.

²⁷⁸ Årsberetning Odds Ballklubb 1988.

²⁷⁹ Informant D og F.

²⁸⁰ Årsberetning Odds Ballklubb 1988 og 1991 + Informant C og D.

²⁸¹ Informant A.

²⁸² Årsberetning Odds Ballklubb 1990.

organisasjonen Odds Ballklubb, og kan også bekreftes ved følgende utdrag fra klubbens lover dette året:

- Lagkapteiner oppnevnes av styret.
- Styret avgjør om ansvaret for laguttaging skal tillegges treners eller annen tillitsmanns funksjon.
- Styret har rett til å forandre lagoppstillingen når andre hensyn enn sportslige kvalifikasjoner tilsier det. (Fra Odds lover 1990. Årsberetning Odds BK 1990)

Dette henger muligens igjen fra tidligere tider da uttagningskomité (UK) hadde ansvaret for blant annet å ta ut laget og velge kaptein både på klubb og landslag. I Odd ble UK redusert fra å bestå av tre stykker til kun å være en person fra 1968.²⁸³ Denne ordningen fungerte i klubben til og med 1970-årene.²⁸⁴ Som vi kan se av lovene, fratrar de treneren autoritet i forhold til det vi i dag anser som hans arbeidsoppgaver. Vi må dermed gi Tomas Peterson rett i at den sportslige makten tidligere i langt større grad var fordelt mellom styret, lagledere, trenere og spillere. Som en del av profesjonaliseringen ble denne makten samlet hos den profesjonelle treneren.²⁸⁵ Styret i Odds Ballklubb innså da også at man på denne tiden ikke hadde en god nok organisasjon: *"Styret innser at klubben har et stykke frem til akseptabelt norsk toppnivå, ikke bare når det gjelder resultatene på banen, men også innen selve organisasjonen Odds BK."*²⁸⁶

Til tross for det mislykkede tiltaket i 1989/90 om å forbedre klubben organisatorisk var klubben likevel i de påfølgende årene veldig opptatt av å videreutvikle organisasjonen: *"Basis for suksess er bedring av organisasjonen Odds BK."*²⁸⁷ I oktober 1992 skjedde det en vesentlig endring i IF Odd. På et ekstraordinært årsmøte vedtok hovedforeningen å gjøre endringer i strukturen i forhold til undergruppene. Dette gjorde at Odds Ballklubb fra da ble en selvstendig juridisk og økonomisk enhet, noe som gav dem større frihet i sitt virke:

Det var en naturlig utvikling av flere årsaker. For det første ville ikke de andre gruppene, turn, ski og friidrett, som hadde penger på bok, være med på fotballgruppas underskudd. For det andre, skulle vi vedta å kjøpe en spiller, måtte vi omtrent få godkjenning av de andre undergruppene, og det ble litt rart. Det var en veldig tungrodd organisasjon. De var redd for at vi skulle ta pengene deres, og vi hadde en organisasjon som gjorde at vi ikke kunne ha allmøte hver gang vi skulle gjøre et vedtak. Da kom vi ikke videre. Flere andre toppklubber frigjorde seg også fra hovedforeningen på den tiden, så det var en naturlig utvikling. (Informant D)

I 1994 var formannen i Odds Ballklubb, Erik Holmberg, krystallklar: *"Organisasjonen har hele tiden vært for dårlig, og der er nok hovedårsaken til at vi er der vi er nå. Her må hele*

²⁸³ Johannessen 1969: 82.

²⁸⁴ Blikstad m.fl. 1999: 17 + Informant F.

²⁸⁵ Peterson 1993: 259.

²⁸⁶ Årsberetning Odds Ballklubb 1989.

²⁸⁷ Årsberetning Odds Ballklubb 1992.

klubben ta et ansvar, og det er et felles ansvar."²⁸⁸ Før 1995-sesongen, etter opprykket til 1.divisjon, ble det gjort et par endringer i administrasjonen i Odd. Markedssjefstillingen ble døpt om til daglig leder, og det ble utarbeidet en tydeligere arbeidsinstruks for stillingen. I tillegg følte klubben behov for mer arbeidskraft, og ansatte en sekretær på deltid. *"Vi mener denne ansettelsen vil være med på å bedre organisasjonen og produktet Odds Ballklubb.*"²⁸⁹ På grunn av nye krav fra Norges Fotballforbund måtte Odd gjøre nok en endring i 1994. Forbundets bestemmelser om profflisens krevde nå at også 1.divisjonsklubbene måtte benytte en statsautorisert revisor for å kontrollere regnskapet sitt. Dette gjorde at Odds Ballklubb endret sine lover i 1994. På styremøtene samme år gjorde klubben grep for å hente inn nye impulser. Møtene hadde fast representasjon fra daglig leder i Telemark Fotballkrets, Per Stokstad, noe som ble beskrevet som en suksess: *"Dette føler vi har vært utviklende for begge parter og gitt klubben mange positive innspill sett litt fra utsiden".*²⁹⁰ Odd-formann, Erik Holmberg, mente Stokstads tilstedeværelse var utviklende og mente det handlet om læring gjennom aktivitet. *"På styremøtene våre er Per Stokstad til stede. Dermed får kretsens mann tilbakemelding på vår kultur og tenkemåte. Gjennom erfaringer og direkte kontakt med klubben kan Stokstad komme med innspill og korreksjoner i etterkant."*²⁹¹

I 1996 fikk vi stiftelsen av Grenland Fotball A/S. Dette var en vesentlig omveltning og en milepæl i Odds Ballklubbs moderne historie. Grenland Fotballs betydning for Odd blir beskrevet senere i kapitlet.

Den stadig sterkere satsingen på flere områder gjorde at Odds Ballklubb nå i økende grad så behovet for å utvide staben av lønnet arbeidskraft. I årene frem mot opprykket til Tippeligaen i 1998 gjorde dermed klubben flere grep. I 1996 sluttet klubbens heltidsansatte, Ivar Holand, for å bli markedsleder i Grenland Fotball. Klubben ansatte da en daglig leder, først i halv stilling 1. januar 1997 og så i 70 % sommeren 1998. De resterende 30 % var den tilsatte, Tore Andersen, ansatt i Grenland Fotball.

Vi trengte på det tidspunktet en person til å ha et overordnet ansvar, og for å få strukturert alle områdene som ble arbeidet med. Dette var jo året før vi rykket opp, og da ble det etter hvert et must fordi de frivillige klarte ikke å gjøre alt som var nødvendig. (Informant D)

Selv om klubben også i årene før hadde hatt en stilling de kalte daglig leder, var nok denne arbeidsinstruksen mer tydelig og definert, og mer og regne som en daglig leder fremfor

²⁸⁸ Johannessen m.fl. 1994: 123, uttalelse fra tidligere Odd-formann, Erik Holmberg.

²⁸⁹ Årsberetning Odds Ballklubb 1994.

²⁹⁰ Årsberetning Odds Ballklubb 1994.

²⁹¹ Jubileumsavis Odds Ballklubb 100 år i 1994, "*Ledere skal håndplukkes*", uttalelse fra tidligere Odd-formann, Erik Holmberg.

den tidligere stillingen som best kan beskrives som en "altnuligmann." Da Tore Andersen ble ansatt i sjefsstolen på Falkum i 1998 var han klar på at organisasjonen i Odd var for dårlig:

Oppbyggingen av klubbens organisasjon er noe som opptar meg veldig, det er der skoen trykker mest i dag. Til en viss grad handler det om å bli mer profesjonelle, og det tror jeg er viktig for en klubb med ambisjoner om eliteseriespill. Organisasjonen skal kunne tåle et opprykk uten å brette nakken. (Tore Andersen i Varden 24.04.1998)

I 1998 hadde klubben sammen med Grenland Fotball fire heltidsansatte: en daglig leder, en trener, en markedsjef og en sekretær/markedskonsulent. *"Vi er i ferd med å bli en liten bedrift"*²⁹²

I 1999 spilte Odds Ballklubb sin første sesong i Tippeligaen, noe som naturlig nok gav en ny hverdag for klubben. Et grep man gjorde etter opprykket var å ansette en sportssjef for første gang.²⁹³ Dette året hadde Odd 30 ansatte i organisasjonen, men det inkluderte spillere på deltid. Styret var likevel klar i sin tale: *"Organisasjonen har gjennomgått en stor utvikling, ikke minst på det administrative planet. Styrets ambisjon er likevel at en ikke ansetter flere personer i hel og deltidsstillinger enn strengt tatt nødvendig."*²⁹⁴ Samme år besluttet også Odds Ballklubb å melde seg inn i Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO). Dette ble begrunnet med at spillerne hadde meldt seg inn NISO, og som en organisasjon tilknyttet Landsorganisasjonen (LO) var det ytre ønske om en tariffavtale med klubbene. *"Gjennom medlemskap i NHO mener styret at Odds Ballklubb står godt rustet til å ivareta arbeidsgiveransvaret for ca. 30 ansatte i organisasjonen."*²⁹⁵ Med fortsatt Tippeligaspill de neste årene ble det imidlertid vanskelig for Odd å etterleve sin ambisjon om ikke å ansette flere i administrasjonen:

Odds Ballklubb har en liten administrasjon sammenliknet med andre Tippeligaklubber. Det er likevel fremdeles styrets ambisjon ikke å ansette flere personer i hel og deltidsstillinger enn strengt tatt nødvendig. (...) Likevel må styret innse at det ikke går an å drive en bedrift som Odds Ballklubb med så få administrative ressurser. (Årsberetning Odds Ballklubb 2001)

Odd fortsatte dermed å utvide administrasjonen. I 2001 endret klubben noe på organisasjonsstrukturen og gjorde blant annet om daglig leder stillingen til administrerende direktør. Den nye stillingen ble tillagt mer ansvar enn tidligere og direktøren hadde nå et overordnet ansvar for klubben, der blant annet gjennomføring av klubbens strategier og målsettinger, personalansvar for alle ansatte i klubben, budsjett/resultatansvar for klubbens daglige drift, samt presse- og informasjonsansvar inngikk i arbeidsinstruksen. Hensikten med

²⁹² Varden 27.05.1998, "Odd tenker opprykk", uttalelse fra tidligere Odd-formann Erik Holmberg.

²⁹³ Årsberetning Odds Ballklubb 1999.

²⁹⁴ Årsberetning Odds Ballklubb 1999.

²⁹⁵ Årsberetning Odds Ballklubb 1999.

endringen var ifølge daværende daglig leder, Ben Roger Elvenes, klar. *"Vi ønsker å profesjonalisere klubben ytterligere for å kunne møte morgendagens utfordringer. (i) Klubben har blitt så stor og kompleks at vi er nødt til å styrke administrasjonen."*²⁹⁶ I februar og mars 2002 startet det to nye personer i nyopprettede stillinger, Kjersti Stordalen tiltrådte som arrangement/markedssjef og Tove Bergene som regnskapsfører/sekretær. *"Klubben mener administrasjonen da både kvantitativt og kvalitativt er styrket slik at styrets arbeid kan være mer rettet mot planlegging av fremtidens utfordringer."*²⁹⁷ Allerede i 2003 måtte imidlertid Odd av økonomiske hensyn rasjonalisere administrasjonen, noe som førte til at sportssjefsstillingen ble lagt ned og en ansatt ble sagt opp. Man etterlyste også flere ansatte på arrangements- og anleggssiden, men dette begrenset seg på grunn av et stramt budsjett.²⁹⁸

I 2005 så Odd seg nok en gang nødt til å utvide administrasjonen. Dette hadde særlig bakgrunn i planene om utbyggingen av anlegget som sto for døren de påfølgende årene. I 2006 ble det dermed vedtatt en organisasjonsplan som tilsa at Hans Erik Utne ble ansatt som direktør, Hallvar Thoresen som sportssjef og Leif Otto Brekka som ansvarlig for utbyggingen av nye Skagerak Arena.²⁹⁹ Forskjellen fra 1990 er åpenbar: *"Det har blitt flere folk i lønnet arbeid som har mer dedikerte oppgaver innenfor sitt område."*³⁰⁰

Det har virket å være opplest og vedtatt i Odds Ballklubb. Skulle klubben komme videre, måtte den utvikle organisasjonen. Da klubben befant seg nede i fotballmørket på 80- og 90-tallet var organisasjonen Odds Ballklubb ikke mye å skryte av. Én heltidsansatt med utydelig arbeidsinstruks og en sekretær på lånt tid var realiteten på Falkum den gangen. Likevel lå det en ambisjon i bunn som jeg tror har vært avgjørende. En ambisjon om å komme tilbake til toppfotballen har vært til stede i Odd siden nedrykket i 1967. Med det skjønte de involverte med årene at en mer profesjonell organisasjon var en forutsetning for sportslig suksess. *"i da vil Odds BK forbli med sin organisasjon i lavere divisjoner, og da vil neppe heller A-laget komme høyere i divisjonssystemet."*³⁰¹ Utvidelsene av administrasjonen som foregikk på 90- og begynnelsen av 2000-tallet har vært med på å øke kvaliteten på organisasjonen Odds Ballklubb. Med sportslig suksess kom også behovet for organisatoriske endringer og forbedringer. Nyansatt daglig leder, Tore Andersen, var i 1998 klar: *"Sportslige fremganger betinger en stadig bedre organisasjon. Skal vi kunne matche toppklubbene, vil det*

²⁹⁶ Varden 13.06.2001, "Odd søker etter direktør", uttalelse fra tidligere daglig leder i Odd, Ben Roger Elvenes.

²⁹⁷ Årsberetning Odds Ballklubb 2001.

²⁹⁸ Årsberetning Odds Ballklubb 2003.

²⁹⁹ Årsberetning Odds Ballklubb 2006.

³⁰⁰ Informant A.

³⁰¹ Årsberetning Odds Ballklubb 1993.

*kreve mye av den jobben som gjøres på kontorene*³⁰² Ansettelsene i denne perioden førte til at mange av oppgavene som tidligere var blitt utført av de tillitsvalgte, nå ble overtatt av profesjonelle.³⁰³

På et tidspunkt ble oppgavene mer omfattende. Vi fikk en større omsetning. Vi hadde vyer som gjorde at vi måtte ha inn mer penger, da måtte vi ha inn folk med kompetanse på marked. I tråd med en utvikling og en målsetning som vi hadde der oppe, som da krevde mer penger inn, så måtte vi ansette på marked, vi måtte ansette på økonomi, vi måtte ha bedre trenere og støtteapparat. Vi måtte ansette fysioterapeut og lege og slike ting. Og det var ikke fordi de frivillige ville gjøre mindre, men de nådde det ganske enkelt ikke. (Informant D)

Etter min mening ble det med årene også tatt mer hensyn til kvalitet i arbeidet.

Klubben satset bevisst på å få kompetente folk inn i tillitsverv.

Vi ønsket å bli mer skolerte. De som skulle ha ansvaret for økonomi, de måtte være mer enn bare hyggelige dersom de skulle bli valgt inn i et økonomiutvalg. De måtte både ha bakgrunn for det og også videreutvikle seg selv innenfor sitt område. Lederne i klubben tok også fotballedelse på toppnivå og var sultne på å lære litt sentralt fra. Det er å videreutvikle organisasjonen i min verden. Det går på kvalitet. Så får man gå på kvantitet etter hvert, og ansette flere. Kvalitet var det viktigste. (Informant D)

Et annet tegn på kvalitet i arbeidet, mener jeg ble godt bevist da klubben fire år på rad arrangerte styreseminar på La Manga i forbindelse med A-lagets treningsleir. *"Da brukte styret en uke, hvor man tok fri fra jobbene sine, og så var det beinhard jobbing der nede"*³⁰⁴ Eksempelvis var styret på La Manga i år 2000. Her var det lagt opp til seks seminarer, der områder som økonomi, organisasjon, sport, anlegg og arrangement ble vurdert, diskutert og lagt nye strategier for. *"Det er vel anvendte midler å dra hit ned. Vi har fire-fem timers møter hver dag, nyttige møter."*³⁰⁵

Odd har i hele perioden denne oppgaven omhandler hatt en liten administrasjon.

Klubben har ikke vært blant klubbene med størst økonomi og har dermed ikke hatt muligheten til å ha like mange ansatte som for eksempel Rosenborg, Vålerenga eller Brann.

Vi har den minste administrasjonen i Tippeligaen, og det kan vi si at vi er stolte av, men samtidig så er det jo et tankekors. Å ha en liten administrasjon er et bevisst valg på den måten at når man har en viss sum penger tilgjengelig så må man ha et godt produkt, og det er laget. Det er ikke en sikkerhetsjef eller noe sånt. Laget må prioriteres primært, så får vi heller ha en liten administrasjon ansatt. Vi har ikke råd til å ansette flere i administrasjonen, de få som er der jobber egentlig for mye. (Informant D)

³⁰² Varden 24.04.1998, *"Tore Andersen ny Odd-leder"*

³⁰³ Årsberetning Odds Ballklubb 2002.

³⁰⁴ Informant D.

³⁰⁵ Varden 02.03.2000, *"Styreseminar med mange oppgaver"*, uttalelse fra tidligere Odd-formann Erik Holmberg.

I perioden 1990-2006 har klubben gått fra å ha 1,5 ansatte til å ha over 30 ansatte. Den største forskjellen ligger på spillerne, der man fra ikke å ha profesjonelt ansatte spillere i 1990, i 2006 hadde en tropp på over 20 ansatte spillere. Underveis i perioden har man også opprettet nye stillinger, lagt ned stillinger, ansatt folk og sagt opp folk, alt etter hvor god eller dårlig økonomi klubben har hatt. Sportssjefen er et godt eksempel på en stilling som har kommet og gått i Odd. Flere ganger har stillingen blitt opprettet for så og senere blitt lagt ned. Det kan se ut som om det er en rolle man har ønsket å ha når man har råd til det, mens det er den første ansatte som blir tatt bort dersom klubben må kutte i lønnsbudsjettene. Likevel, med Odds vedvarende ønske om toppfotball gjennom hele perioden, har klubben balansert sitt behov for ansatte til sine ambisjoner og tilgjengelige økonomi.

For å være med i Tippeligaen så er det en del ting man bare må. Og det har vi ønsket, og det har vi tatt konsekvensen av ved at vi må ha minst så og så mange ansatte til så og så mange oppgaver. Men vi har en veldig liten administrasjon sammenlignet med de andre. (Informant A)

4.3.7 Grenland Fotball A/S

"Uten Grenland Fotball tror jeg ikke Odd hadde kommet til Tippeligaen." (Informant C)

Historisk sett har det vært en sterk rivalisering mellom Odd og naboklubben fra Porsgrunn, Pors. Odd har nesten uten unntak vært storebror, men på slutten av 80- og begynnelsen av 90-tallet var Pors like gode, og også bedre et par sesonger. Noen ganger virket det som om de interne kampene, og det å komme over rivalen på tabellen, var viktigere enn selv å gjøre det godt. At klubbene en gang i fremtiden skulle samarbeide og forenes under en paraplyorganisasjon virket utenkelig. Pors-formann, Morten Røh Petersen, kunne vanskelig uttrykt seg klarere: *"En sammenslåing av Odd og Pors er like gjennomførbar som en eventuell ny union mellom Norge og Sverige."*³⁰⁶ Heller ikke hos formann i Odd, Erik Holmberg, vekket tanken om sammenslåing noen form for begeistring. *"Jeg avviser på det sterkeste utspillet om en sammenslåing av Pors og Odd. Tanken om Grenland fotballklubb er dødfødt"*³⁰⁷

Rivaliseringen mellom klubbene var nok hemmende for utviklingen av fotballen i Grenlandsområdet på denne tida. De beste spillerne var fordelt i flere klubber, og det lokale næringslivet hadde ikke særlig tro på produktet klubbene hadde hver for seg. *"Da vi var på*

³⁰⁶ Blikstad m.fl. 1999: 117, uttalelse fra tidligere Pors-formann i 1991, Morten Røh Petersen.

³⁰⁷ Jubileumsavis Odds Ballklubb 100 år i 1994, *"Eliteseriespill i 1999i men ikke i Grenland Fotballklubb"*, uttalelse fra tidligere Odd-formann, Erik Holmberg.

møte med Hydro første gang sa de at: «Dere får ikke noe her, da må Odd og Pors begynne å samarbeide. Dere må bli enige.» Det samme sa de på Skagerak.³⁰⁸

Idéen om et samarbeid hadde nok flere vært innom, men det var da politimesteren i Porsgrunn, Tom Aas Andersen, begynte å sysle med tankene at det ble fart på sakene. I april 1995 hadde politimesteren og Pors-ildsjel Rune Frønes det første møtet, og dermed var visjonen skapt.³⁰⁹ De ville skape et samarbeid mellom Odd og Pors, og mellom klubbene og fylket, kommuner, næringsliv og publikum. "Alle må stå samlet"³¹⁰ Grenland Fotball A/S skulle tuftes på en forretningsidé om å skape et felles varemerke for Grenland, som identifiserer, begeistrer og gir synlige resultater. Idéskaperne var opptatt av å skape entusiasme i området og vise at man kunne lykkes i Grenland. I tillegg hadde man en sportslig drøm om at Odd skulle spille i Tippeligaen i 1998, og Pors skulle spille i 1.divisjon i 1999.³¹¹ Odds Ballklubbs ekstraordinære årsmøte godkjente enstemmig avtalen i november 1995.³¹² I januar 1996 ble Grenland Fotball A/S (GF) formelt stiftet, og 9. februar ble den første ordinære generalforsamlingen avholdt.³¹³ Avtalen innebar følgende eierstruktur:

Odd`s Ballklubb	49 %
IF Pors	25 %
Telemark Fotballkrets	17%
Vekst i Grenland	9% ³¹⁴

Det sportslige hovedmålet med etableringen av Grenland Fotball var følgende. "Målet med samarbeidet i Grenland Fotball AS er at det skal bidra til å utvikle Odd Grenland til en plass i eliteserien og tilsvarende Pors Grenland til en plass i 1.divisjon samt til talentutvikling i Telemark."³¹⁵ Dette førte til at Odd var prioritert, og at Pors måtte sende spillere til Skien hvis dette var ønsket i Odd.³¹⁶ I tillegg skulle GF blant annet ha den overordnede koordinering av de sportslige aktiviteter i klubbene på junior og seniornivå, samt ha den overordnede og bestemmende kontrollen over den samlede spillerstall. Etter etableringen innførte man en overgangsperiode som gjorde at klubbene beholdt eierskapet over spillerne i tre år. Grenland

³⁰⁸ Informant C.

³⁰⁹ Varden 06.10.95, "Dette er arkitektene bak Grenland Fotball A/S" + Blikstad m.fl 1999: 137-139.

³¹⁰ Forretningsplan Grenland Fotball A/S.

³¹¹ Forretningsplan Grenland Fotball A/S

³¹² Varden 08.11.1995, "Odd godkjente avtalen med GF"

³¹³ Blikstad m.fl. 1999: 139. + Varden 05.01.1996, "Grenlands glade gutter"

³¹⁴ Aksjonæravtale Grenland Fotball AS, fra Ekstraordinært årsmøte Odds Ballklubb 07.11.1995

³¹⁵ Aksjonæravtale Grenland Fotball AS, fra Ekstraordinært årsmøte Odds Ballklubb 07.11.1995

³¹⁶ Varden 26.04.1996, "-Vurderer Pors-stallen"

Fotball overtok dermed eierskapet over spillerne 1. januar 1999.³¹⁷ Organisatorisk skulle selskapet ha et styre bestående av sju medlemmer, to fra hver av klubbene Odds Ballklubb og IF Pors, én fra Telemark Fotballkrets og én fra Vekst i Grenland. I tillegg skulle det være en representant fra næringslivet som skulle bli nominert av NHO i Telemark. Styrets leder skulle være det medlem som nomineres av Telemark Fotballkrets, mens styrets nestleder skulle velges av generalforsamlingen og nomineres av styret i Vekst i Grenland. Det nye selskapet skulle ledes av en daglig leder.³¹⁸ Det er viktig å understreke at selv om man fikk etableringen av Grenland Fotball, var Odd og Pors fortsatt to atskilte og uavhengige klubber med egne styrer og utvalg. Økonomisk fikk Grenland Fotball AS sentrale oppgaver. Blant annet skulle sponsorinntekter i sin helhet kanaliseres til det nye selskapet, samtidig som det skulle stå for kjøp og salg av spillere. GF skulle også stå ansvarlig for kostnader til å engasjere daglig leder, samt nødvendig trenerkompetanse, sportslig koordinator og markedsansvarlig. Overskuddet hadde selskapets styre rett til å fordele som driftstilskudd til Odd, Pors og Telemark Fotballkrets i henhold til det sportslige hovedmålet.³¹⁹ Etableringen av Grenland Fotball styrket troen på Tippeligaspill i Odd ytterligere:

Senhøsten 1995 gav oss etableringen av Grenland Fotball. Et meget spennende samarbeidsprosjekt mellom Telemark fotballkrets, næringslivet, Pors og Odd. Styret har stor tro på at dette kan være et av midlene til å kunne nå toppen i norsk fotball. Vi har under hele prosessen vært meget innstilt på at styringsretten over vår egen klubb fortsatt skal være i henhold til våre lover og vedtekter. På klubbens ekstraordinære årsmøte 7.11.95 fikk styret fullmakt til å gå inn i Grenland fotball og nødvendige lovjusteringer ble vedtatt. (Årsberetning Odds Ballklubb 1995)

Også i Pors var mange fornøyd. Klubben hadde økonomisk svært trange tider og fikk på mange måter tryggere rammer med etableringen av Grenland Fotball. Det var dermed bare én som stemte mot samarbeid på Pors' årsmøte i 1995.³²⁰ Porseren Realf Rollefsen var imidlertid krystallklar: *"Vi må finne oss i å svelge noen kameler. Grenland Fotball er den eneste måten å få Pors på fote igjen. Vi hadde ikke noe valg,"*³²¹ Klubben fikk også skryt for generøsiteten den hadde vist i prosessen. I form av vedtaket gikk man nemlig med på å gjøre hovedkonkurrenten Odd til fremtidens fotballflaggskip i Grenland. I ettertid har det blitt påstått at denne etableringen aldri hadde latt seg gjennomføre uten den tilliten som Rune Frønes hadde i Pors-miljøet. Da ville visjonen stoppet opp i Porsgrunn.³²² Det var imidlertid ikke alle som var like fornøyd med etableringen av Grenland Fotball og at samarbeidet

³¹⁷ Aksjonæravtale Grenland Fotball AS, fra Ekstraordinært årsmøte Odds Ballklubb 07.11.1995

³¹⁸ Aksjonæravtale Grenland Fotball AS, fra Ekstraordinært årsmøte Odds Ballklubb 07.11.1995

³¹⁹ Aksjonæravtale Grenland Fotball AS, fra Ekstraordinært årsmøte Odds Ballklubb 07.11.1995

³²⁰ Varden 10.11.95, *"Én enslig kritisk røst"*

³²¹ Varden 10.10.95, *"Må svelge noen kameler"*, uttalelse fra porseren Realf Rollefsen.

³²² Blikstad m.fl. 1999: 139.

mellom de tidligere rivalene gjorde at Pors måtte spille annenfiolin i satsningen. Fra 1936 til og med 1995 gikk ikke Per Dahl glipp av en eneste fotballkamp Pors spilte på hjemmebane. Etter at Grenland Fotball ble dannet, har han ikke vært på Pors Stadion:

På gravstøtta mi skal det stå: «Her hviler den siste blå» (...) Grenland Fotball kom noen år for sent. Det skulle ha kommet i 1991, for da var Pors best. Da kunne det vært Odd som ble dømt til en fremtid nede i søla. Nå ble det Pors, og jeg setter ikke mine bein på Stadion før den styggskapen er borte. (Blikstad m.fl. 1999: 127)

Etter etableringen av Grenland Fotball i 1996 og frem til og med 2006, har selskapet hvert år innfridd de økonomiske forpliktelsene klubben har hatt overfor Odds Ballklubb.³²³ I 1996, som var det første driftsåret, bidro GF med 2,1 millioner kroner i driftstilskudd, samt 600 000 kroner til spillerkjøp. I tillegg lønnet selskapet trenerne og halvparten av daglig leder/markedssjef.³²⁴ *"Inntektene fra sponsormarkedet vil totalt sett bli doblet i forhold til i fjor."*³²⁵ I 1998-sesongen, da klubben vant 1. divisjon, hadde Odds Ballklubbs inntekter mer enn doblet seg fra 1995, som var året før Grenland Fotball ble stiftet. Tallene hadde økt fra 4,2 til 8,9 millioner kroner, noe som i stor grad skyldes Grenland Fotball.³²⁶ Etter at opprykket til Tippeligaen var klart, ble Grenland Fotball AS omgjort til et allment aksjeselskap (ASA), som da også gav plass til eksterne investorer. Hensikten med dette var å få næringslivet med på å investere i selskapet, noe som skulle gi Odd og Pors frisk kapital.³²⁷ Ved årsskiftet 1998/99 hadde man fått inn ny aksjekapital på ca. 4 millioner kroner, hvor ca. 2,5 millioner var satt av til spillerkjøp for Odd.³²⁸ For 1999 budsjetterte GF med 11,7 millioner i sponsorinntekter, mens selskapet året etter budsjetterte med 12,6 millioner. Dette var på det tidspunktet topp 6 i Tippeligaen.³²⁹ I år 2000 ble Frode Johnsen solgt fra Odd til Rosenborg for 15 millioner kroner. Dette var med på å gi Grenland Fotball et overskudd på i overkant av 5,5 millioner kroner dette året.³³⁰ På grunn av nye regler fra Norges Fotballforbund og UEFA var avtalen mellom Grenland Fotball og klubbene Odd/Pors i 2004 ikke lenger gyldig. Det ble dermed forhandlet frem en ny avtale som gjorde at GF nå samarbeidet med Odd, og kjøpte markedsrettighetene til Pors. Klubbene skulle også fortsette samarbeidet på sportslig nivå.³³¹ Overføringene fra Grenland Fotball ASA til Odd økte jevnt på begynnelsen av 2000-tallet. I 2003 mottok Odd 5,35 millioner, i 2004 6,2 millioner, mens klubben i 2006 fikk 7,95

³²³ Årsberetningene Odds Ballklubb 1996-2006, bilag til årsmelding, rapport fra Grenland Fotball.

³²⁴ Årsberetning Odds Ballklubb 1996, bilag til årsmelding, rapport fra Grenland Fotball.

³²⁵ Varden 30.01.1996, "*En økonomisk gevinst*", uttalelse fra markedsleder i GF, Stein Jaran Fredriksen.

³²⁶ Årsberetningene Odds Ballklubb 1995 og 1998.

³²⁷ Varden 06.06.1998, "*ASA en medspiller*", uttalelse fra styreleder i GF, Stein Jaran Fredriksen.

³²⁸ Årsberetning Odds Ballklubb 1998, bilag til årsmelding, rapport fra Grenland Fotball.

³²⁹ Årsberetning Odds Ballklubb 1999, bilag til årsmelding, rapport fra Grenland Fotball.

³³⁰ Årsberetning Odds Ballklubb 2000, bilag til årsmelding, rapport fra Grenland Fotball.

³³¹ Varden 06.09.2004. "*Produktet til Grenland Fotball er Odd*" + årsberetning Odds Ballklubb 2004.

millioner kroner i overførte midler.³³²

Sett fra Odds Ballklubbs side er det liten tvil om at etableringen av Grenland Fotball var både riktig og viktig:

Etableringen av Grenland Fotball var veldig viktig. Odd og Pors var jo på den tiden like dårlig. Det var viktig å få samlet de to klubbene den gangen. Og visjonen var jo ganske klar: Odd til Tippeligaen og Pors til 1.divisjon. Dermed var det ikke noe vanskelig for oss å si ja når vi skulle bli storebror. I tillegg skulle vi ikke ta vekk navnet Odd eller noe sånt, så for oss var det veldig greit å bli med. (Informant D)

Odds Ballklubb hadde i mange år ligget på det mørke fastland i norsk fotball og sleit med å ta steget tilbake til toppfotballen. Etter nysatsningen i 1994, etterfulgt av opprykket til 1.divisjon samme år, kom Grenland Fotball som en katalysator i årsskiftet 1995/96.

Jeg tror timinga på etableringen av Grenland Fotball var perfekt. Den gav oss en kickstart på noe ekstra. Vi ventet på en utløsning i forhold til å åpne opp noen nye dører på sponsormarkedet. Den gang levde vi akkurat på kniveggen hele tida, og vi var helt avhengig av å få med oss flere. (Informant A)

Markedsinntektene hadde tidligere vært begrenset, så det er spesielt på den økonomiske siden at Odd har hatt nytte av Grenland Fotball. *"Grenland fotball har hatt sitt første hele driftsår. Samarbeidet mellom GF og Odds Ballklubb har forløpt greit og gitt oss en noe større økonomisk plattform enn tidligere."*³³³ Da paraplyorganisasjonen var et faktum fikk klubben med ett en mye bredere sponsorarena, og inntektspotensialet ble vesentlig høyere. SKK (Skiensfjordens Kommunale Kraftselskap) var en av bedriftene som gikk inn som en av de største sponsorene etter at Grenland Fotball ble etablert. *"Vår hensikt, ved å gå inn med sponsormidler i Grenland Fotball A/S var å markedsføre hele Grenland. Samarbeidstanken mellom Odd og Pors var det avgjørende."*³³⁴

Det var alfa og omega. Fordi når du fikk Grenland Fotball da kunne plutselig flere bedrifter, for eksempel Hydro, gå inn. Flere ønsket å gå inn i fotballen, men de ville ikke gå inn i enten en Skiens- eller Porsgrunnsklubb. Når en da slo seg sammen til Grenland Fotball, var det flere firma som tenkte at det var et spennende prosjekt. Da kunne de relatere seg til Grenland og ikke til Odd eller til Pors. (Informant E)

Ved siden av å få utvidet og systematisert markedsarbeidet gav nok etableringen av Grenland Fotball flere fordeler til Odds Ballklubb. Det at Vekst i Grenland, med Rune Frønes i spissen, var med å etablere og fronte GF-produktet for å skape entusiasme og blest rundt Grenlandsområdet, tror jeg var viktig for å ta steget opp i Norgeseliten. Det gjorde at folk i Grenland samlet seg om Odd i jakten på toppfotball: *"Grenland Fotball skapte stor*

³³² Årsberetning Odds Ballklubb 2005, bilag til årsmelding, rapport fra Grenland Fotball.

³³³ Årsberetning Odds Ballklubb 1996.

³³⁴ Varden 03.02.1996, *"Samarbeidstanken avgjørende"*. Uttalelse fra styreformann i SKK, Arnt Haugen.

*entusiasme i fjorden her.*³³⁵ Slik jeg ser det, var også involveringen til et par viktige ressurspersoner vesentlig. Det at Per Stokstad, den gang leder i Telemark Fotballkrets, var en av dem som gikk i bresjen for å få til et prosjekt som skulle få Telemark tilbake på fotballkartet, mener jeg var positivt for Odd i sin satsning. Både fordi han hadde organisatorisk ballast og erfaring fra fotballen gjennom sin stilling i fotballkretsen, men også fordi det gav et signal om at hele fotball-Telemark skulle stå bak prosjektet å få Odd tilbake til eliteserien. Stokstads involvering var imidlertid tema for debatt i lokalavisene i etterkant, da flere kritiske røster hevdet at lederen i fotballkretsen ikke burde gå så aktivt inn i et aksjeselskap med formål om å skape toppfotball i en bestemt klubb.³³⁶ En annen viktig mann for Odd tror jeg var Stein Jaran Fredriksen, som både satt i klubbens styre og var styreleder i Grenland Fotball. Fredriksen bidro både i form av økonomiske bidrag og med sin kompetanse og erfaring. *"Stein Jaran Fredriksen hadde pondus i markedet, han var en murbrekker for Odd på det tidspunktet der.*³³⁷ Odd-formann, Erik Holmberg, gav Grenland Fotball mye av æren for at klubben seilte i medvind et knapt år etter etableringen av selskapet: *"Grenland Fotball har vært en vitamininnsprøytning i dobbelt forstand både økonomisk og ikke minst i økt rekruttering av ressurspersoner i styresammenheng.*³³⁸

Grenland Fotball har uomtvistelig vært viktig for utviklingen av Odds Ballklubb både sportslig, organisatorisk og ikke minst økonomisk. Med fasiten i hånden ser vi at klubben har blitt en stabil Tippeligaklubb og har fått budsjetter i titallsmillionersklassen, noe som er noe helt annet enn utgangspunktet var i 1996. I den sammenheng har GF vært en avgjørende bidragsyter. Kan man dermed si at Grenland Fotball har fungert etter det som var intensjonen? Slik jeg ser det, må man kunne si at prosjektet definitivt har vært vellykket. Økonomisk var GF-prosjektet genialt og sannsynligvis en forutsetning for å få ut det sponsorpotensialet som lå i Grenland. Den siden av prosjektet har åpenbart fungert etter intensjonen, det kan man enkelt lese av Odds budsjetter og regnskap. Sportslig sett har hovedmålet om Tippeligaspill for Odd og 1. divisjon for Pors delvis blitt oppfylt. Pors var i den nest øverste divisjonen i to sesonger, men greide aldri å etablere seg der. Det sportslige samarbeidet har imidlertid ikke fungert så godt som tiltenkt. Utgangspunktet var at det skulle skje en utveksling av spillere mellom klubbene: *"De nest beste spillerne skulle spille i Pors. Det har ikke skjedd. De nest beste har spilt på andrelaget til Odd.*³³⁹ Utvekslingen av spillere av verdi kan man si i beste

³³⁵ Informant B.

³³⁶ Varden 25.10.1997, "Som egg og bacon"

³³⁷ Informant B

³³⁸ Varden 17.09.1996, "400 000 i overskudd", uttalelse fra tidligere Odd-formann, Erik Holmberg.

³³⁹ Informant C.

fall har skjedd unntaksvis,³⁴⁰ blant annet da tidligere landslagsspiller, Anders Rambekk, gikk fra Pors til Odd før 1998-sesongen.³⁴¹ I tillegg ble dagens landslagsspiller, Espen Ruud, utleid fra Odd til Pors i 2002.³⁴²

Et annet spørsmål man kan stille seg, er om Odds Ballklubb hadde hatt samme sportslige utvikling dersom etableringen av Grenland Fotball ikke hadde skjedd. Dette er selvsagt et hypotetisk spørsmål, men jeg tror nok at veien hadde blitt vesentlig lengre og brattere dersom klubben måtte ha klart seg helt på egenhånd. Slik jeg ser det, var entusiasmen som oppsto i nærområdet, spisskompetansen eksterne personer dro med seg, samt utvidelsen av det økonomiske fundamentet så viktig for Odds utvikling at opprykket til Tippeligaen i beste fall hadde blitt utsatt. *"Det er vanskelig å være bombastisk, men jeg tror ikke sjansen for og lykkes hadde vært så stor."*³⁴³ En annen diskusjon har gått på om det var riktig for Odd at Pors ble inkludert i Grenland Fotball-konseptet.

Det vil alltid være en diskusjon om det var rett å ha med seg Pors. Mange hevder at Odd i seg selv er en så god merkevare at hvis man hadde skapt en prosess på en litt annen modell, så kunne man kanskje vært på samme nivå. Jeg har alltid satt et spørsmålstegn ved det der. Pors fikk en del av den økonomiske kaka, og den delen hadde det vært viktig for Odd og hatt i satsinga. (Informant B)

Dette er også et spørsmål vi aldri vil få svaret på. Men en sentral faktor for hvorfor Odd fikk tilgang til nye sponsorkroner var fordi man med samarbeidet favnet over et større område, som inkluderte Porsgrunn. I tillegg var det større bedrifter i Grenland som valgte å gå inn med kapital nettopp på grunnlag av at klubbene startet å samarbeide. Dette tror jeg var av så stor betydning at det etter min mening sannsynligvis var riktig å inkludere Pors. Siden initiativtakerne, Tom Aas Andersen og Rune Frønes, også var fra Porsgrunn kan man jo også spekulere i om Grenland Fotball i det hele tatt hadde blitt en realitet hadde det ikke vært for Porsgrunnsiden. Dette var et samarbeid Odds Ballklubb ble sugd inn i på andres initiativ, og deretter ble valgt til satsningsklubb i. Mye av forklaringen på initiativet fra Porsgrunnsiden, og hvorfor Odd så lett ble valgt til Telemarks fotballflaggskip, var nok Pors' elendige økonomiske situasjon i tiden før dannelsen av Grenland Fotball. I september 1994 var det et stort oppslag i Varden der økonomiansvarlig i Pors, Olav Hanssen, uttrykte stor bekymring for klubbens fremtid. *"Vi er på hæla, ja, rett og slett nede for telling(i).Jeg er ikke så sikker*

³⁴⁰ Det har gått en del spillere fra Odd til Pors, men flesteparten fordi de ikke har vært gode nok for Odd.

³⁴¹ Årsberetning Odds Ballklubb 1999 + Telemarksavisa 17.12.2003, "*Kan ikke regne med at Toresen blir erstattet*"

³⁴² Varden 05.08.2002, "*Overbevisende hjemmedebut*"

³⁴³ Informant B.

på om vi reiser oss denne gangen."³⁴⁴ Dagen etter krevde Telemark Idrettskrets å få alle kortene på bordet, og mente situasjonen var alvorlig og uheldig for Telemarksidretten.³⁴⁵ I april 1995 måtte Pors også halvere lønna til trenerne på A-laget og juniorlaget.³⁴⁶ Det kan derfor se ut som at avtalen var en nødvendighet for Pors. *"Grenland Fotball har hjulpet Pors til sannsynligvis å unngå konkurs både en og to ganger."*³⁴⁷ Daværende Pors-trener, Jan Magnussen, støttet dette synet. *"Uten Grenland Fotball hadde Pors trolig vært `død`, et middelmådig 3.divisjonslag eller noe sånn."*³⁴⁸ I ettertid har det imidlertid vært kritiske røster fra Porsgrunnsiden som har ment at GF-modellen ikke har fungert. Etter den første sesongen med Grenland Fotball uttalte Pors-kaptein, Vetle Heldal, at systemet ikke greide å lose spillere fra Odd til Pors, og at selskapet ikke hadde gjort jobben sin.³⁴⁹ I 2005 uttrykte Pors at de ikke lenger var fornøyd med andelen de fikk av markedspotten, og ba om mer penger fra styret i Grenland Fotball.³⁵⁰ I 2009 trakk Pors seg ut av samarbeidet med Grenland Fotball, da de ønsket å ta seg av markedsarbeidet på egenhånd.³⁵¹ For Odd viste GF seg å være den drahjelpen klubben trengte for å ta steget opp for å spise kirsebær med de store. Uten initiativet fra Porsgrunnsiden kan det imidlertid se ut som at Grenland Fotball aldri hadde blitt en realitet, og i den sammenheng bør de kanskje sende et ekstra julekort til Porsgrunn. Slik jeg ser det, er det at disse to gamle rivalene ble samarbeidspartnere også et tegn på profesjonalisering. Klubbene la følelser til side for å tilrettelegge for best mulige forutsetninger og høyest mulig kvalitet. Klubbene ønsket dermed å bli mer profesjonelle.

4.3.8 Kontinuitet og sultne ledere

"Erik Holmberg og Tore Andersen har vært kontinuitetsbærerne i klubben." (Informant B)

Odds Ballklubb har hatt flere fremtredende ledere i sin lange og ærverdige historie, blant annet Ludvig Forvald og Øyvind Stensrud. I moderne tid er det to personer som skiller seg ut blant Odds ledere. Erik Holmberg og Tore Andersen har vært med, ikke bare i perioden denne oppgaven omhandler, men også i flere år i for- og etterkant. Alle informantene fremhever disse to når de skal peke på hvilke enkeltpersoner som har mest av æren for Odds suksess.

³⁴⁴ Varden 14.09.94, *"Pors nede for telling, milliongjelden vokser"*, uttalelse fra tidligere økonomisk ansvarlig i Pors, Olav Hanssen.

³⁴⁵ Varden 15.09.94, *"Idrettskretsen vil ha alle kort på bordet."*

³⁴⁶ Varden 26.04.95 *"Rune Frønes fornøyd med lønnsreduksjoner"*

³⁴⁷ Informant B.

³⁴⁸ Varden 19.04.1997, *"Ikke kall meg magiker"*, uttalelse fra tidligere Pors-trener, Jan Magnussen.

³⁴⁹ Varden 06.11.1996, *"-Grenland Fotball sover"* uttalelse fra tidligere Pors-kaptein Vetle Heldal.

³⁵⁰ Varden 15.11.2005, *"Vil ha mer av GF-potten"*

³⁵¹ Varden 01.12.2009, *"Slutt mellom Pors og Grenland Fotball"*

Det er Tore Andersen og Erik Holmberg. Uten tvil. Dette er mennesker som har viet livet sitt til Odd, både i gode og tyngre stunder. Og så er det alltid noen perifere som har kommet inn, og det er mange hedersmenn, men det er de to som har stått for tydeligheten og gjennomføringskraften. (Informant A)

Første gang Tore Andersen var involvert i Odds Ballklubb var i 1962. Da startet han som lilleputtspiller. I 1972 kom han inn i A-stallen. Uten ball har Andersen vært involvert i klubben i en eller annen form siden 1979, først som oppmann for rekrutteringslaget. I disse årene har han vært både trener, leder og hatt utallige verv i styret i Odds Ballklubb, Grenland Fotball og A/S Odds Stadion.³⁵² *"Mange betrakter ham som «pytt og panne» på Falkum og han har vært en god støttespiller for Erik Holmberg. Andersen har hatt sammenhengende tillitsverv i en eller annen form i klubben siden 1980."*³⁵³

Erik Holmberg er nevø av olympisk bronsemedaljør fra 1936, Rolf Holmberg,³⁵⁴ og begynte i Odds Ballklubb i 1985, den gangen som varamann i styret. Året etter ble han valgt til formann på ekstraordinært årsmøte.³⁵⁵ Med unntak av to år, i 1990 og 1991, satt han uavbrutt som styreformann fram til 2003, altså i 15 år. Holmberg er med det den lengstsittende lederen klubben har hatt, et år mer enn Øyvind Stensrud.³⁵⁶ Erik Holmberg har også representert Odd i ulike sentrale funksjoner i Norges Fotballforbund, blant annet som styremedlem i Norsk Toppfotball og Serieforeningen for norsk toppfotball.³⁵⁷ Den avtroppende formannen fikk svært gode skussmål da han fratradte fra formannsjobben i 2003.

Tore Andersen overtar roret etter "legenden" Erik Holmberg. (...) Holmberg har vært lojal mot klubben både i motgang og medgang helt siden han startet karrieren som varamedlem til styret i Odds Ballklubb i 1985. (o) I 1990 var han ute av styret, men var tilbake som nestleder året etter. Siden 1992 har han skjøttet toppvervet og har senere skrevet klubbhistorie med gullkantede bokstaver. (Varden 09.01.2003)

Da Holmberg begynte i Odds Ballklubb på midten av 80-tallet, var klubben ute av det norske fotballkartet, og Telemark var landets dårligste fotballfylke. Cirka 20 år senere var situasjonen en helt annen. Odd var igjen i det ypperste selskap. *"Vi spilte mot Holmen, Sørumsand og Bjørkelangen, og det var nok litt unorsk å mene at Odd kunne bli en toppklubb akkurat*

³⁵² Blikstad m.fl. 1999: 143.

³⁵³ Varden 19.01.2001, *"Fredriksen trekker seg fra Odd-styret."*

³⁵⁴ Johannessen m.fl. 1994: 123.

³⁵⁵ Årsberetning Odds Ballklubb 1986.

³⁵⁶ Varden 18.01.2000, *"Erik Holmberg blir historisk - dersom årsmøtet vedtar ny valgordning"*

³⁵⁷ Varden 05.04.2001 *"Lover flere millioner til toppklubbene"* + Varden 14.03.2002 *"Holmberg gjenvalgt i Norsk Toppfotball."*

da.(í) *Jeg ble sett på som gal, men staheten førte fram.*³⁵⁸ Holmberg tok, i likhet med klubben som helhet, et oppgjør med seg selv i vendingsåret 1994.

Jeg ser mange gale spillerkjøp, gale prioriteringer og gale ydelser mot enkeltutøvere. Gjennom prosessen har jeg imidlertid fått et annet syn på hvorledes en toppklubb skal drives. Jeg har fått mange trøkker underveis, men jeg har lært mye. Jeg akter å trekke med meg erfaringene som ballast for fremtidige avgjørelser. (Erik Holmberg i Jubileumsavis Odds BK 1994)

Da Erik Holmberg gav seg som formann i 2003 sto Tore Andersen klar til å overta lederklubben. Valgkomitéens leder understreket den gangen viktigheten av at klubben fortsatt ville ha en leder som kjente klubben. *"Tore kjenner klubben bedre enn de fleste, og han er på mange måter en kontinuitetsbærer. Det er viktig å ha personer i styret som kjenner klubben."*³⁵⁹ Og nettopp kontinuitet tror jeg har vært viktig i denne sammenheng. I 1994 uttalte Odd-formann, Erik Holmberg, at kontinuitet var et nøkkelord for klubbens fremtid. *"Jeg stresser punktet med langsiktig tenkning og kontinuitet i kjernen av personer som skal lede Odd-fotballen"*³⁶⁰ I form av, først og fremst Tore Andersen og Erik Holmberg, har Odd hatt en kontinuitet på ledersiden som er unik, og som mange gir som forklaring på hvorfor Odd har stabilisert seg som Tippeligaklubb.³⁶¹ I tillegg har Odd også hatt en lojal støttespiller i Morten Rønningen som både har vært representant i Barne- og ungdomsavdelingens styre, assistenttrener på A-laget, spillerutvikler og utviklingsleder i klubben i løpet av de siste 25 årene. *"Morten Rønningen har i mitt hode vært veldig viktig fordi han er en kontinuitetsbærer i klubben. Han er litt usynlig."*³⁶² Med kontinuitet på flere poster har klubben jobbet jevnt og trutt mot sine mål uten at man har blitt forstyrret av for store utskiftninger i styre og stell.

Jeg tror stabilitet på ledersiden har vært utrolig viktig. Jeg nevnte at styret dro til La Manga fire år på rad. Da måtte alle være med, de måtte bare ta seg fri fra jobb. Det ene året var også Pors-styret med, men da så du tydelig forskjellen. Fra Pors var det bare tre stykker som kunne være med, og de tre gav seg året etterpå. Ikke noe vondt om Pors, men dette med kontinuitet er utrolig viktig i fotballedelse. (Informant D)

Da Odd befant seg et godt stykke unna toppfotballnivå på 80- og begynnelsen av 90-tallet, er det nok ingen overdrivelse å hevde at lederne gjorde det samme. *"Vi var ikke skolerte nok den gangen."*³⁶³ Eksempelvis kom nevnte Andersen og Holmberg inn som henholdsvis lærer og lege, uten noen erfaring fra fotballedelse, men med en klar visjon om å få Odd tilbake på

³⁵⁸ Varden 19.11.2011, *"Nå er det på tide å le litt, Erik."*, uttalelse fra tidligere Odd-formann Erik Holmberg.

³⁵⁹ Varden 09.01.2003, *"Et naturlig valg."*, uttalelse fra leder i valgkomitéen, Svein Bjerk.

³⁶⁰ Jubileumsavis Odds Ballklubb 100 år i 1994, *"-Ledere må håndplukkes"*, uttalelse fra tidligere Odd-formann Erik Holmberg.

³⁶¹ Informant A, B, C, D, E og F.

³⁶² Informant E.

³⁶³ Informant D.

fotballkartet. Deres, og Odd sin øvrige ledelses, vilje til å utvikle seg selv - og dermed utvikle klubben - tror jeg har vært av avgjørende betydning for Odds suksess som fotballklubb. *"Det var ikke så mange på den tiden som var interessert i å bruke mye tid på å skolere seg innen fotballedelse, men Tore og Erik gjorde det, og jeg tror at det har vært noe av det viktigste."*³⁶⁴ Klubben innså at dersom man ville videre og oppover i divisjonssystemet, måtte man skolere seg på ulike fronter. Det har blant annet gått på å ta ulike lederkurs i regi av NFF, delta på kurs og seminarer og foreta studieturer til klubber i Norge og utlandet. *"Vi prøvde å være med der det var mulig å lære noe i forhold til fotballen. Vi var veldig opptatt av å utvikle oss."*³⁶⁵ Erik Holmberg har utvilsomt også dratt nytte av sine verv i Norges Fotballforbund. Eksempelvis var han i 2002 med Norsk Toppfotball til Luzern for å lære om Champions League og deres arbeid ut mot sponsorer.³⁶⁶

Til syvende og sist er det spillerne ute på banen som må levere gode resultater, og det er deres prestasjoner som gir det mest tydelige målet på om en klubb har suksess eller ikke. En styreformann eller daglig leder kan ikke direkte påvirke om laget rykker opp eller spiller seg til en cupfinale. Jeg mener likevel at uten en profesjonell og dyktig ledelse hadde ikke Odd vært der de er i dag. Ledere som har hatt klare visjoner og mål, kombinert med god kontinuitet og en vilje til å videreutvikle seg selv og klubben, tror jeg har spilt en avgjørende rolle for Odds Ballklubb.

4.3.9 Opprydning i systemet

"Det har skjedd en seriøsitetendring og en profesjonalisering av hele systemet."

(Informant A)

En vesentlig faktor for å fremstå som en profesjonell klubb er å følge de lover og regler som gjelder både i forhold til Norges Idrettsforbund, Norges Fotballforbund og i samfunnet for øvrig. På årsmøtet i 1988 tok Tore Andersen, som både tidligere og senere har hatt rollen som daglig leder i klubben, opp problemstillingen om at Odds Ballklubbs lover ikke samstemte med Norges Idrettsforbunds lovnormer. Andersen hevdet Odd og Norges Idrettsforbunds lover var på kollisjonskurs, og ba derfor årsmøtet om å behandle denne saken, for å få endret lovverket. Årsmøtet vedtok dermed disse endringene.³⁶⁷

I 1991 gjorde Odd vesentlige endringer på økonomisiden. Regnskapet ble fra dette

³⁶⁴ Informant D.

³⁶⁵ Informant C.

³⁶⁶ Varden 12.10.2002, *"I Luzern for å lære."*

³⁶⁷ Årsberetning Odds Ballklubb 1988.

året ført på data i henhold til "Idrettens kontoplan", utarbeidet av Norges Idrettsforbund, og klubben ble med det registrert i merverdiavgiftregisteret. Økonomiutvalget kunne dermed med stolthet meddele at det: "*i medfører meget god økonomioppfølging og skikkelighet i økonomiske forhold.*"³⁶⁸

Normene for økonomisk skikkelighet gjaldt tydeligvis ikke på alle områder. Som vi har sett, var 1980-tallet gullalder for omsetning av svarte penger, og dette var ikke noe unntak på Falkum. "*Den gangen skreiv spillerne kjørerregninger med gafler selv om de bodde ved stadion.*"³⁶⁹ Lederen i Telemark Idrettskrets, Tor Byholt, tok i 1990 et kraftig oppgjør med svarte penger i idretten:

Skal vi fortsatt ha troverdighet, tåler vi ikke slike kjempeoppslag i mediene. Derfor må vi få alt opp på bordet, og ikke under. Ellers frykter jeg en svekkelse av idrettens autoritet, posisjon og troverdighet, som også kan ende opp med en politisk nedprioritering. (Varden 18.10.90)

I 1993 fikk Odds Ballklubb et bokettersyn der klubben ble skyldig et betydelig beløp. Fylkesskattekontoret og Odd var uenig på et par punkter blant annet "*i hvorvidt det skal beregnes arbeidsgiveravgift av visse typer utgiftsgodtgjørelser samt enkelte forhold gjeldende beregning av merverdiavgift.*"³⁷⁰ I årene etter bokettersynet ryddet klubben kraftig opp på dette området. I 1994 fikk man også påbud fra Norges Fotballforbund om at man måtte leie inn revisortjeneste til å gjennomgå klubbens regnskap. Gjorde man ikke det, fikk man ikke profflisens fra forbundet og kunne dermed ikke fortsette i 1. divisjon. Odds Ballklubb endret dermed sine lover på årsmøtet i 1994 og supplerte med punktet "*Valg av revisor og fastsettelse av honorar*"³⁷¹ Tore Andersen var krystallklar på å holde en ryddig og seriøs profil da han overtok som daglig leder i 1998:

Jeg har en visjon om å gjøre Odd Grenland til en mønsterklubb (...) Jeg står steilt på ryddighet i forhold til omgivelsene våre og vil at både Odd Grenland og Grenland Fotball og dermed også Pors Grenland skal fremstå som klubber sponsorene våre kan være stolte av å identifisere seg med. Vi skal ikke fremstå som en klubb som jukser, eller gjøre ting som ikke er forenlig med de lover og regler som gjelder innenfor idretten og samfunnet for øvrig. (Varden 30.11.98)

Tidligere Odd-spiller, Ronny Deila, uttalte følgende etter at opprykket til Tippeligaen var sikret i 1999: "*Odd har ikke bare hatt sportslig fremgang de siste årene jeg har vært med. Da jeg kom var det mye «snusk» med kjøregodtgjørelse og skjulte ting. I dag er alt åpent og ryddig.*"³⁷² Tore Andersen var like klar før comebacksesongen i landets øverste divisjon:

³⁶⁸ Årsberetning Odds Ballklubb 1991.

³⁶⁹ Informant A.

³⁷⁰ Årsberetning Odds Ballklubb 1993.

³⁷¹ Årsberetning Odds Ballklubb 1994.

³⁷² Blikstad m.fl. 1999: 134.

Jeg vet at folk mente jeg var en stor drittsekk i perioder. Det betyr at jeg har hatt meninger, og ofte er ting sagt til meg i affekt. Det som har vært det altoverskyggende målet for meg, er å få orden i alt. Odd skal ikke ha noe snusk i noe ledd. På det punktet har jeg vært sta, og nå tar vi aldri snarveiene mer. (Blikstad m.fl. 1999: 143)

Da Odd begynte å få sportslig fremgang på midten av 90-tallet, begynte klubben samtidig å signere kontrakter med spillerne som mer og mer lignet vanlige arbeidskontrakter. Som vi tidligere har sett, signerte Odd den første såkalte non-amatørkontrakten i 1984. Den første profesjonelle kontrakten ble signert i 1995³⁷³, først på deltid, før det ble vanligere med heltidskontrakter. I 2006 var alle spillerne i Odds spillertropp under profesjonell kontrakt. Arbeidskontraktene førte til mer ryddige forhold.

Det tror jeg har vært utrolig viktig. Og det er noe med de signalene man sender ut. Fotballen har nok av omdømmesaker som ikke slår heldig ut. Når det gjelder vårt omdømme, er det vanvittig viktig at vi driver på rett side av loven. Ikke minst er det viktig at vi forholder oss til alle andre som jobber og fortjener lønna si, og betaler skatt på vanlig måte. (Informant A)

Odds Ballklubb tok altså tidlig et valg om å slutte med svarte penger og andre ulovligheter. Klubben ønsket å være en foregangsklubb i Telemark på dette området, og ville være et eksempel for de andre klubbene i distriktet.³⁷⁴ Slik jeg ser det, har dette betalt seg. Det at klubben har, og lenge har hatt, økonomisk ren samvittighet tror jeg har vært med på å bidra til at Odd har en høy stjerne både hos Norges Fotballforbund, sponsorer og hos folk flest. Hadde man blitt kjent som en klubb som trækker på eller over streken, tror jeg man hadde mistet tilliten hos samarbeidspartnere og supportere, og det hadde blitt vanskelig, for ikke å si umulig, å lykkes så godt som klubben faktisk har gjort. *"Det er et must egentlig, skal du få troverdighet."*³⁷⁵ De som har vært en del av fotballmiljøer i lavere divisjoner i Norge, vet at det fortsatt er mange klubber som velger lettvinne løsninger. Sannsynligvis er det en av årsakene til hvorfor de spiller i lavere divisjoner. Igjen er man altså tilbake til noe jeg har påpekt flere ganger. Odd har hele tiden hatt et mål om å spille toppfotball. Da må man ta konsekvensen av det, og ta noen harde valg. Å opptre som en ryddig og seriøs aktør tror jeg har vært et av de valgene som har ført klubben tilbake der de selv mener de hører hjemme. *"Vi har så avgjort vært i forsetet på å få det ryddig både når det gjelder skatter, avgifter, moms og alt dette. På dette området har vi ryddet utrolig opp i denne perioden, og nå føler jeg vi i så hensende er helt på topp."*³⁷⁶

³⁷³ Dette har jeg ikke fått dokumentert hverken i Odds Ballklubbs dokumenter eller fra informantene. Jeg kom likevel frem til året 1995 gjennom samtaler med aktuelle spillere som spilte i Odd i disse årene.

³⁷⁴ Varden 13.11.1998, "Vil gjøre Odd til mønsterklubb"

³⁷⁵ Informant D.

³⁷⁶ Informant D.

4.3.10 Anlegg

"I en klubb som har gode anlegg drar det ofte med seg sport" (Informant E)

I hele perioden 1990-2006 har utbygging av anlegg vært høyt prioritert i Odd. I 1990 var stadion uten noe særlig tribuner og med en løpebane som omkranset gressteppet. Klubbhuset var gammelt og slitt. Styremøtene foregikk tidligere i peisestua på klubbhuset.³⁷⁷ Allerede i 1991 hadde man tanker om å utbedre både hovedbanen, tribuner, treningsbanene og klubbhuset, da dette ble sett på som en forutsetning for at man i fremtiden skulle kunne oppleve toppfotball på Falkum. I tillegg drømte man om å få en fotballhall som en del av anlegget.³⁷⁸ I årene som fulgte ble det arbeidet seriøst med disse planene i samarbeid med A/S Odds Stadion. I 1993 begynte man å se de første resultatene av prosjektet da et nyinnredet kontor i den gamle juniorbrakkva sto klar til klubbens heltidsansatte. Et gammelt møterom ble også pusset opp og sto klart til bruk for klubbens medlemmer. Dette året ble Odds Stadion tildelt status som fylkesanlegg for fotball.³⁷⁹

Året 1994 ble et merkeår på flere områder for Odds Ballklubb, så også på anleggssiden. Etter mange dugnadstimer ble den nye hovedbanen åpnet med pomp og prakt, da over 7000 tilskuere var innenfor portene i kvartfinalen i cupen mot Moss.³⁸⁰ Det nye stadionet var tett og intimt bygget, uten friidrettsbane rundt, og hadde et skjult vanningsanlegg som, ifølge klubben selv, gjorde gressmatta bedre enn på Ullevål stadion. I jubileumsavisa i 1994 stilte man dermed spørsmålet om man hadde: *"Ett av de flotteste anleggene i Norge?"*³⁸¹ De neste årene fortsatte Odd å utbedre anlegget sitt. I 1995 ble flere treningsbaner med naturgressdekke ferdigstilt, i 1996 sto en flunkende ny kunstgressbane ferdig, og i 1997 arbeidet man for fullt med å bygge nytt tribunebygg med tilhørende garderobeanlegg og kontorlandskap.³⁸² I 1998 sto nok en ny utgave av Odds stadion klar med plass til 3300 sitteplasser under tak,³⁸³ og klubben besvarte dermed selv spørsmålet fra jubileumsavisa, ved å hevde at den hadde: *"... et stadionområde som er tilnærmet optimalt og avgjort blant de beste i norsk fotball."*³⁸⁴ Odd spilte i 1998 fortsatt ikke Tippeliga, men klubbens formann,

³⁷⁷ Årsberetning Odds Ballklubb 1984.

³⁷⁸ Årsberetning Odds Ballklubb 1991.

³⁷⁹ Årsberetning Odds Ballklubb 1993.

³⁸⁰ Årsberetning Odds Ballklubb 1994.

³⁸¹ Jubileumsavis Odds Ballklubb 1994. *"Ett av de flotteste anleggene i Norge?"*

³⁸² Årsberetning Odds Ballklubb 1995, 1996 og 1997.

³⁸³ Årsberetning Odds Ballklubb 1998.

³⁸⁴ Årsberetning Odds Ballklubb 1997.

Erik Holmberg, og primus motor for anleggsbyggingen, Stein Jaran Fredriksen, var ikke i tvil: *"Nå er Odd i eliteserien, anleggsmessig."*³⁸⁵

Norges Fotballforbund var imidlertid ikke ubetinget enig det. Da Odd rykket opp til Tippeligaen i 1998, gav det konsekvenser på flere områder enn bare sport. Med en gang klubben tok steget opp i vår fornemste liga, måtte man opp en divisjon også på anleggssiden. Kravene fra NFF var harde, og Odd måtte blant annet gi seg i kast med å skaffe både undervarme og flomlys.³⁸⁶ Dette sto klart i 2001 og gav selvsagt ekstra økonomiske utfordringer, da utbyggingen til sammen kom på 8,5 millioner. På tross av økonomiske begrensninger: *"Videreutvikling av stadion med nye overbygde tribuner og øvrige fasiliteter blir en prioritert oppgave i kommende år."*³⁸⁷ I 2004 investerte Odd ca. 3,3 millioner i ny tribune, men allerede i 2005 var tilbakemeldingen fra NFF kompromissløs. Det fikk følger:

Vår stadion tilfredsstillter dessverre ikke lenger de krav som settes til en arena i Tippeligaen. Vi må innhente dispensasjon fra NFF for i det hele tatt få lov til å spille fotball på Stadion. Det er kjent at vi arbeider hardt for å lykkes med dette. Vi har et betydelig tidspress på oss for å utvikle en ny fotballarena på området vårt. Dersom en ny arena ikke står klar til seriestart i 2007, vil vi ikke lenger få anledning til å spille Tippeligafotball i Skien. (Årsberetning Odds BK 2005)

Bygging og utbedring av anlegg har i hele perioden 1990-2006 vært høyt prioritert i Odds Ballklubb. Jeg tror det har vært en vesentlig faktor for hvorfor Odd har klart sine målsetninger om å bli en Tippeligaklubb både sportslig og på organisasjonssiden. Tankene om å prioritere anleggsbygging startet da en av deltakerne på et årsmøte rundt år 1990 plutselig reiste seg opp og kom med en formaning om at anlegg var viktig for å utvikle klubben videre:

Anlegg ble prioritert tidlig. Det var på et årsmøte, da vi først bare snakket om at vi skulle kjøpe den og den fotballspilleren. Så var det en som reiste seg og sa at vi måtte prioritere å bygge anlegg. Og da var det mange som lurte på hva i granskauen han snakket om, for man blir jo ikke bedre av å bygge anlegg. Jo, sa han, for hvis man har et anlegg, så forplikter det. Det var Morten Larsen. Han jobbet i Fotballforbundet den gangen. Fra da av tok vi det ad nota, at vi måtte utbedre anlegget. (Informant C)

Jeg mener at det å ha et moderne og fint anlegg gir flere positive ringvirkninger. For det første er det attraktivt for spillere å være i en klubb som har gode fasiliteter og et flott stadion.

Det var viktig for Odd å bygge anlegg for å få tak i nye spillere. Det var viktig å vise at det var forskjell på oss og Sørumsand, Ullern osv. Vi spilte i samme divisjon den gangen riktignok, men man kunne på et vis se at vi hadde anlegg som var fra en divisjon høyere. (Informant C)

At Odd gjennom hele perioden arbeidet for å kunne tilby gode daglige treningsforhold og et stadion med stor tilskuerkapasitet og en strøken gressmatte, tror jeg har vært et pre for

³⁸⁵ Varden 24.04.1998, *"Nå er det bare å ta plass"*

³⁸⁶ Årsberetning Odds Ballklubb 1999.

³⁸⁷ Årsberetning Odds Ballklubb 2001.

klubben. Dette var med på å bygge opp om den solide satsningen klubben gjorde på 1990-tallet. Odds Ballklubb viste nå at de ville noe, og kunne tilby fasiliteter på linje med de beste klubbene i landet. Dette var helt sikkert noe som var attraktivt for både spillere, publikum og sponsorer. Da nye Odds Stadion med ny tribune og kontorer sto klar i 1998 uttalte styret følgende: *"Dette løftet har vært en sterk medvirkende årsak til at klubben i dag fremstår som en eliteserielubb."*³⁸⁸ Slik Skagerak Arena fremstår i dag er rammene for Tippeligafotball lagt for fremtiden: *"Beslutningen om utbyggingen av stadion var noe av det viktigste vi gjorde i denne perioden. Det sikrer toppfotball i Telemark i overskuelig fremtid."*³⁸⁹

4.3.11 Klubbens forhold til eksterne instanser

"Vi har en veldig høy stjerne hos NFF" (Informant D)

Selv om Odds Ballklubb tradisjonelt har vært en klubb for borgerskapet, har klubben likevel hatt et godt tak på hele Skien by. Det har til alle tider vært en bred oppslutning når Odd har representert byen.³⁹⁰ Skien kommune har vært en viktig støttespiller for klubben fra Falkum. Allerede da Odds Stadion ble bygget i 1923, fikk Odd god støtte fra kommunen.³⁹¹ I 1996 bidro Skien kommune, sammen med de tre andre kommunene i Grenland, med 3,75 millioner kroner til utbygging av ny tribune.³⁹² Klubben har også senere fått millionstøtte til blant annet kunstgressbane, lys og undervarme, utbygging av stadion og nye tribuner.³⁹³ Tidligere ordfører i Skien, Rolf Erling Andersen, forklarer kommunens støtte til Odd slik: *"Odd har fungert som en døråpner ved flere anledninger. Den profileringen klubben gir til distriktet er stor."*³⁹⁴ Andersen har også vært representant i klubbens styre, og på den måten bidratt til kompetanseheving.

Vi har hatt veldig god støtte fra Skien kommune som har vært en utrolig viktig bidragsyter, både i form av økonomi og sin kompetanse. Vi hadde Rolf Erling Andersen, som var ordfører, med i styre og stell, så jeg tror vi har spilt kortene bra overfor kommunen med gjensidig mål og interesse. Og det er viktig, dette er i begges interesse; Skien kommune har også hatt nytte av det. (Informant D)

På begynnelsen av 1990-tallet var det et vakuum i Telemark hva gjaldt toppfotball. Da Odds Ballklubb i løpet av 90-tallet fylte dette vakuemet, bidro nok dette til å få med Skien

³⁸⁸ Årsberetning Odds Ballklubb 1998.

³⁸⁹ Informant F.

³⁹⁰ Goksøy og Olstad 2002: 119.

³⁹¹ Henriksen 1925: 10.

³⁹² Varden 05.11.1996, "En raus julegave"

³⁹³ Varden 31.10.2004, "-Må ha en vinn- vinn situasjon"

³⁹⁴ Varden 31.10.2004, "-Må ha en vinn- vinn situasjon" uttalelse fra tidligere Skien-ordfører Rolf Erling Andersen

kommune og Telemark Fylkeskommune³⁹⁵ "på laget". Hadde Pors eller en annen klubb blitt fylkets flaggskip, er det sannsynlig at denne klubben hadde blitt prioritert hva gjelder offentlige tilskudd.

Når man skal forsøke å forstå profesjonaliseringen av norsk fotball, og dermed også profesjonaliseringen av Odds Ballklubb, er det en naturlig del å se på klubbenes forhold til Norges Fotballforbund. Allerede i 1990 ytret forbundet et ønske om å få bedre styring på klubbenes økonomi, og arbeidet for å få til et samarbeid med lagene i Tippeligaen om et økonomisk rapporteringssystem til NFF. I 1991 ble det åpnet for profesjonell fotball i Norge, og helt siden da har kravene fra NFF til klubbene gradvis blitt flere og strengere. I 1992 ble det satt opp en gruppe for å finne ulike løsninger for den økonomiske utviklingen i landets toppklubber, og i 1993 ble Profflisensnemnda etablert, som blant annet utarbeidet kravspesifikasjon for de klubber som skulle ha profflisens. Dette gjorde at klubbene jevnlig må rapportere for å sikre at de drives etter "sunn" forretningsmessige prinsipper. I 1995 måtte to klubber starte sesongen med minuspoeng på grunn av "økonomisk rot", deriblant Vålerenga. I 2001 kom UEFA med forslag om ny lisensordning, der kravene gikk fra å gjelde kun økonomi til også å favne infrastruktur, lov/reglement, personell/administrasjon, sport og videreutvikling av de økonomiske kriteriene. Dette gjorde at klubbene året etter var avhengig av til dels store overføringer fra samarbeidende selskaper.³⁹⁶ Da Odd rykket opp i Tippeligaen i 1999 ble man med en gang møtt med tøffere krav.

Kravene fra NFF kunne i blant virke tøffe og økonomisk meget krevende, men hadde de ikke vært der når det gjelder økonomistyring, arena osv., ville nok klubbene brukt enda mer penger på allerede for høye spillerlønninger. Jeg er glad NFF sine krav har kommet og av den grunn bedret fotballens anseelse. (Informant D)

Klubbens anlegg er et godt eksempel som til stadighet har vært under lupen til NFF. Både flomlys og undervarme måtte i 1999 på plass, og forbundet gav en frist på fem år på å få ordnet dette.³⁹⁷ Selv om Odd investerte 3,3 millioner kroner i ny tribune i 2004, fikk klubben i 2005 igjen beskjed om at anlegget var utdatert og måtte utbedres kraftig skulle man få fornyet lisensen for Tippeligaspill. I 2006 ble det dermed vedtatt å ansette en person i 100 % stilling med ansvar for stadionutbyggingen fra 1.januar 2007. At Odd har et så fint og moderne anlegg som det fremstår som i dag, skyldes derfor en kombinasjon av klubbens eget ønske om

³⁹⁵ I 2012 bidro Telemark Fylkeskommune med 4,2 millioner kroner til Odds Ballklubb mot at klubben bidro i arbeidet for å bedre folkehelsen, blant annet i skolene. Mange var kritiske til fylkeskommunens bidrag.

³⁹⁶ Alle opplysninger i dette avsnittet om Norges Fotballforbund og deres profflisensreglement er hentet fra et foredragsnotat, "Fra amatør fotball til klubb lisens", utarbeidet av klubb lisens ansvarlig i NFF, Rune Nordhaug.

³⁹⁷ Varden 26.05.99, "Krav om undervarme en kostbar affære"

å utvikle seg og Norges Fotballforbunds harde krav til utbedring.³⁹⁸ "Vi følger lojalt opp de påbud som kommer. Kanskje er vi den snilleste gutten i klassen?"³⁹⁹ Den gradvise utbyggingen av Skagerak Arena har vært svært økonomisk krevende for Odds Ballklubb.⁴⁰⁰ Tidligere daglig leder i Odd, Tore Andersen, har uttalt seg kritisk til kravene:

Det forbundet gjør, er å legge seg inn i klubbens indre anliggende. Ideelt sett skulle NFF være til for oss, men noen ganger føler jeg at det motsatte er tilfelle. Vi er enige i at anlegg må bygges ut og forbedres. Men det kommer som et krav. I stedet bør forbundet, slik jeg ser det, være behjelpelig med å opparbeide forståelse ute i kommuner og andre etater, der hvor de økonomiske midlene er.
(Varden 11.07.2000)

Spørsmålet jeg i denne sammenheng vil stille, er om kravene fra forbundet er for harde. Hvis man bruker Odd som eksempel, hadde det vært nødvendig for klubben og hatt en så stor arena med en tilskuerkapasitet på over 12 000 når man har et snitt på 4500-5000? Stadionet koster årlig over 11 millioner kroner å drifte,⁴⁰¹ klubben fikk i 2012-sesongen poengtrekk for økonomiske problemer, og har i 2013 vurdert å flytte ut fra egne nybygde lokaler for å spare penger. Slike krav kan derfor virke strenge. Saken har imidlertid flere sider.

Jeg tror det der er en todelt greie. En del av kravene går på sikkerhet og på økonomi. Vi kan være grinete på det, men dette er ting man ikke tuller med. Slike krav gagnar alle. Så kan man selvfølgelig stille spørsmål ved hvorfor de har satt opp krav om at reservemålet må være i lik farge som originalmålet. Det kostet oss ekstra tusenlapper det. Hvor er fornuften? (Informant A)

Slik jeg ser det, er svaret på spørsmålet at en del av kravene har vært hardere enn nødvendig, og tatt kvelertak på en del av de mindre klubbene.

³⁹⁸ Varden 28.02.2004 "Odd jobber på spreng for å innfri NFF-kravene" + Årsberetning Odds Ballklubb 2005 + Informant B, D og F.

³⁹⁹ Varden 11.01.2000, "En tro tjener teller ned", uttalelse fra tidligere daglig leder i Odd, Tore Andersen.

⁴⁰⁰ Årsberetningene Odds Ballklubb 2004, 2005 og 2006.

⁴⁰¹ Informant D.

4.4 Økonomi

4.4.1 Innledning

"Tallene er blitt betydelig større selvfølgelig." (Informant D)

Odds Ballklubbs økonomi har i perioden ca. 1990-2006 til en viss grad variert. Klubben har opplevd overskudd og underskudd, store salg og bomkjøp, cupfinaler og publikumssvikt. Kort oppsummert: Odd har vært gjennom både økonomiske oppturer og nedturer. Klubbens økonomi har blitt betydelig større i disse årene, samtidig som den gjennomgående har vært anstrengt. I årsberetningene finner man, nesten uten unntak, årlige kommentarer på at den økonomiske situasjonen i klubben bekymrer. Jeg skal nå gå gjennom Odds Ballklubbs kostnader og inntekter i denne perioden for å understreke den enorme utviklingen klubbens økonomi har hatt. Hva er forklaringen på en slik enorm budsjettøkning?

4.4.2 Kostnadene

"Den største utgiftsposten har uten tvil blitt på ansatte." (Informant D)

For 1990 viser regnskapet samlede kostnader på 1,3 millioner kr. Den største utgiftsposten var den gangen posten "reise/diett" som var beregnet til 377 500 kr. Lønnsutgiftene lå dette året på 189 500 kr.⁴⁰² I toppåret 2009 lå samlede kostnader på 59,5 millioner kr, mens de i 2006 lå på 41,5 millioner. Den største utgiftsposten i 2006 var uten tvil "personalkostnader-spillere", som lå på 18,3 millioner kr. Tar vi med posten "personalkostnader-andre" hadde Odds Ballklubb lønnskostnader på 25,8 millioner kr., noe som utgjorde 62 % av alle utgifter. I 1991 hadde den deltidsansatte treneren en lønn på 22 000 kr., mens klubbens heltidsansatte hadde 138 000 kr. I 2006 hadde klubbens daglige leder ca. 850 000 kr. i lønn.⁴⁰³ At systemet har blitt mer renslig og profesjonelt på disse årene kan man tydelig lese ut fra 1992-regnskapet. Her utgjør postene "lønn spillere" og "arbeidsgiveravgift spillere" til sammen ca. 113 000 kr, mens posten "utgiftsdekning spillere" var i overkant av 400 000 kr. Posten "lønn A-trener" var dette året på 24 000 kr, mens "utgiftsdekning A-trener" utgjorde 134 000 kr.⁴⁰⁴ Dette er nok med på å bekrefte teorien om at svarte penger var utbredt i norske fotballklubber på denne tiden. *"Den største utgiftsposten har uten tvil*

⁴⁰² Årsberetning Odds Ballklubb 1990.

⁴⁰³ Årsberetningene Odds Ballklubb 1991 og 2006.

⁴⁰⁴ Årsberetning Odds Ballklubb 1992.

blitt på ansatte. På spillere som før fikk 1,5 kroner kilometeren for å kjøre litt rundt, har det senere blitt høye lønninger. Det er særlig på lønn at utgiftssiden har ekspandert."⁴⁰⁵

Fra 1990 til 1998 økte Odds Ballklubbs utgifter fra 1,3 millioner kr. til 8,6 millioner kr., en økning på over sju millioner på åtte år. Opprykket til Tippeligaen ble ikke sikret før høsten 1998, så denne økningen skjedde uten at det inkluderte Tippeligaspill. Også i denne perioden er den mest åpenbare forskjellen lønnsutgifter. I 1998 er lønn, reise og diett slått sammen til én post og utgjorde drøye 4,8 millioner kr. Slår man sammen disse postene i 1990-budsjettet ble det beregnet til 567 000 kr. I løpet av denne perioden kan vi også spesielt se tydelige økninger på postene "administrasjon", "arrangement" og "trening og utstyr."⁴⁰⁶ I årene 1994 og 1995 var posten "spilleroverganger" mye høyere enn tidligere år. Summene disse årene var på henholdsvis 373 153 kr. og 531 400 kr, og det er faktisk bare i 2006 klubben har brukt mer penger på denne posten i hele perioden denne oppgaven tar for seg.⁴⁰⁷ Dette har nok med den nye satsningen som startet i 1994 å gjøre. Odd hentet disse to årene inn spillere som Erik Pedersen, Einar Rossbach, Erik Holtan og Mario Jadonic. 170 000 kr. for Jadonic var den gangen ny klubbekord.⁴⁰⁸ Klubben hadde i hele denne perioden et ønske om å rykke opp, først til 1.divisjon og deretter til Tippeligaen. Det er med på å forklare den store økningen i budsjettene. *"Det var en måte å preparere seg til Tippeligaen på. Vi brukte mer penger til trenere, på å få bedre spillerstall og etterhvert også på andre ansatte.*"⁴⁰⁹

I 2005 budsjetterte Odds Ballklubb med et overskudd på 10 000 kr. Klubben kunne, ifølge seg selv, ikke fortsette driften med stadige underskudd dersom kravet om positiv egenkapital skulle innfris. Halvveis i sesongen lå Odd an til å rykke ned fra Tippeligaen, og klubben gjorde dermed grep. Nürnberg-kaptein, Tommy Svindal Larsen, og kameruneren Patrick Suffo ble hentet inn for å styrke spillerstallen, noe som førte til at klubben dette året gikk med underskudd på 1,3 millioner kr. Signeringene slo til, og Odd berget plassen. *"Det er prisen en måtte betale for å berge plassen i Tippeligaen.*"⁴¹⁰ Klubben gjorde dermed en kalkulert risiko og valgte å bruke penger utenfor budsjett for å sikre seg mot nedrykk. Klubben understreket likevel alvoret om at klubbisensen kunne stå i fare dersom den negative økonomiske utviklingen fortsatte. Derfor så man på den økonomiske styringen som en av de viktigste oppgavene i 2006.⁴¹¹

⁴⁰⁵ Informant D.

⁴⁰⁶ Årsberetning Odds Ballklubb 1990, 1991, 1998, og 1999.

⁴⁰⁷ Årsberetning ene Odds Ballklubb 1994, 1995 og 2006.

⁴⁰⁸ Varden 22.04.1996, "Store forventninger igjen"

⁴⁰⁹ Informant D.

⁴¹⁰ Årsberetning Odds Ballklubb 2005.

⁴¹¹ Årsberetning Odds Ballklubb 2005.

4.4.3 Inntektene

"Fikk vi inn en avtale verd 5000 kroner i 1990, så var vi kjempehappy liksom." (Informant C)

Det er liten tvil om at Odds Ballklubb på inntektssiden befant seg på en helt annen planet i 2006 enn man gjorde i årene rundt 1990. Den aller største forskjellen er selvsagt også her størrelsen på tallene. Fra å ha inntekter på ca. 1,3 millioner kroner i 1990, var dette økt til ca. 42,5 millioner i 2006. I toppåret 2009 lå inntektene på 62,2 millioner kroner.⁴¹² Den største inntektskilden i 1990 var "Lotterier og andre tiltak" som lå på i overkant av 400 000 kroner, mens den nest største "Reklame og annonser" lå på ca. 360 000 kroner.⁴¹³

En vesentlig post på budsjettene i årene rundt 1990 var "Billettinntekter". Størrelsen på denne avhenger selvsagt av antall tilskuere på kampene, noe som ofte har sammenheng med gode resultater og fin fotball. I 1990 gjorde Odd en dårlig sesong, noe som gav et svært lavt gjennomsnittlig publikumsoppmøte. På den minst besøkte kampen var det kun mellom 40 og 50 tilskuere. I opprykksesongen 1991 gjorde suksess på banen sitt til at publikum kom tilbake på stadion. Dette gav store utslag på posten "Billettinntekter", og denne økte fra 76 000 til 243 000 kroner. Til sammenligning lå "Arrangementsinntekter" i 2006 på 14,4 millioner, men denne inkluderer da mer enn bare billettinntekter.⁴¹⁴

To interessante poster på regnskapet i 1991 og 1992 var "Dugnadsvirksomhet" og "Dugnad spillere". I 1991 lå disse på henholdsvis 50 000 og 60 000 kr., det vil si nesten 6 % av samlede inntekter, og spillerne sto altså for over halvparten av dette.⁴¹⁵ Dette viser ganske tydelig hvordan spillernes posisjon i klubben har endret seg fra tidlig på 90-tallet til 2006. Tidligere måtte spillerne trå til og jobbe dugnad for å samle inn penger til klubbens drift, noe som ikke var særlig aktuelt i 2006. Dersom spillerne da ble sendt ut på oppdrag, var nok det i større grad for å profilere klubben. At rent dugnadsarbeid utgjorde 6 % av samlede inntekter, viser hva slags drift klubben var basert på i årene rundt 1990.

En vesentlig del av inntektsgrunnet for Odds Ballklubb på begynnelsen av 90-tallet var basert på små arrangementer og salgsprosjekter. *"Vi drev med bingo og loppemarkeder, det som breddeklubbene fortsatt driver med nå. Det var det som var basis den gangen."*⁴¹⁶ I 1992 var faktisk inntektene fra bingo like store som fra billettinntektene til seriekampene, ca. 630 000 kr. I tillegg hadde klubben på denne tiden inntekter fra blant annet ulike turneringer, fotballskole, kontormesse, kunstauksjon og loppemarkeder.

⁴¹² Årsberetning Odds Ballklubb 1990, 2006 og 2009.

⁴¹³ Årsberetningene Odds Ballklubb 1990 og 2006.

⁴¹⁴ Årsberetningene Odds Ballklubb 1990, 1991, 1992 og 2006.

⁴¹⁵ Årsberetning Odds Ballklubb 1991 og 1992.

⁴¹⁶ Informant D.

Jeg husker vi skulle kjøpe en spiller, og den gangen kostet han 50 000 kroner. Da snakket vi sammen, og så sa en: Kan vi ikke ha et loppemarked? Så da var vi i gang med det. Det høres jo banalt ut i dag. Da var det ikke profesjonelt altså! (Informant C)

Når det gjelder salgsprosjekter, innebar det salg av blant annet sko, fyrverkeri, målaksjer, julekalender og opprykksavis.⁴¹⁷ I tillegg hadde klubben suksess med salg av brettspill: "*Vi må jobbe kreativt med egne økonomiprojekt for å skaffe inntekter. (i)I november 1989 var vi i full gang med "Skiensglupingen", et kunnskapsspill á la Geni. Dette var en spillfortsettelse etter "Skiensspillet". Begge spill har gitt oss verdifulle bidrag.*"⁴¹⁸

På samme måte som kostnadssiden økte også Odds Ballklubbs inntekter drastisk i årene 1990-1998, uten at det inkluderte spill i Tippeligaen. Fra å ligge på i overkant av 1,2 millioner i 1990 lå inntektstallene i 1998 på 8,9 millioner kr. Den desidert største økningen finner vi på "Medlemsinntekter, tilskudd," som i 1990 lå på 48 500 kroner, og i 1998 var beregnet til 4,2 millioner kr.⁴¹⁹ En åpenbar forklaring på dette er stiftelsen av Grenland Fotball i 1996, noe som førte til større inntekter fra næringslivet. "*Grenland Fotball ble dannet fordi man ønsket å få tak i mer økonomiske midler.*"⁴²⁰ I 1995, året før opprettelsen av Grenland Fotball, lå posten "Medlemsinntekter, tilskudd" på 248 000 kr., mens "Reklame, sponsor" lå på 1,3 millioner. Året etter hadde Grenland Fotball overtatt markedsarbeidet og "Reklame, sponsor" utgjorde da 40 000 kroner.⁴²¹ Med gradvis større tilskudd fra GF i årene etter opprettelsen, kunne Odd heve kvaliteten på den sportslige satsningen frem mot hovedmålet; nemlig Tippeligaspill. Dette lyktes klubben som kjent med fra 1999. Det første året i Tippeligaen hadde Odds Ballklubb samlede inntekter på 16,4 millioner kroner.⁴²²

Som vi kan se, har inntektst grunnlaget for Odds Ballklubb forandret seg betydelig i perioden 1990-2006. Fra i stor grad å basere seg på selvforsyning og tigging, har klubben senere etablert klarere samarbeidsavtaler med næringslivet. Odds nyansatte daglige leder i 1998, Tore Andersen, var også daglig leder på midten av 80-tallet:

Virksomheten var tuftet på Per Pedersen og meg. Vi gikk på tiggerferd med lua i handa og bad om almisser blant venner og bekjente i næringslivet, og Per Pedersen gjorde en kjempejobb. I dag er verden annerledes. Vi forsøker å serve sponsorene på en helt annen måte. Nå er sponsorene med fordi Odd Grenland er et produkt som de kan profilere seg gjennom på en positiv måte.

(Varden 13.11.98)

⁴¹⁷ Årsberetning Odds Ballklubb 1992.

⁴¹⁸ Årsberetning Odds Ballklubb 1990.

⁴¹⁹ Årsberetningene Odds Ballklubb 1990 og 1998.

⁴²⁰ Informant C.

⁴²¹ Årsberetningene Odds Ballklubb 1995 og 1996.

⁴²² Årsberetning Odds Ballklubb 1999.

På dette området har det skjedd en utrolig utvikling i fotballen. Som vi har sett tidligere i oppgaven, har norsk fotball gått fra å være en hobbyvirksomhet til å bli et kommersielt produkt. De færreste avtaler er derfor rene sponsorinntekter for fotballklubbene.

Samarbeidspartnerne forventer å få noe igjen for pengene. Dog hadde Odds Ballklubb kommersielle tiltak også i 1990. *"1990-sesongen ble planlagt før jul med trykksak om tilbud på Stadion sesongen 1990. Dette eksempelvis skilt, høytalerreklame, matchball, draktreklame, personlig sponsor, Odds Venner osv."*⁴²³ Dette gav i 1990 en inntekt på drøye 360 000 kr.

Det er kanskje ikke så rart at en klubb på tredje høyeste nivå i Norge ikke fikk inn mer penger, når man på det laveste hadde mellom 40 og 50 betalende tilskuere. Dette var også noe et skuffet Odd-styre selv måtte konstatere: *"Dessverre er ikke arrangement/kamper på Stadion interessante nok til at dette gir oss de nødvendige reklameinntekter."*⁴²⁴

I 1993 utgjorde posten "Lotteri/bingo/loppemarked/kafé/dugnad/etc." i overkant av 1,5 millioner kr., noe som var ca. halvparten av Odds Ballklubbs samlede inntekter dette året. Inntektene fra "Sponsoravtaler/reklame" utgjorde i overkant av 400 000.⁴²⁵ Odd rykket opp i 1994, og spilte i 1995 sin første sesong på nest øverste nivå etter "den nye satsingen". Dette året var inntektene fra "Reklame, sponsor" på 1,3 millioner kroner, noe som er en dobling fra 1994.⁴²⁶ Som vi har sett, var det fra 1996 Grenland Fotball som tok seg av markedsarbeidet. Dette gav seg utslag i inntektene. Allerede før GF var offisielt stiftet, kom SKK (det som i dag er Skagerak) på banen og bidro med 750 000 kroner.⁴²⁷ Energiselskapet ble med det Odds hovedsponsor og har siden det prydet forsiden av klubbens drakter. Denne konsekvensen gjorde at sportsredaktør i Varden, Tom Weber, tidlig var ute med å anerkjenne Grenland Fotball som en økonomisk suksessfaktor for begge de involverte klubbene. *"Grenland Fotball A/S er den økonomiske redningen til både Odd og Pors"*⁴²⁸

Da Odd rykket opp til Tippeligaen, åpnet det seg nye dører når det gjelder kommersielle inntektsmuligheter. Det er liten tvil om at det er i Tippeligaen de store pengene i norsk fotball ligger. *"Det er klart at med motstandere som Rosenborg og Brann har vi fått et helt annet lag å selge enn da Odd var i 2. divisjon. Dette gir oss større inntekter."*⁴²⁹ I sin rapport til årsmøtet i Odds Ballklubb i 1998 meldte Grenland Fotball følgende:

⁴²³ Årsberetning Odds Ballklubb 1990.

⁴²⁴ Årsberetning Odds Ballklubb 1990.

⁴²⁵ Årsberetning Odds Ballklubb 1993.

⁴²⁶ Årsberetning Odds Ballklubb 1995.

⁴²⁷ Varden 23.11.1995, "SKK sponser Grenland Fotball med 750 000"

⁴²⁸ Varden 26.04.1996, "Redningen for Odd og Pors", kommentar fra sportsredaktør i Varden, Tom Weber.

⁴²⁹ Varden 26.10.2000, "Millionene triller inn i Odd", uttalelse fra formann i Odds Ballklubb, Erik Holmberg.

Grenland Fotball har lagt et budsjett for 1999 som er vesentlig høyere enn 1998 med bakgrunn i at vi har utviklet en del kommersielle aktiviteter som gjør at vi på noe sikt håper å kunne innbringe til dels store beløp i kommersielle inntekter utover rene samarbeidsavtaler/sponsoravtaler med ulike firmaer som baseres på at ODD Grenland er i Tippeligaen. (Årsberetning 1998)

I årene 2000 og 2002 nådde Odd cupfinalen, og både seieren i 2000 og tapet i 2002 gav klubben betydelige ekstra inntekter. Etter begge finalene satt Odd igjen med en nettogevinst på ca. en million kroner.⁴³⁰ *"På inntektsiden i årets sesong er supporterutstyr som følge av cupfinalen langt over forventet. Inntektene av dette inklusive arrangementer i Oslo cupfinalehelgen gir en merinntekt på over en million netto."*⁴³¹

En høyst usikker og variabel inntektskilde for fotballklubber er spillersalg. For en, i Tippeligasammenheng, liten klubb som Odd har dette imidlertid vært en inntektskilde man har vært avhengige av for å drifte klubben økonomisk. Et skikkelig salg kan gi store inntekter. I perioden 1990-2006 har Odd flere ganger blitt tilført betydelige summer ved spillersalg. Allerede i 1994 gjorde Odd sitt første salg i millionklassen, da danske Silkeborg hentet Einar Rossbach midt i sesongen.⁴³² Det største salget Odd har gjort, skulle imidlertid komme i år 2000. Rosenborg hentet Frode Johnsen til Trondheim og måtte ut med til sammen 15 millioner kroner, noe som er den nest høyeste kjøpesummen gjort av en norsk klubb. Bare summen ved John Carews overgang fra Vålerenga til Rosenborg er høyere. *"Så har vi jo vært så heldig at vi har gjort et par salg, vi har levd på Frode Johnsen-penger i mange år."*⁴³³ Det siste store salget i denne perioden kom i 2003, og igjen var det Rosenborg som kjøpte en Odd-spiller. Denne gangen var det Jan Gunnar Solli, og han ble solgt for 5,75 millioner kroner.⁴³⁴ Tom Helge Rønning, uttalte i november samme år at Solli-salget reddet desember-lønna, og det viser at Odd som klubb har vært avhengig av å gjøre spillersalg for å drifte klubben.⁴³⁵ *"Vi har ofte måttet selge for å skaffe oss økonomisk handlingsrom."*⁴³⁶

I 2006 gjorde ledelsen i Odds Ballklubb og Grenland Fotball et vedtak som virkelig viser at klubben har blitt en kommersiell virksomhet. Da klubben skulle bygge sin nye storstue, valgte man å selge arenanavnet til det lokale energiselskapet Skagerak. Den som hadde båret navnet "Odds Stadion" helt siden 1923, ble fra da av hetende "Skagerak Arena." Avtalen innebar at Skagerak Energi har sikret seg retten til navnet på nye Odds stadion i ti år. Samtidig forlenget strømleverandøren generalsponsoravtalen, hvor prislappen var betydelig

⁴³⁰ Varden 26.10.2000 "Tjener godt på cupfinalen" + Varden 26.11.2002 "Nesten en mill. i pluss"

⁴³¹ Årsberetning Odds Ballklubb 2002.

⁴³² Blikstad m.fl. 1999: 131.

⁴³³ Informant A.

⁴³⁴ Varden 28.06.2003, "Til RBK for 5,75 millioner"

⁴³⁵ Varden 18.11.2003, "Solli-salget reddet desember-lønna", uttalelse fra tidligere Odd-direktør, T.H. Rønning.

⁴³⁶ Informant F.

høyere enn tidligere, med opsjon på reforhandling etter fem år. Avtalen var verd ca. 60 millioner kroner. Daglig leder i Grenland Fotball, Per Morten Ihler, var tilfreds etter at avtalen var underskrevet:

Vi har signert en avtale av historisk høy verdi som sikrer drift av klubb og deler av finansieringen av det nye anlegget vårt. Aldri tidligere har vi inngått en så betydelig avtale. Det er veldig vesentlig for oss at vi har fått til denne avtalen på dette tidspunktet. Vi er i ferd med å bygge ny stadion og samarbeidet med Skagerak sier noe om sikkerheten i forhold til økonomi. Det sender ut positive signaler til næringslivet. (Varden 23.12.2006)

At bedrifter i næringslivet ikke lenger er sponsorer, men samarbeidspartnere er uttalelsen fra kommunikasjonsdirektøren i Skagerak et godt eksempel på: *"Dette er en bra profilering for oss og vi har gjort grundig research for å avdekke hva slags avkastning fotballsponsing gir. Forretningsmessig er avtalen med Odd riktig."*⁴³⁷

4.4.4 Videre refleksjon

Det er flere faktorer som spiller inn om man skal forsøke å forklare den voldsomme økningen i Odds Ballklubbs økonomi i perioden ca. 1990-2006. Prisveksten i samfunnet generelt er selvsagt én årsak. Ifølge Statistisk Sentralbyrå (SSB) var det en prisvekst på 40,6 % fra 1990-2006. Det vil si at 1000 kr. i 1990 ville vært verd 1406,21 kr. i 2006.⁴³⁸ Mye av økningen skyldes imidlertid også Odds profesjonalisering. Fra å være en amatørforening som lå på tredje høyeste nivå, har klubben blitt en mellomstor norsk bedrift som er en del av norsk toppfotball. Nok en gang tror jeg klubbens ambisjonsnivå teller inn som en positiv faktor. *"Hele tiden har Odd hatt en ambisjon om å komme oppover i divisjonene. Og i så måte så var økonomi en helt vesentlig faktor for å klare det."*⁴³⁹ Ved at man ansatte en markedsjef i 1987 viste klubben at den tidlig skjønnte at den måtte få inn penger skulle den hevde seg. Dette virker som et veldig fornuftig grep selv om denne stillingen bød på en uklar stillingsinstruks og andre arbeidsoppgaver enn bare markedsarbeid. Ironisk var det også at personen som skulle få inn pengene, ble permittert 50 % i 1991 på grunn av dårlig økonomi. Likevel så klubben det som veldig verdifullt å ha en person til å få inn penger. *"Det bør understrekes at markedsplanen ikke hadde kunnet gjennomføres uten fast heltidsansatt markedsjef."*⁴⁴⁰

Selv om klubben gjennom hele perioden har hatt høye målsetninger og til tider opplevd underskudd, ser det ut til at klubben hele tiden har vært opptatt av økonomisk ikke å

⁴³⁷ Varden 23.12.2006, "Skagerak kjøpte stadion-navnet", uttalelse fra kommunikasjonsdirektør i Skagerak Energi, Thorleif Leifsen.

⁴³⁸ Statistisk sentralbyrå (www.ssb.no), prisendringskalkulator.

⁴³⁹ Informant C.

⁴⁴⁰ Årsberetning Odds Ballklubb 1992.

ta seg vann over hodet. *"Det er kun gjennom en sunn økonomi at klubben kan nå sine mål"*⁴⁴¹ Etter at Odd rykket opp i Tippeligaen, har klubben hele tiden hatt et av de laveste budsjettene i ligaen. Likevel må prestasjonene sies å ha vært relativt gode. To cupfinaler, en fjerdeplass i serien og to ganger Europacupdeltakelse er fasiten fra debutsesongen i 1999 til 2006. Flere ganger gjorde lokalavisene undersøkelser som viste at Odd fikk flest poeng ut av krona.⁴⁴² *"Målet er mest mulig sportslig suksess for krona, og vi lever etter prinsippet om at vi ikke bruker krona før vi har den"*⁴⁴³ Slik jeg ser det, har klubben gjennom hele perioden vært drevet økonomisk forsvarlig innenfor de rammene man har hatt. Klubben har hatt et begrenset budsjett, men har også tatt konsekvensen av det. Daglig leder i 2001, Ben Roger Elvenes, gir mangeårig leder, Erik Holmberg, mye av æren for det. *"Holmberg har gjennom alle de årene han har vært leder bygd opp klubben sten for sten innenfor trygge, økonomiske rammer."*⁴⁴⁴

Et område som Odd, i likhet med andre fotballklubber, etter min mening bommer på, er når de velger å legge opp budsjettet for det kommende året etter usikre inntekter som publikum og sportslig suksess. Gang etter gang har klubben budsjettert med et for høyt publikumstall.⁴⁴⁵ Det kan virke som at antall budsjetterte tilskuere blir beregnet etter hvor mange millioner man mangler for å balansere inntektene i forhold til kostnadene. Alle som er glad i fotball, vet at antall tilskuere kommer an på mange ulike faktorer. Både sportslig suksess, hvor attraktiv fotball laget spiller og til og med værforhold spiller inn. Akkurat det samme gjelder når man budsjetterer etter suksess i for eksempel cupen. Odd har ofte budsjettert med kvartfinale i cupen, noe som for meg virker hodeløst. Vel har man nådd kvartfinalen og lenger ved flere anledninger, men de gangene man ryker ut tidligere, går man på en økonomisk smell.⁴⁴⁶ På disse postene bør man etter min mening derfor budsjettere lavt, og heller få en gledelig økonomisk overraskelse om man lykkes. *"Å budsjettere etter publikummere er etter min mening helt feil, dette bør være en bonus."*⁴⁴⁷

Som vi har sett, har norsk fotball gjennomgått en kommersialiseringsprosess siden 1990, og i den sammenheng har penger spilt en mer betydelig rolle etter som årene har gått. Odd har merket dette ekstra godt på kroppen, da klubben befant seg på tredje høyeste nivå i 1990, og seinere har blitt en del av toppfotballen. Et uttalt mål fra Odd sin side er at klubben skal spille attraktiv fotball. Men siden publikumsinntektene med årene har utgjort en mindre

⁴⁴¹ Årsberetning Odds Ballklubb 1993.

⁴⁴² Varden 28.07.2000, *"Odd får mest ut av krona"* + Varden 19.07.2002, *"Odd får mest ut av krona"*

⁴⁴³ Varden 28.07.2000, *"Odd får mest ut av krona"*, uttalelse fra tidligere Odd-formann Erik Holmberg.

⁴⁴⁴ Varden 16.06.2001, *"Odd legger klare strategier"*, uttalelse fra tidligere daglig leder i Odd, Ben Roger Elvenes.

⁴⁴⁵ Årsberetningene Odds Ballklubb f.eks., 1990, 1995, 2001 og 2006.

⁴⁴⁶ Varden 05.07.12, *"Dyr cupexit for Odd"*

⁴⁴⁷ Informant B.

prosentandel av de samlede inntektene, vil nok det si at det for klubben er viktigere å komme en plass eller to høyere på tabellen, enn å trekke til seg 1000 ekstra tilskuere. Enda verre er det hvis sesongen ender med nedrykk. Dette gir store inntektstap. Ofte kan dermed kynisk og kjedelig fotball bli prioritert for å oppnå gode resultater.

Vi prioriterer å spille attraktiv fotball høyt, men vi vet også at folk ønsker å være i Tippeligaen. Det har noe med pengene som er i omløp å gjøre også, så det blir noen kompromisser. Hvis du spiller jævlig god fotball, men taper 0-6 så er det ikke så mange som snakker om den gode fotballen.
(Informant A)

I teoridelen nevnte jeg Tomas Peterson som påstår at alle poeng klubbene spiller om, blir omregnet i økonomiske termer. Dette gjelder også for Odd. For det første budsjetterer klubben etter hvilken plassering man får i serien, for det andre får klubben andel av pengene NFF fordeler regnet ut fra hvor høyt man kommer på tabellen.⁴⁴⁸ Når vi i tillegg vet at det samme prinsippet gjelder for cupen, i tillegg til at topplagene vises oftere på TV og spiller om mulig Europacup-plass, er det rimelig å hevde at Peterson har rett i sin påstand. Samme Peterson påstår også at hovedmotivet til spillerne etter kommersialiseringsprosessen, sett bort fra å drive med det man er interessert i, er økonomisk betinget. Som vi har sett, utgjorde Oddspillernes lønn i 2001 over halvparten av budsjettet, og vi vet at det i senere år har blitt millionlønninger. Argumentet fra spillerne er ofte at man bruker mange år hvor de kunne gjort andre ting, og at de forsaker blant annet utdanning for å spille fotball. Et godt eksempel er da Frode Johnsen gikk fra Odd til Rosenborg i år 2000. Johnsen var den gangen halvveis i politit utdannelsen og understreket derfor at Rosenborg måtte grave dypt i lønningsposen for at han skulle avbryte studiene og flytte til Trondheim.⁴⁴⁹ Når vi i tillegg vet at spillere ofte velger klubber ut i fra hvem som kan tilby mest penger, er det nok rimelig å gi Peterson rett i at økonomi er et av spillernes hovedmotiver for å drive med toppfotball.

Når det gjelder kjøp og salg av spillere, er det en litt spesiell mekanisme i fotballen. Får man frem en god spiller som en annen klubb vil kjøpe, kan det føre til en stor økonomisk gevinst. I Odds tilfelle skjedde dette med Frode Johnsen i 2000. Klubben solgte Johnsen til Rosenborg for til sammen 15 millioner kroner, og etter at alt var fordelt, satt man igjen med et pent overskudd. Fotballspillere har blitt salgsobjekter på lik linje med andre varer på et marked, spesielt etter at Bosman-dommen ble innført i 1995. Odds økonomiske situasjon har tilsagt at man ikke kan kjøpe dyrt. Klubben har derfor vært avhengig av å utvikle spillere selv, både for å ha sportslig nytte av dem selv, men også for å ha mulighet til å tjene penger i form av salg.

⁴⁴⁸ Varden 23.08.2003, "God plassering betyr store penger for Odd"

⁴⁴⁹ Varden 15.05.2000, "Johnsen vil bli millionær"

4.5 Identitet

4.5.1 Innledning

"Jeg håper Odd-pila er den samme nå som i 1990." (Informant D)

En fotballklubs identitet kan uttrykke seg på ulike måter. Hvilke personer som befinner seg i klubben er en måte. Hvordan klubben fremstår på, og utenfor banen, en annen. Dette er faktorer som spiller inn for om folk identifiserer seg med klubben. Som en følge av profesjonaliseringsprosessen i norsk fotball har Odds Ballklubb endret seg både sportslig, økonomisk og organisatorisk. Har en større profesjonalitet og økt omsetning av penger gjort at klubben har endret seg? Har dette påvirket folks identitet til klubben? Det skal jeg se på i det følgende. Denne delen strekker seg utenfor oppgavens tidsperiode, og går frem til i dag.

4.5.2 Spillestil/formasjon

"Odd ønsker å spille 4-3-3 og ønsker å underholde med masse sjanser og offensivt spill."

(Informant A)

Som vi har sett, ble "Odd-stilen" et begrep allerede i perioden 1916-1925. Guttene fra Skien sto for fysisk og direkte fotball som i motsetning til "Brann-stilen" ble sett på som effektiv, men lite publikumsvennlig. Med Odd-legenden Einar "Jeja" Gundersens egne ord: *"Det var full fart oppover ó sentring ó og så var det å bruke `direkten`!"*⁴⁵⁰ Formasjonen i denne tidlige fasen var som regel 2-3-5, så også i Odd. *"...det skal netop være 5 forwards, 3 halves, 2 fullbacks."*⁴⁵¹

I dag er det opplest og vedtatt at Odd skal spille 4-3-3 formasjon. Dette systemet har klubben stått last og brast ved i mange år, med noen få unntak. Hverdagen var likevel en annen da Odd spilte 3.divisjon i 1989:

A-laget fra de tidligere sesonger var vant til å spille et 4-4-2 system og for 89-sesongen ble det lagt om til et tilnærmet 4-3-3 system. Det nye systemet ble ikke like godt mottatt av alle spillerne og etter en prøveperiode gikk trenerne tilbake til 4-4-2. (Årsberetning Odds BK 1989)

I 1994 kom Lars Borgar Waage inn som trener, og etter litt eksperimentering gjorde han om på formasjonen. *"Lars Borgar begynte først med 4-4-2, også endte han på 4-3-3 fordi han hadde spillere som passet bedre til det, spesielt i 1995"*⁴⁵² Tom Nordlie har i alle klubber han har trent sverget til 4-3-3, og han videreførte denne formasjonen da han overtok trenerjobben i

⁴⁵⁰ Goksøy og Olstad 2002: 229.

⁴⁵¹ Goksøy og Olstad 2002: 226., uttalelse fra P.Chr. Andersen. + Johannessen m.fl. 1969: 15.

⁴⁵² Informant E.

Odd foran 1998-sesongen. Da Odd hadde spilt sin første sesong i Tippeligaen, gjorde sportslig leder blant annet følgende betraktninger:

Odds fotballfilosofi basert på formasjonen 4-3-3 har blitt videreutviklet. Arbeidet med å bevisstgjøre denne spillestilen som A-laget er frontfigur for tar også mer og mer form nedover blant våre noe yngre lag. Trenerne våre på alle lag skal etter hvert kjenne til denne filosofien og tilpasse den til de ulike nivåer. For at vi skal utvikle egne talenter blir rolletrening innenfor denne spillestilen sentral. (Årsberetning Odds BK 1999, betraktninger fra Lars Petter Røise.)

Da Tom Nordlie gav seg som trener for Odd, overtok Arne Sandstø. Også han var tro mot 4-3-3 formasjonen, selv om han mot slutten av sin trenerperiode eksperimenterte med blant annet 3-5-2.⁴⁵³ Det at Odd helt siden 1994 har spilt 4-3-3, har på mange måter blitt deres varemerke, deres identitet. Formasjonen gjennomsyrrer klubben og gjør at nye treneransettelser blir gjort på bakgrunn av om trenerne har en 4-3-3 filosofi eller ikke. *"Vi har bevisst hentet 4-3-3 trenere, og det håper jeg at vi fortsetter med."*⁴⁵⁴

4.5.3 Lokal identitet

"Odd skaper identitet både for Skien, Grenland og Telemark." (Informant E)

Identitet blir ofte knyttet til det stedet man kommer fra. Man opplever nasjonal identitet til landet man er født i og føler tilknytning og identitet til den byen eller stedet man bor i eller opprinnelig kommer fra. Slik er det med fotballsupportere også. Folk heier på, har følelser for og identifiserer seg med det laget som hører til i byen de bor eller er oppvokst i. Selv om man har flyttet til en annen by, holder man fortsatt med laget man har opparbeidet følelser til i oppveksten. På samme måte blir byene knyttet til fotballklubbene. Når folk snakker om Skien eller Grenland, er det ofte Odd som blir nevnt. Tidligere daglig leder i Odds Ballklubb, Tore Andersen var ikke i tvil: *"Ingen andre profilerer Skien by og Grenland bedre enn Odd"*⁴⁵⁵

At Odds Ballklubb historisk sett har hatt en god posisjon i Telemark, hersker det liten tvil om. Klubbens tradisjoner og merittliste har nok vært med på å gjøre denne ekstra sterk. *"Det er klart at Odd er en klubb for hele Telemark. Det er veldig stor interesse for Odd, noe det faktisk var den gangen de kavet nede i gjørma også. Det er veldig mange som er interessert i klubben."*⁴⁵⁶ Med Odds Ballklubb sin merittliste i bunn har klubben dermed stort sett alltid hatt et godt tak på publikum. Sportslig dårlige perioder har naturlig nok bidratt til at tallene har variert noe, men publikumsoppmøte har i det store og hele vært bra. *"Vi har hatt*

⁴⁵³ Varden 25.06.2005, "Odd møter Brann i 3-5-2-formasjon"

⁴⁵⁴ Informant A.

⁴⁵⁵ Varden 11.01.2000, "En tro tjener teller ned", uttalelse fra tidligere daglig leder i Odd i 2000, Tore Andersen.

⁴⁵⁶ Informant B.

*en veldig trofast gjeng hele tida.*⁴⁵⁷ Da Odd spilte i 2.divisjon i 1991 hadde klubben et tilskuersnitt på godt over 800, noe som var bedre enn flere lag i 1.divisjon. Rekorden var 2200 betalende tilskuere i øsende regnvær mot Grei.⁴⁵⁸ Året etter, da Odd spilte i 1.divisjon, var det kun tre klubber som hadde et høyere gjennomsnittlig tilskuertall, selv om klubben endte tredje sist på tabellen⁴⁵⁹ I 1994, da det nye stadionet åpnet, var det over 7000 tilskuere i cup-kvartfinalen mot Moss,⁴⁶⁰ noe som må sies å være svært respektabelt for et lag som da spilte på tredje øverste nivå. Da Odd rykket opp til eliteserien i 1998-sesongen, hadde klubben et gjennomsnitt på 1990 tilskuere, noe som var i særklasse flest i divisjonen.⁴⁶¹ I 2006 var gjennomsnittet på Falkum 4884 tilskuere, mens det i toppåret, 2009, var 7362.⁴⁶²

Som vi har sett tidligere i oppgaven, skiller Hallgeir Gammelsæter og Frode Ohr mellom to viktige hovedelementer for hvorfor publikum kommer, eller ikke kommer, på fotballkamper; *opplevelsen* på kampene og *identifikasjonen* med klubbene. Hva som er en god opplevelse på kamp, er nok individuelt betinget hos folk, men for majoriteten av et fotballpublikum er det sannsynlig at det er en kombinasjon av godt spill og gode resultater. Kjempet laget i toppen, samtidig som laget kan spille attraktiv fotball, er det god sjanse for at folk kommer igjen og igjen.

Det viktigste er at laget spiller god og underholdende fotball. Det har ikke noe å si om man har et korps i pausen eller talentkonkurranse eller tippetupp eller hva det er for noe. Det er sport som betyr noe, og at folk føler seg velkomne når de kommer på stadion. (Informant E)

Allerede i 1990 var Odds styre opptatt av å tilfredsstille publikums opplevelse på kamp: "*Vi må hele tiden legge opp til publikumsvennlig fotball for å fylle opp tribunen.*"⁴⁶³ Odd har også, i tråd med Norsk Toppfotballs retningslinjer (se eget avsnitt: 4.5.3), satset på selve arrangementet for å få folk på stadion. I den sammenheng ansatte klubben en arrangementsansvarlig i 2002, og satset blant annet på storskjerm, nytt lydanlegg, tippeservice og show i pausen. "*Vi satser mye på at opplevelsene skal komme i fokus.*"⁴⁶⁴ I tillegg har klubben også hatt ønske om at publikum skal føle seg velkomne på kamp:

⁴⁵⁷ Informant A.

⁴⁵⁸ Årsberetning Odds Ballklubb 1991

⁴⁵⁹ Årsberetning Odds Ballklubb 1992

⁴⁶⁰ Årsberetning Odds Ballklubb 1994.

⁴⁶¹ Varden 23.10.1998, "*I særklasse på publikumstoppen*"

⁴⁶² <http://www.altomfotball.no/element.do?cmd=tournamentStatistics&tournamentId=1&seasonId=328&useFullUrl=false>, hentet ut 03.05.13.

⁴⁶³ Årsberetning Odds Ballklubb 1991.

⁴⁶⁴ Varden 20.04.2002, "*Klappet og klart på Falkum*", uttalelse fra arrangementsansvarlig i Odd, Kjersti Stordalen.

Vi ønsker at opplevelsen er så sterk at folk kommer igjen neste gang. Det går blant annet på at folk med en gang de nærmer seg stadion vet at de kan få parkert trygt. At personene som selger billetter og møter folk i inngangen har et blidt åsyn. At det blir sånn: «Jøss, så hyggelig at du kunne komme i dag», istedenfor at han forteller deg at: «Faen, du skulle gått i luke 7, dette er luke 8.» Han stakkaren som er usikker på hvor felt 9, rad 11 er, at han får hjelp, og finner plassen sin greit. At folk kommer til kiosken i pausen og rekker å handle før kampen er i gang igjen. Og at han kommer seg ut fra stadion greit, forhåpentligvis med en seier. Det er en del sånne ytre faktorer som er like viktig som akkurat det som skjer inne på banen. Når gode resultater henger på alle disse tinga, da tror jeg folk lettere kommer igjen. Folk er nemlig ganske bortskjemt på hva man vil prioritere tida si på. For mange minuser her, så er det ikke sikkert de gidder å komme igjen. (Informant A)

Når det gjelder identifikasjonen med klubben kan det være flere måter å skape den på. Et viktig verktøy kan være å bruke lokale spillere. Tidligere i oppgaven så vi at Gammelsæter og Ohr hevdet at lokale spillere, trenere og ledere representerer nærmest per definisjon den lokale identiteten. Bruk av lokale spillere er noe Odd har blitt gode på de siste årene.⁴⁶⁵

Det er noe med den lokale forankringa som vi har tro på over tid. Det gir entusiasme. Bor det en tilskuer i adresse Fugleleikveien 11, og så bor Fredrik Semb i Fugleleikveien 12, så skaper det entusiasme, kontra en som kommer flyttende fra Sverige og heter Per Peterson, som ikke har noen lokal identitet i det hele tatt. (Informant A)

I årene 1990-2006 var bruken av lokale spillere i Odd varierende. I starten av perioden, da klubben spilte i lavere divisjoner, var antallet høyt. Blant annet var det kun lokale spillere fra start i kampen mot Selbak i 1990.⁴⁶⁶ Vi har tidligere sett at samlingen av de beste telemarkingene i Odd var en del av starten på den sportslige oppturen. Etter at Odd begynte å spille Tippeliga i 1999, har antallet lokale spillere sunket, og i hjemmekampen mot Viking i 2005 hadde for eksempel laget kun tre lokale spillere fra start. Til en viss grad mener jeg dette har vært styrt av økonomi. I en periode for 5-10 år siden, da økonomien i norsk fotball og Odd var bedre, virket man ikke å være så opptatt av å benytte lokale spillere som man har vært de siste årene. Dette kan ha med å gjøre at man senere har blitt "tvunget" til å satse ungt, lokalt og billig på grunn av økonomiske begrensninger.

Vi vet jo det at det har vært perioder hvor det har vært færre Telemarksspillere på grunn av at man har hatt penger til å hente eksterne, men jeg håper det at den dagen vi får mer penger igjen at ikke vi bruke de på bare å hente eksterne. Det tror jeg er ekstremt viktig for å skape en Telemarksprofil i Odd. Det skal være spillere som folk kan identifisere seg med. (Informant A)

For virkelig å få folk til å føle identifikasjon med klubbene, tror jeg det er avgjørende at man er åpne og folkelige i møte med "folket". En forutsetning er at publikum føler seg godt tatt i mot på kampene. En annen er at folk føler seg velkomne også utenom kampdagene. Det å

⁴⁶⁵ Blant annet har www.odd.no gjort en undersøkelse som viser at Odd er den klubben i Tippeligaen som har flest klubb utviklede spillere i troppen i 2013. Publisert 09.04.13, "Best på bruk av klubb utviklede spillere" <http://www.odd.no/news/article/1uqi00hv673221ivx6la2findx/title/best-pa-bruk-av-klubb-utviklede-spillere>

⁴⁶⁶ Blikstad m. fl. 1999: 116.

utøve ydmykhet og gjestfrihet og ikke lukke seg inne i garderoben og i klubblokalene, tror jeg er avgjørende for folks identifikasjon med klubbene. "*Produktet kan ikke avgrenses til det som skjer på arenaen eller til kampdagene.*"⁴⁶⁷ Et glimrende eksempel på dette er Rosenborg under Nils Arne Eggen. Det er interessant å se at den klubben i Norge som i en lang periode var best på åpenhet og folkelighet, i tillegg til lokal forankring, i den samme perioden også hadde desidert størst suksess. Nils Arne Eggen var opptatt av at folk skulle få innsyn i hva man drev med. Eggen stengte for eksempel aldri av en trening for journalister og publikum nettopp av den grunn at åpenhet var en viktig verdi i Rosenborg-miljøet. Brakkekulturen man skapte på Lerkendal var også et ypperlig eksempel på dette, der alle med Rosenborg-identitet, være seg spillere, støtteapparat eller supportere, samlet seg på Brakka hver dag etter trening for å spise lunsj, diskutere fotball og hygge seg. Dette gjorde garantert at tilhengerne følte seg mer imøtekommet og i større grad beholdt identifikasjonen med klubben i sitt hjerte. I 1994 ble noe liknende forsøkt i Odd, da klubben inviterte til fredagslunsj, men dette ble ikke noe varig tiltak⁴⁶⁸ "*Jeg og et par andre prøvde, men vi fikk så kjeft for ikke å være effektive nok da vi brukte tida på vafler og prat.*"⁴⁶⁹

Et tiltak Odds Ballklubb har gjort for å styrke sin intensjon om å være åpne og folkelige, er prosjektet "Mer enn en fotballkamp." Prosjektet ble startet i 2004 og hadde som hovedmålsetning å styrke, utvikle og bruke attraksjonskraften til Odd i forhold til barn og unges oppvekstmiljø. Klubben ønsket ifølge seg selv å samarbeide med skolene og ta et overordnet samfunnsansvar, ved i fellesskap å bidra til aktivitetsopplegg, turneringer og prosjektarbeid for elevene.⁴⁷⁰ I årsberetningen fra 2004 står det:

Vi skal arbeide for flere tilskuere på Stadion. Gjennom prosjektet «Mer enn en fotballkamp» er dette arbeidet allerede startet. I dette prosjektet tar klubben, i samarbeid med andre etater, et ansvar for barn og unges holdninger til klubben og dens spillere, trenere og ledere som bringer dem nærmere klubben. Vi håper dette på sikt gir utslag i flere publikum på kampene.(...)Vi forventer at en slik innsats vil gi resultater allerede i 2005. (Årsberetning Odds BK 2004)

Dette er etter min mening et bra tiltak, men jeg vil stille et lite spørsmålstegn ved ordleggingen i utdraget fra denne årsberetningen. Ut fra det jeg kan lese minner det meg om et kommersielt rettet tiltak mer enn et verdimesig. Det ene utelukker kanskje ikke det andre, men hovedmålet virker å være å få flere på kamp, og dermed tjene mer penger. I 2006 hadde prosjektet uansett avtaler med 6 ungdomsskoler, 26 barneskoler og 2 videregående skoler rundt omkring i Grenland. Samme år ble også Odd tildelt Norsk Toppfotballs Fair Play pris

⁴⁶⁷ Gammelsæter og Ohr: 185.

⁴⁶⁸ Varden 27.09.1994, "*Høyt under taket*"

⁴⁶⁹ Informant C.

⁴⁷⁰ Årsberetningene Odds Ballklubb 2004 og 2005

med følgende begrunnelse: *"For Odd Grenlands mangeårige arbeid med holdninger og verdier blant barn og unge i Grenland."*⁴⁷¹ Klubben lyktes også i disse årene å øke tilskuertallet sitt, og klubben hadde i toppåret 2009, 7362 tilskuere i gjennomsnitt. Dessverre for klubben har disse tallene, i likhet med andre norske klubber, sunket igjen de senere årene.

Om Odds Ballklubb er, og har vært, en åpen og folkelig klubb, tror jeg det er delte meninger om. *"Intensjonen vår er, og har vært, å ha en identitet som er åpen og folkelig, men vi får jo alltid høre at det oppfattes litt vanskelig å komme inn."*⁴⁷² Odd har hatt et rykte på seg for å være en klubb det er vanskelig å komme til som fotballspiller, både med tanke på å bli inkludert i spillergruppa: *"Når man kom som ny spiller til Odd måtte man enten være svær i kjeften eller god til å spille fotball"*⁴⁷³ Men også i forhold til "eksperthaugen" som jeg tidligere har nevnt. *"Vi har slitt veldig med folkene på Ekspertthaugen. De har ikke akkurat bygd opp selvtilliten til spillerne gjennom årene."*⁴⁷⁴ På 1990-tallet ble det også en mediasak fordi spillertroppen satt atskilt i garderoben, de yngste satt i en garderobe og de eldste i en annen. *"Jeg husker vi hadde en spiller her, han orket ikke det der han. Han slutta han. Det er jo helt jævlig."*⁴⁷⁵ Som organisasjon ønsker Odd å være inkluderende overfor hele lokalmiljøet. *"Vi forsøker å være inkluderende overfor alle egentlig. Sponsorene, den vanlige tilskueren, supporterklubben. Også er det viktig å være inkluderende overfor breddeklubbene - dette har vært min kjepphest. Det er der vi henter talentene."*⁴⁷⁶ I 2013-sesongen har Odd til hver hjemmekamp invitert breddeklubber i Telemark til Skagerak Arena, der de får en helaften på stadion. De yngste får være kampmaskotter og ballgutter, mens styremedlemmer får VIP-behandling før og under kamp, samt omvisning på anlegget av tidligere Odd-spiller, og styremedlem, Anders Rambekk.⁴⁷⁷

Odd som organisasjon tror jeg imidlertid også oppfattes som en lukket klubb. *"Jeg mener klubben ikke er åpen, og at den ikke er folkelig. Det har vært mange som ikke har tort å gå inn i det klubbhuset."*⁴⁷⁸ Mitt inntrykk, etter å ha vært gjennom denne masteroppgaveprosessen, er dessverre det samme. Da jeg etter første møte med klubben fikk beskjed om at "Det er ikke akkurat dette som er fokus for oss.", fikk jeg følelsen av å bli møtt med en kald skulder. Den videre prosessen med klubben har vært tungrodd, og jeg mener slike opplevelser

⁴⁷¹ Årsberetning Odds Ballklubb 2007.

⁴⁷² Informant A.

⁴⁷³ Informant E.

⁴⁷⁴ Blikstad m.fl. 1999: 39, uttalelse fra tidligere daglig leder i Odd, Tore Andersen.

⁴⁷⁵ Informant C.

⁴⁷⁶ Informant D.

⁴⁷⁷ Hentet fra Telemark Fotballkrets sin hjemmeside 08.04.13. "Topp breddebesøk"

<http://www.fotball.no/Kretser/telemark/Nyheter/2013/Topp-breddebesok/>

⁴⁷⁸ Informant C.

kan være med på å forsterke folks inntrykk av Odd som en lukket og lite folkelig klubb. Kanskje har en slik holdning røtter i Odds tradisjon for å være en klubb for borgerskapet? En slik holdning fører neppe til at folk føler identitet med klubben, noe jeg mener fører til at det kommer færre tilskuere på Skagerak Arena.

4.5.4 Norsk fotball – Mellom identitet og kommers

"En del supportere har falt fra fordi de mener pengene har tatt overhånd." (Informant F)

I 2002 satte Norsk Toppfotball i gang tiltak for å doble antall tilskuere, og nå et mål om to millioner innenfor Tippeligaportene i 2005. I tillegg til sportslige opplevelser ble det satset tungt på selve arrangementet for å få folk på kamp. Målet var å kunne selge fotball som produkt til så mange som mulig for en så høy pengesum som mulig. I 2005 var NTF nær ved å nå målet sitt om å huse to millioner (1 727 367), og enda nærmere var de to år etter da 1 914 327 var innenfor portene. De seneste årene har imidlertid publikumssvikten vært markant, og i 2012 hadde klubbene et gjennomsnitt på 7 003 per kamp. Ble målsetningen om å doble antall tilskuere (nesten) oppnådd på kunstig grunnlag? Har tilskuerne blitt gjort til konsumenter av et kommersielt produkt fremfor å ivareta de lojale klubbpatriotene? Hallgeir Gammelsæter og Frode Ohr påpeker at norske klubbledere i all iveren etter å markedsføre fotball som underholdningsprodukt ikke må forsake de tilskuerne som er viktigst; de som identifiserer seg med klubben og kommer på stadion hver bidige hjemmekamp. Videre reiser de spørsmålet om klubbene må skifte strategi i sine prosesser med å få flere tilskuere på kamp. Kanskje bør det ses til hvordan man arbeidet da man var mer forening enn forretning:

Kanskje må spørsmålet om hvordan fotballproduktet bør utvikles erstattes med et spørsmål om hvordan moderne klubber kan ta vare på og forsterke tilhengernes identitet med klubben?(...) Kanskje ligger redningen for mange klubber i å se litt tilbake i historien? (Gammelsæter og Ohr 2002: 180)

Jeg mener Gammelsæter og Ohr her drøfter en viktig problemstilling det kan være verd for norske klubbledere å reflektere litt rundt. Har profesjonaliseringen og kommersialiseringen av norsk fotball gjort klubbene vanskeligere å identifisere seg med for supporterne? Har overgangen fra forening til forretning gjort at man har fremmedgjort sine egne medlemmer og tilhengere? *"En del supportere har falt fra fordi de mener pengene har tatt overhånd i Odd."*⁴⁷⁹ Ved profesjonaliseringen og kommersialiseringen av klubbene i retning av bedrifter kan det se ut til at de har lukket seg mer inne i styrerom og kontorer opptatt med økonomiske

⁴⁷⁹ Informant F.

spørsmål og av den grunn blitt mindre opptatt av åpenhet og engasjement fra tilhengerne. Dette har bidratt til at klubbene har skjøvet supporterne fra seg.

Norges Fotballforbunds' krav til norske toppklubber har bidratt til å profesjonalisere og kommersialisere norsk fotball. En del av dette har vært å utbedre anlegg. Har kravene i denne sammenheng virket mot sin hensikt? Forbundet har oppfordret til å bygge anlegg, og gav samtidig en "garanti" om at antall publikum ville øke. *"Den beste garantien for å trekke flere tilskuere er å bygge ut stadion slik at fasilitetene blir best mulig."*⁴⁸⁰ Dette har ikke skjedd i Skien. Gjennomsnittet i dag er faktisk nesten identisk med det man hadde i 2006,⁴⁸¹ selv om klubben i dag har et moderne og fint anlegg med plass til over 12 000 tilskuere. Utbyggingen har ført til en voldsom økning av driftsutgifter til stadion.⁴⁸² Etter utbyggingen har prisen på billettene økt til et nivå som i alle fall ikke er forenlig med familieliv. *"Arenautviklingen har ført til merkbar økning av billettprisene."*⁴⁸³ Skal man ha med seg ektefelle på de beste plassene⁴⁸⁴ på Skagerak Arena i 2013-sesongen, vil det koste i underkant av 600 kroner. Dette er naturligvis med på å jage publikum bort fra stadion og hjem på sofaen, spesielt når man kan se alle favorittlagets kamper og alle andre kamper på TV for en pris på 299 kroner per måned.⁴⁸⁵ Å inneha et årskort på Skagerak Arena er faktisk dyrere enn det er å ha det på årets Champions League-mester Bayern München sin hjemmebane, Allianz Arena, i det som regnes som en av verdens beste ligaer. President i Bayern München, Uli Hoeness, har uttalt følgende: *"We do not think the fans are like cows, who you milk. Football has got to be for everybody."*⁴⁸⁶ Dette bør være en tankevekker for norske fotballedere. Summen norske klubber tar er heller ikke med på å forsterke opplevelsen folk har på stadion, da produktet som presenteres på norske fotballarenaer sannsynligvis aldri kan bli verd en slik prislapp (i alle fall ikke sammenlignet med Bundesliga). Slike priser er etter min mening heller ikke med på å styrke folks identifikasjon med klubbene, da prisene gjør det vanskeligere for folk å følge opp klubben i sitt hjerte. *"Økonomiske evne har blitt en enda viktigere forutsetning for å kunne være en del av fotballpublikummet."*⁴⁸⁷ Dette er med på å ta bort noe av folkeligheten ved fotballspillet, som helt siden 1920-årene har vært "En sommeridræt for hvermand".

⁴⁸⁰ Varden 12.04. 2005, *"-Beste garantien er å bygge ut Odd Stadion"*, uttalelse fra informasjonsdirektør i NFF Roger Solheim.

⁴⁸¹ www.altomfotball.no, hentet ut 04.05.2013.

⁴⁸² Informant D.

⁴⁸³ Gammelsæther og Ohr 2002: 172.

⁴⁸⁴ Det finnes billigere billetter blant annet bak mål, men her mener jeg vi er tilbake til det med å gi folk best mulig opplevelse på kamp, og den får du midt på langsiden.

⁴⁸⁵ www.cmore.no, hentet ut 04.05.2013.

⁴⁸⁶ Hentet fra hjemmesiden til Ipswich Town, <http://www.twtd.co.uk/forum/265662/2097288/> hentet ut 03.05.13. + www.dagbladet.no 24.05.2013, *"Bayern-president slakter engelske billettpriser"*.

⁴⁸⁷ Gammelsæther og Ohr 2002: 173.

Tidligere hadde NRK monopol og var dermed eneste aktør på TV-markedet. Da TV2 kom på banen i 1992, økte kommersialiseringen av norsk fotball. Da fikk fotballen i Norge en dobbel så stor inntektskilde gjennom økte inntekter fra sponsorer og annonsører. Rettighetene til å sende norsk fotball ble solgt for 135 millioner kroner i 1997, 300 millioner kroner i 2001 og én milliard kroner i 2005⁴⁸⁸ Den sistnevnte avtalen førte til at kampene ble spredt ut over flere tidspunkter i helga, og et samarbeid med Canal Digital førte til at TV-seerne med et sesongabonnement i teorien hadde tilgang til alle sesongens kamper for 795 kroner. I tillegg sendte man et live-studio klokka 18 på søndagene, samt FotballXtra senere på kvelden der alle scoringene fra Tippeligaen ble vist.⁴⁸⁹ Ved å tillate dette, og gi TV-selskapene så mye makt, mener jeg Norges Fotballforbund og Norsk Toppfotball har mislyktes i sitt forsøk på å få folk på stadion. Jeg kan bruke meg selv som eksempel. Jeg er det man kan kalle fotballidiot, har vært Odd-fan siden min far tok med meg på stadion da jeg var 7-8 år gammel, har selv spilt i Odd i fire år, bor nå et frispark unna Skagerak Arena og har gratis sesongkort på stadion gjennom jobben. Selv jeg tar meg selv ofte i å velge den behagelige løsningen i sofaen foran TV-apparatet med liveoppdateringer, reportasjer og analyser, med påfølgende kveldskamp på TV2. I tillegg vet vi at kampene er spredt ut over tre av sju ukedager (i 2012-sesongen på fire av sju) på ulike starttidspunkter. Sesongen startet i år før Holmenkollsøndagen og den avsluttes etter at snø og/eller kulde har gjort sin ankomst langt flere steder enn i Tromsø. Da er det etter min mening ikke rart at publikum rømmer norske fotballarenaer. Når norsk fotball er i ferd med å miste ekte fotballelskere som meg, da må man ha gjort noe elementært galt på veien. Jeg mener også det brede TV-tilbudet som finnes, er med på å redusere den identifikasjonen folk har med klubbene. Det gjør avstanden større mellom folket og klubbene, noe som igjen minsker sjansen for at man går på kamp søndag etter søndag. Det er dermed lett å stille seg bak Gammelsæther og Ohrs bekymringer om norsk fotballs fremtid:

På grunn av pengene som er involvert har fotballens ledere latt seg friste til å utvikle fotballproduktet også på TV-selskapenes og etter hvert internetts premisser.(...) Tar fotballederne tilhengers støtte for gitt når de fortsetter å utvikle fotballen som et kommersielt produkt? Vil fotballtilhengere i fremtiden heller bli konsumenter som underholdes via TV-skjermen enn lojale supportere som står last og bram med klubben sin i medgang og motgang?(...) Identiteten til klubben vil kunne forsvinne når klubbene begynner å behandle fotballtilhengerne som individuelle konsumenter av underholdning og slutter å behandle dem som en del av en kollektiv fotball-familie. (...) Ikke minst på grunn av vår tids medievirkelighet må fotballklubber by på seg selv på en måte som appellerer til tilhengerne uken og året igjennom.

(Gammelsæter og Ohr 2002: 173-185)

⁴⁸⁸ Taalesen i Idrottshistoriskt symposium 2005: 81 og 91.

⁴⁸⁹ Taalesen i Idrottshistoriskt symposium 2005: 83, 90 og 91.

4.5.5 Videre refleksjon

Da Odds Ballklubb befant seg i lavere divisjoner på begynnelsen av 1990-tallet, var klubben en dugnadsbasert idrettsforening. Den var da avhengig av at medlemmene trådte til på ulike arenaer og nivåer, og arbeidet for å drive klubben. Kanskje var det av den grunn klubben brukte tid og ressurser på å gi ut informasjonsblader som internavisen "Odd-pila" og "Opprykkavis"? I 1991 oppfordret også redaksjonen i "Odd-pila" medlemmene til å bruke avisen til: *"I å gi uttrykk for hva man tenker og mener om forskjellige ting innen klubben. En skikkelig debatt i spaltene hadde bare vært av det bedre, så tenk litt over det for neste års sesong."*⁴⁹⁰ I årene 1991 og 1994 ble det også utgitt opprykksavis i henholdsvis 35- og 40 000 eksemplarer, noe man fikk god respons på.⁴⁹¹ Etter min mening er dette tiltak som er en del av det å være en åpen og folkelig klubb som gjør at folk føler identifikasjon med klubben. Som vi har sett, var Rosenborg på 1990-tallet eksperter på å skape denne identifikasjonen med klubben, men har ifølge Adresseavisens lesere mistet denne evnen etter at Nils Arne Eggen sluttet i klubben. Et spørsmål jeg vil reise i denne sammenheng, er om noe tilsvarende har skjedd i Odd. Har folks identitet til klubben endret seg etter at den har vært gjennom profesjonaliseringsprosessen i norsk fotball? Ser man på tilskuertallene, har de naturlig nok økt, men dette har selvsagt med å gjøre at klubben i 1990 spilte i tredje høyeste divisjon og nå spiller Tippeliga. Det at klubben samlet 1500-2000 tilskuere i 1990 mener jeg er en mye større prestasjon enn å samle 4000-5000 i dag. *"Det å komme på stadion var viktigere for folk før enn det er nå."*⁴⁹² Mange av de 5000 som kommer på Tippeligakampene, kommer på grunn av at motstanderne heter Rosenborg og Vålerenga.

De ekte supporterne er de som sitter på langsiden på andre siden av Borgestad-tribunen, det er de som har gått på kamper i alle år, som kanskje har et diskre skjerf rundt halsen, og som ikke gjør så mye ut av seg. Det er de ekte supporterne, de ekte odderne, de som hadde vært der om det hadde vært 3.divisjon eller Tippeliga. Du hadde virkelig sett hvem som hadde hatt identitet til klubben hvis Odd hadde rykket ned i Adeccoligaen. Da hadde du sett hvor mange som hadde vært igjen på tribunen. (Informant E)

I boken "Odd i våre hjerter" presenteres trofaste "allværs-supportere" med et lidenskapelig forhold til Odds Ballklubb, og to av disse er Cato Bakke og Kay Møller. *"I nærmere femti år har de regelmessig fulgt Odds hjemmekamper uansett vær og tabellsituasjon."*⁴⁹³

Min påstand er at avstanden fra folket til Odd har blitt større og identifikasjonen til

⁴⁹⁰ Årsberetning Odds Ballklubb 1991.

⁴⁹¹ Årsberetningene Odds Ballklubb 1991 og 1994.

⁴⁹² Informant A.

⁴⁹³ Riis og Tvedt 2012: 92.

klubben har blitt mindre i løpet av profesjonaliseringsprosessen. En ting er under kampene, da avstanden bokstavelig talt har blitt større:

Jeg tror at publikum har et veldig godt forhold til klubben enda, men det som er annerledes enn før er at fasilitetene var sånn at det var en mer landsbypreget bane. Da var det sånn at folk kunne bevege seg mer, de sto nede langs gjerdet, ropte til spillerne, spillerne kom bort og pratet med dem. Det er en større avstand i forhold til den tribunen som er nå. Du sitter på en plass, du har en avstand til banen som du ikke hadde før. (Informant E)

En annen side er folks forhold og følelser for klubben. Jeg tror at bare det faktum at klubben har blitt profesjonalisert og spiller i Tippeligaen, kontra det å spille i lavere divisjoner, kan påvirke folks forhold og tanker om klubben. Det at Odd på et vis opererer på arenaer folk flest ikke har noe forhold til både innenfor sport, organisasjon og økonomi, gjør at jeg tror avstanden ubevisst øker. Et godt eksempel på at profesjonaliseringsprosessen har økt avstanden mellom Odd og klubbens medlemmer mener jeg man kan lese av årsberetningene. På 80- og 90-tallet virket det som om det var en helt annen interesse og engasjement på klubbens årsmøter. Medlemmene deltok i diskusjoner og ønsket å påvirke til det de mente var det beste for klubben. Etter profesjonaliseringen virker årsmøtene å være litt "dauere" med mindre engasjement fra "publikum". Sakene blir i større grad banket gjennom på grunn av en oppfatning om at klubbens ansatte har kontroll og større forutsetninger for å styre klubben. Årsberetningene er etter min mening også mindre utfyllende, og det virker som om man i tidligere år var mer opptatt av å fortelle om hvordan tingenes tilstand i klubben var, mer opptatt av å gi medlemmene informasjon. Profesjonaliserings- og kommersialiseringsprosessen i norsk fotball har også gitt sponsorer mer bestemmelsesrett og har sannsynligvis vært med på å gjøre at medlemmene i klubbene har blitt skjøvet mer til side og fått mindre innflytelse enn før.⁴⁹⁴ Et godt eksempel på sponsorenes innflytelse i Odds Ballklubb fikk vi da energiselskapet Skagerak kjøpte arenanavnet på Falkum i 2006. Økonomisk var dette selvfølgelig en gullgrube for klubben, og mest sannsynlig også en nødvendighet, men å skifte ut navnet "Odds Stadion", som har prydet stadion siden den lå klar i 1923, fører neppe til å styrke supporterens identifikasjon med klubben.

Småklubber rundt om i distriktet ser nok også annerledes på Odd nå enn før:

Det er klart at når man begynner å spille Tippeliga, så føler sikkert en 6.divisjonsklubb at de kan ikke vi snakke med, for de lever i en annen verden. Det kan godt være at avstanden til de mindre har økt. Det har ikke vært intensjonen, men det kan godt hende. (Informant A)

Jeg tror imidlertid ikke at avstanden fra klubben til folket nødvendigvis bør være større på grunn av Tippeligaspill. Hvis vi igjen går tilbake til eksemplet med Rosenborg og Nils Arne

⁴⁹⁴ Skogvang 2006: 90.

Eggen, tror jeg denne avstanden er fullt mulig å holde på et akseptabelt nivå. Jeg snakker ikke om å invitere folk inn i garderoben, men å gjøre grep som gjør at folk føler seg velkomne og verdsatt. Det går for eksempel på at folk føler seg godt tatt i mot både i kampsammenheng og utenom. Muligens er veien å gå å følge rådet fra Hallgeir Gammelsæther og Frode Ohr som oppfordrer til å forsøke å styrke folks identifikasjon til klubbene fremfor å fokusere på storskjermshow og underholdning i pausen. Tiltak som "Mer enn en fotballkamp" og det å invitere lokale klubber på Tippeligakampene, kan være med på å gjøre klubben mer åpen og folkelig og jeg mener slike tiltak kan virke positivt på folks identifikasjon til klubben. Kanskje er dette en retning Odd og andre norske fotballklubber i større grad bør vurdere?

I perioden 1990-2006 hadde Odd en jevn stigning på antall tilskuere. Selvsagt mener jeg ikke at avstanden fra Odd til folket alene er grunnen til at klubben har mistet tilskuere siden toppåret i 2009. Dette gjelder så og si alle klubbene, og er mer et problem for hele den norske fotballfamilien. *"Vi sliter litt med hele fotballkonseptets entusiasme."*⁴⁹⁵ Likevel mener jeg det bør være mulig å samle flere folk på Skagerak Arena enn de 4-5000 som har vært gjennomsnittet de siste årene. Tatt i betraktning antall mennesker som bor i Telemark og at Odd er enerådende når det gjelder Tippeligafotball fra Kristiansand til Drammen, er nedslagsfeltet for å samle publikum stort. Det er derfor ingen grunn til at for eksempel Aalesund FK, som holder til i en mindre by enn Skien, og i tillegg har Molde FK i samme fylke, skal trekke flere tilskuere enn Odd.

Vi bor i et fylke som har 170 000 mennesker, og hvis du drar rundt i Telemark, så er det veldig mange som heier på Odd på steder som Fyresdal, Seljord og Bø. Men så samler vi kun 5000 stort sett annenhver helg. Det burde nok ideelt sett vært flere. Det som er problemet her i byen, er at folk sier de følger med på Odd, men de står gjerne og vasker bilen mens Odd spiller, og hører på kampen på radioen. Så det er om å gjøre å få de på match, og da må det være sånn at det er moro å være her, og at det blir stemning. (Informant E)

Her tror jeg informanten treffer spikeren på hodet. Veldig mange er opptatt av Odd, både i Skien, Grenland, Telemark og også utenfor fylket. Utfordringen for Odd, og for norsk fotball generelt, er å bli så attraktive at folk som sympatiserer med klubben, faktisk drar på stadion på kampdagen. En av de største konkurrentene klubbene har fått, er TV. Selv om TV-avtalene har generert mye penger til klubbene, har de definitivt også røvet folk bort fra stadion. *"Vi har fått en del konkurranse av sosiale medier. Det tror jeg gjenspeiler litt av supporterne her, og andre steder også. Tilgangen til en behagelig setting hjemme søndag klokka 18 har vært veldig bra, i forhold til på stadion"*⁴⁹⁶

⁴⁹⁵ Informant A.

⁴⁹⁶ Informant A.

5. Oppsummering/Konklusjon

Denne oppgaven har belyst profesjonaliseringsprosessen i Odds Ballklubb fra å være en amatørdrivet forening til å bli en profesjonell forretning. Den første merkesteinen for periodiseringen av oppgaven er 1990, da Norges Idrettsforbund åpnet opp for profesjonalisering av norsk idrett. Fra da av ble det altså lovliggjort for norske idrettsaktører å tjene penger på idretten sin. I motsatt ende har jeg valgt 2006 som den andre merkesteinen, da Odds Ballklubb solgte stadionnavnet sitt til energiselskapet Skagerak. Dette mener jeg understreker betydningen sponsorpenger har fått for Odd, og er i så måte klubbens viktigste kommersielle beslutning.

Opgaven har belyst profesjonaliseringsprosessen i Odds Ballklubb innenfor tre hovedområder; sport, organisasjon og økonomi. Alle tre hovedområdene har blitt påvirket av både indre og ytre faktorer.

Innenfor området sport har klubben lagt til rette for at prestasjonsgruppen har hatt så gode forutsetninger som mulig for å prestere på et så høyt nivå som mulig. Dette har de blant annet gjort ved å arbeide for å kjøpe fri spillere og å gi spillerne så gode treningsforhold som mulig. I tillegg ble de beste spillerne i Telemark i 1994 samlet i Odd, og vi var vitne til at en ny trener sørget for en seriøsitetssendring i det som tidligere hadde vært en "rufsete" spillergruppe. Av ytre faktorer gjorde Norges Fotballforbunds krav til profesjonelle arbeidsavtaler at Odds Ballklubb tegnet sin første profesjonelle kontrakt i 1995. Kombinert med signering av eksterne trenere og spillere førte det til en profesjonalisering av prestasjonsgruppen. Med spill i Tippeligaen fra 1999 førte dette også med seg en ytterligere profesjonalisering av spillergruppen, og spillerne gikk i løpet av noen få år fra å være amatører til fullt ut å leve av å spille fotball.

Når det gjelder området organisasjon var vi i løpet av perioden 1990-2006 vitne til en stor holdningsendring i Odds Ballklubb. Klubben er med sine 12 Norgesmesterskap en gigant i norsk fotballhistorie og har, helt siden nedrykket fra vår øverste divisjon i 1967, hatt et uttrykt mål om igjen å spille toppseriefotball. I tiårene frem til profesjonaliseringsprosessen ser det imidlertid ut som at disse stolte tradisjonene var en hemske for klubben. I 1994 innførte to nye styremedlemmer viktige prosesser, blant annet prosjektet "Team 99". Dette var spiren til det som skulle bli en holdningsendring i hele organisasjonen Odds Ballklubb. Klubben skjønte nå at den måtte slutte å sole seg i glansen av gamle cupmesterskap. Odd gikk da fra å la historien virke som en hemske til å bruke historien som en drivkraft for fremtidig suksess. Jubileumsåret 1994 fremstår dermed som en milepæl i Odds Ballklubbs moderne

historie. Det var da klubben begynte å ta konsekvensen av sine høye målsetninger. Av andre indre faktorer står en ekstrem frivillighet frem som en viktig forutsetning. Denne frivilligheten har vært med på å fremprovosere profesjonaliseringen av klubben. I tillegg har Odds Ballklubb hatt en kontinuitet og en læringsvillighet på ledersiden som i denne sammenheng har vært et positivt element.

Da Odd samlet fylkets beste spillere i klubben i 1994, førte dette til opprykk til 1. divisjon, og et endelig farvel til Pors som konkurrent om fotballtronen i Telemark. Pors hadde de siste årene vært like gode, og til tider også bedre enn Skiensklubben. At Odd nå tydeligere fremsto som flaggskipet i Grenlandsfotballen, var av avgjørende karakter da paraplyorganisasjonen, Grenland Fotball A/S, ble etablert i 1996. Odds Ballklubb fremsto nemlig da som den klare satsningsklubben i prosjektet, både på grunn av klubbens tradisjoner, bedre økonomiske situasjon og det faktum at klubben lå en divisjon høyere enn naboene fra Porsgrunn. Med Grenland Fotball A/S skjedde det en vesentlig profesjonalisering av markedsarbeidet, der Odds Ballklubbs markedsinntekter økte formidabelt på få år. Dette var med på å bygge det økonomiske fundamentet som skulle til for å skape og opprettholde en troverdig Tippeligasatsning. Med Porsgrunnsidens initiativ til samarbeid, i mente, kan vi si at det var eksterne krefter som frembrakte den kanskje viktigste forutsetningen for Odds Ballklubbs suksess i moderne tid. I 1998 lyktes Odds Ballklubb endelig med sin målsetning om opprykk til Tippeligaen. I det øyeblikk klubben steg opp til å bli en toppklubb, var det med en gang en del behov som tvang seg frem. Behovet for lønnet arbeidskraft gjorde seg nå i større grad gjeldende og sommeren 1998 ansatte klubben en daglig leder for å ha en person med et overordnet ansvar for den daglige driften. Dette gjaldt også for organisasjonen for øvrig, som gradvis ble utvidet. Andre ytre faktorer for profesjonaliseringen av organisasjonen har vært Norges Fotballforbunds krav til klubbene. I 1993 opprettet forbundet Profflisensnemnda som kontrollerer at klubbene opprettholder en viss standard når det gjelder blant annet anlegg, økonomi og fagkompetanse i administrasjonen. For å oppfylle kravene til lisens har Odds Ballklubb kontinuerlig måttet utvikle klubben videre. Her har Odd i perioden 1990-2006 fremstått på en ryddig måte og etterlevd kravene fra NFF. Dette har vært med på å profesjonalisere klubben ytterligere. I tillegg har Skien kommune vært en verdifull ekstern samarbeidspartner, og bidratt positivt til satsingen.

Innenfor området økonomi, har Odds Ballklubb hatt en formidabel utvikling. Budsjettene gikk fra i 1990 å være på ca. 1,5 millioner kroner, til i 2006 å ligge på ca. 40 millioner kroner. Før profesjonaliseringen av klubben var inntektene i stor grad basert på selvforsyning i form av ulike salgsprosjekter, billettinntekter og andre arrangementer. Som en

følge av profesjonaliseringsprosessen var inntektene i 2006 i mye større grad basert på eksterne aktører som media og sponsorer. I tillegg har klubben vist vilje og evne til å rydde opp i systemet, og var tidlig ute med å utøve økonomisk skikkelighet.

I siste del av oppgaven har jeg sett på Odds Ballklubbs identitet og forsøkt å finne ut av om denne har endret seg etter profesjonaliseringen (og kommersialiseringen) av norsk fotball. Jeg mener klubbens identitet på enkelte områder er den samme, mens den på andre områder har endret seg. Den største forskjellen ligger nok i at Odd har blitt en Tippeligaklubb og en kommersiell aktør. Med det har identiteten naturlig blitt endret både i forhold til publikum og lokale klubber. I forhold til spillestil og formasjon har klubben i stor grad beholdt sin identitet fra 1994 og frem til i dag. Dette gjelder også lokal identitet, selv om klubben en periode, da den hadde bedre økonomi, hentet inn flere eksterne spillere. Odds Ballklubb har de senere årene blitt en foregangsklubb når det gjelder bruk av lokale spillere.

Gjennom en kombinasjon av indre og ytre faktorer har dermed Odds Ballklubb blitt profesjonalisert, både i form av ansatte lønnsarbeidere og en kvalitetsheving av hele organisasjonen. Det er dermed rimelig å hevde at klubben har møtt profesjonaliseringsprosessen i norsk fotball med en vilje til å utvikle seg i takt med denne prosessen, noe som har vært avgjørende for å lykkes med målsetningen om å bli, og forbli en Tippeligaklubb.

Referanser:

Andersen, E., (2007), *Det store gjennombruddet. Norsk fotballs kulturhistorie 1885-1925*, Doktorgrad fra Norges Idrettshøgskole.

Annerstedt, C., (1991), *Idrottslärarna och idrottsämnet: utveckling, mål, kompetens - ett didaktiskt perspektiv*, Doktorgrad ved Universitetet i Göteborg, Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

Aschehoug og Gyldendals store norske ordbok.

Aune, T. og Schau, A., (2010), *Vi er best i verden*, Gyldendal Forlag.

Berg, M.E., (1991) *Klubbutvikling: et godt idrettslag blir enda bedre*, Norges Idrettsforbund; Oslo: Universitetsforlaget.

Blikstad E. m.fl., (1999), *Veien tilbake ó Odd 1968-1998*, Telemarksavisa.

Børte T. og Jensen R., (1972), *Fotball for alle penga?*, H.Aschehoug & Co.

Eriksen, E., (1929) *Skiensavisene gjennom 100 år*, Utgiverens forlag.

Gammelsæter H. i Hanstad m.fl. (2011)

Gammelsæter H. og Ohr F. (2002), *Kampen uten ball: om penger, ledelse og identitet i norsk fotball*, Oslo: Abstrakt forlag.

Goksøyr, M og Olstad, F. (2002), *Fotball! Norges Fotballforbund 100 år*. Oslo: Norges Fotballforbund.

Goksøyr, M., (2008) *Historien om norsk idrett*, abstrakt forlag.

Haraldsen, G., (1958), *Jeja : hodespiller nr. 1*, Oslo : Aschehoug.

Henriksen B., (1925), *Idrætsforeningen ODD 1885-1925*. Oluf Rasmussens Boktrykkeri.

Hjelseth, A., (2006), *Mellom børs, katedral og karneval. Norske supporterers forhandlinger om kommersialisering av fotball*, Doktorgrad fra Universitetet i Bergen.

Idrottshistoriskt symposium (2006): Malmö 10-11 november 2005, [Stockholm]: Sveriges centralförening för idrottens främjande.

Johannessen K.E. m.fl., (1969) *I svart og hvitt, Odds Ballklubb 75 år*. [Skien]: Klubben.

Johannessen K.E. m.fl. (1994) *I sort og hvitt, Odds Ballklubb 100 år*: 31.3. 1994. [Skien]: Klubben.

Juve, J., (1934), *Alt om fotball*, Oslo: Johan Grundt Tanum.

Kaspersen K., (1968), *I skuddet*, Cappelens forlag A/S.

- Kjeldstadli, K., *Fortida er ikke hva den en gang var*, Universitetsforlaget, 1999.
- Kvale, S., (2001), *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal.
- Lie, T., (1910), *Idrætsforeningen Odd 1885-1910*. Festskrift., Erik St. Nilssens Forlag.
- Oredalen K. og Johannessen K.E., (1975), *Idrætsforeningen Odd 90 år, 1885-1975*. [Skien] : Foreningen
- Peterson, T., (1989), *Leken som blev allvar: Halmstads Bollklubb mellan folkrörelse, stat och marknad*, Lund Arkiv.
- Peterson T., (1993), *Den svengelska modellen: svensk fotboll i omvandling under efterkrigstiden*, Lund Arkiv.
- Resnik, D. B., (1998), *The ethics of science, An introduction*, Routledge.
- Riis, T. og Tveit T., (2012), *Odd i våre hjerter*, Thure Trykk AS.
- Skogvang, B., (2006), *Toppfotball. Et felt i forandring*, Oslo: Doktorgrad ved Norges idrettshøgskole.
- Thagaard, T., (2009), *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode*, Bergen: Fagbokforlaget.
- Wormnæs, O. m.fl., (1996) *Vitenskap ó enhet og mangfold*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.

Internettadresser:

www.trenerforeningen.no

www.rbk.no

www.orapp.no

www.brann.no

www.wikipedia.no

www.altomfotball.no

www.dagbladet.no

www.itfc.co.uk

www.fotball.no

www.odd.no

www.telemarksavisa.no

Dokumenter fra Odds Ballklubb:

Årsberetninger 1984-2011

Strategidokumenter Odds Ballklubb (1989, 1994, 1999)

Forretningsplan Grenland Fotball. A/S (1995)

Aksjonæravtale Grenland Fotball. (1996)

Avisa Vardens arkiv.

VEDLEGG A:

Intervjuguide

Profesjonalisering

1. Hva slags rolle eller roller har du hatt i Odd eller Grenland Fotball?
2. Hva legger du i ordet profesjonell?
3. Hva kjennetegner en fotballklubb som er profesjonell?
4. Hva legger du i ordet profesjonalisering?
5. Hva mener du var de første tegnene på profesjonalisering i Odd?
6. På hvilken måte mener du Odd er mer profesjonell som fotballklubb nå enn ca. 1990?
7. På hvilket område har Odd gjort størst fremganger innen profesjonalisering?
8. Hva mener du har vært de viktigste enkelthendelsene i perioden 1990-2011 som har bidratt til profesjonaliseringen av Odd?
9. Hvilke enkeltpersoner vil du fremheve som de viktigste for Odd sin utvikling som fotballklubb og organisasjon fra 1990-2011?
10. På hvilken måte har profesjonaliseringen av norsk fotball påvirket spillerne i Odd?
11. På hvilken måte har profesjonaliseringen av norsk fotball påvirket trenerne i Odd?
12. På hvilken måte har profesjonaliseringen av norsk fotball påvirket lederne i Odd?
13. Hvor stor del av æren skal ildsjeler/dugnad ha for Odds fremganger?
14. Hva legger du i ordet kommersialisering?

Målsetning

1. Har eller har klubben hatt noen form for visjon?
2. På hvilken måte har det vært endring i Odds målsetning i perioden 1990-2011?
3. I hvor stor grad mener du Odd har vært flinke til å ta konsekvensen av målsetningene de har satt seg?
4. Rundt 1990 lå Odd i daværende 3.divisjon. La klubben i starten av perioden 1990-2011 noen strategi for hvordan man skulle komme til toppen av norsk fotball?
5. Hva mener du er de viktigste årsakene til at Odd har blitt en stabil Tippeligaklubb?

Sport

1. Hvordan så Odds sportslige rammer ut i 1990 sammenliknet med nå?
2. Hva tror du er hovedgrunnene til den sportslige fremgangen Odd hadde i årene 1990-2000?
3. Er det noen beslutninger/vedtak fra ledelsen i klubben som har vært spesielt viktige i forhold til sportslig satsning?
4. Hvilken trener eller trenere mener du har hatt mest å si for å gjøre den sportslige delen av Odd mer profesjonell?
5. Hvilken spiller eller spillere har hatt mest betydning for å gjøre den sportslige delen av Odd mer profesjonell?
6. I årsberetningene har klubben vært veldig opptatt av å bli best på talentutvikling. På hvilken måte har dette blitt fulgt opp?

Organisasjon

1. Hva er den største forskjellen på Odd som organisasjon ca. 1990 og nå?
2. Hva mener du er de viktigste årsakene til at Odd har lykket med å bli den organisasjonen den har blitt i dag?
3. Klubben virket fra rundt 1990 og i årene fremover veldig opptatt av å videreutvikle organisasjonen. Hva mente man med å «videreutvikle organisasjonen»?
4. Hva er grunner til at man begynte å utvide administrasjonen på 1990-tallet?
5. På hvilken måte mener du det har vært sammenheng mellom organisasjonsutvikling og Odds sportslige fremganger i perioden 1990-2011?
6. Har Odd noen etiske retningslinjer i forhold til hvordan klubben skal drives?
7. Hvor stor betydning har etableringen av Grenland Fotball hatt for Odds fremganger som fotballklubb?
8. Hva slags prioritet har utbygging av anlegg hatt for Odd?

Økonomi

1. Hvor flinke mener du Odd har vært på økonomisk styring i perioden 1990-2011?
2. Hvilket forhold tror du det har vært mellom økonomi og sportslig satsning i Odd i perioden 1990-2011?
3. Hvilke enkelthendelser i perioden 1990-2011 tror du har hatt mest å si for Odds økonomiske utvikling?
4. Hvordan var det å jobbe med marked i Odd på begynnelsen av 90-tallet?
5. Hva er den største forskjellen på å arbeide med økonomi i Odd ca. 1990 og nå?
6. Fra 1990-1998 økte Odds budsjett fra ca. 1,3 million til ca. 9. millioner uten at disse årene inkluderte Tippeligaspill. Hva var hovedgrunnen til det?
7. På hvilken måte har kommersialiseringen av norsk fotball påvirket Odds økonomi?
8. Hva slags strategier har Odd hatt i perioden 1990-2011 for å møte kommersialiseringen av norsk fotball?
9. Hvilke enkelthendelser i perioden 1990-2011 har hatt mest å si for Odds økonomiske utvikling?

Identitet

1. Har du oppfattet at klubben har hatt en verdipattform man har samlet seg om i perioden 1990-2011?
2. Har klubbens identitet endret seg på noen måte i denne perioden, og i tilfelle på hvilken måte?
3. Hvordan tror du Odd-supporteres identitet til klubben er nå i forhold til i 1990?
4. I hvor stor grad mener du Odd er en åpen og folkelig klubb?
5. I hvor stor grad oppfatter du Odd som en klubb for hele Telemark?
6. Hvor opptatt har Odd vært av å benytte lokale spillere?
7. Hvor stor del av denne profesjonaliseringsprosessen mener du Odd har vært skyld i selv og hvor stor del har vært tvunget frem av krav o.l.?
8. Hvordan ønsker Odd at klubben skal fremstå i lokalsamfunnet?
9. Har Odd noen form for strategi i forhold til å ivareta supporteres forhold til klubben?

VEDLEGG B:

Informasjonsskriv

Masterprosjekt ved Norges Idrettshøgskole

Prosjektleder: Aksel André Rød (mastergradsstudent)

Veileder: Matti Goksøyr (professor)
Sognsveien 220, 0863 Oslo
Tlf: 23262406 / 97759271
matti.goksøyr@nih.no

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjekt.

Kjære nåværende og tidligere spillere/trenere/ledere/ansatte i Odd.

Mitt navn er Aksel André Rød og i tillegg til å være ansatt ved Toppidrettsgymnaset i Telemark (TiT) er jeg masterstudent i idrettshistorie ved Norges Idrettshøgskole. Jeg driver i den forbindelse et forskningsprosjekt om norsk fotball, der jeg skal se på utviklingen av profesjonaliseringen i norsk fotball i perioden 1990-2011. Jeg ønsker å ta utgangspunkt i tippeligaklubben Odd for å undersøke hva slags endringer som har skjedd i klubben i denne gitte perioden. Prosjektets formål er å belyse utviklingen i en norsk fotballklubb de siste 20 årene. Dette er noe som muligens kan være med på å hjelpe både Odd og andre norske fotballklubber som ønsker å utvikle seg i fremtiden. Det er i denne forbindelse at jeg er interessert i å komme i kontakt med noen av dere som enten har vært eller er spiller, trener eller har hatt andre oppgaver i Odd. Jeg ønsker å utføre et intervju av dere som har vært i klubben i hele eller store deler av den gitte perioden. Intervjuene vil foregå på Skagerak Arena ved en passende anledning. Jeg vil anvende notater og båndopptaker under intervjuene. Intervjuene er estimert til å ha en varighet på omlag 60 minutter. Gjennomføringen er planlagt til å finne sted i desember og januar, men jeg er fleksibel på tidspunkt for intervju.

Det er helt frivillig å delta i prosjektet og de jeg ønsker å intervjuer har til enhver tid rett til å trekke seg fra undersøkelsen uten å oppgi noen grunn for det. Dersom du velger å trekke deg fra prosjektet kan du samtidig kreve at alle opplysninger som du selv har bidratt med skal slettes. Alle opplysninger vil bli anonymisert og gitt fiktive navn og stedsnavn. Forsker har taushetsplikt og alle opplysninger blir konfidensielle mellom forsker og deltaker. Prosjektet er meldt inn til personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Prosjektet vil avsluttes seinest 01.10.2013.

Jeg håper på positiv respons og at dere ønsker å delta i et spennende prosjekt for å belyse hva som har skjedd i norsk fotball de siste 20 årene.

Dersom det er spørsmål angående prosjektet vennligst ta kontakt via telefon (992 69 642) eller send en mail til aksel@toppidrettsgymnaset.no

Med vennlig hilsen

Aksel André Rød
Mastergradsstudent ved Norges Idrettshøgskole
Telefonnummer: 992 69 642
Mailadresse: aksel@toppidrettsgymnaset.no

VEDLEGG C:

Samtykkeerklæring

Jeg samtykker med dette at jeg ønsker å delta i forskningsprosjektet til masterstudent Aksel André Rød skoleåret 2011-2013.

Jeg er kjent med at deltakelse i prosjektet er frivillig, og at jeg når som helst kan trekke meg.

Jeg bekrefter at jeg har lest informasjonsskrivet, og at jeg samtykker i å delta i intervjuet som beskrevet der.

.....
Sted dato underskrift

Opplysninger som må fylles ut dersom du/dere ønsker å delta i undersøkelsen.

Navn:

Adresse:

E-post adresse: